

politički
ZATVORENIK

BROJ **129**

GODINA XII.
PROSINAC 2002.
CIJENA 15 KN

*Sretan
Božić
i
Nova
godina!*

politički **ZATVORENIK**

**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDSJEDNIK DRUŠTVA
Jure Knezović

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knezović

OVAJ BROJ UREDIO
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Masarykova 22/IV.
tel: 01/48 72 433, fax: 01/48 72 466

PRIJELOM I TISAK
TIVA Tiskara Varaždin, Trg bana Jelačića 21

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn
Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: **Europa** 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti
***

@iro račun: 2503007-1100009317
kod Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: **416446-7101** S.W.I.F.T.
Code **VBCRHR22** kod Volksbank d.d. Zagreb
***

Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.
***

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilogima
***

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i pretplate tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.
***

ISSN 1331-4688
***

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn
***

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

JE LI GLOBALIZACIJA NOVI POKUS?

Za vrijeme održavanja sjednice predsjedništva Internacionalne asocijacije bivših političkih zatvorenika i žrtava u komunizmu u Budimpešti, na prijemu je bio i predstavnik mađarskog ministarstva vanjskih poslova. Simpatičan čovjek širokih poznanstava upućen u vrtlog koji Hrvatsku guta u Balkan. Bez izjašnjavanja o uzrocima i mogućim izlazima iz opasnosti našeg nestanka u balkanskom zagrljaju, dalo se naslutiti da se možda vidi rješenje u ponovnom ožvljavanju unije Hrvatske i Mađarske.

Meni se po glavi stalno motalo pitanje, kako je to hrvatsko kraljevstvo izgledalo koje je sedam konjanika prije tisuću godina natjeralo na uniju, a mi smo već tada bili dio globaliziranoga svijeta? Što će se sada dogoditi kad su drugi još globaliziraniji i možemo li se nadati da od globalizacije ne će biti ništa?

Da nismo primili kršćanstvo, nestalo bi nas, a ono je tada predstavljalo globalizaciju. Sad nam ne preostaje ništa drugo nego naći svoje mjesto u ovoj novoj globalizaciji i očuvati svoj identitet, svoj Badnjak i Božić a biti dio toga neumitnog svijeta. Za to postići potrebno je nacionalno jedinstvo, a toga nam stalno i puno nedostaje. Kad se od stranca čuje da je hrvatski narod najmazohističkiji narod u Europi, jer stalno sami sebe optužujemo dok to drugi ne čine, onda se posramimo, ali ne poduzimamo mnogo da one koji nas takvima čine onemogućimo da i dalje za Judine škode izazivaju razdor u narodu i strovaljuju cijelu naciju u propast. Mi puštamo da vođa nosi i kad dođe do grla onda se utapamo. Za rješenje potrebna je odlučnost i oštrina. Potrebno je postaviti prioritete i brinuti se za provedbu a ne dopustiti drugima inicijativu i čekati da za nas drugi vade vruće kestenje. Podvući crtu i razpuhati maglu, to trebamo!

Bez žrtve nema uspjeha a na nju trebamo biti pripravniji imajući stalni cilj u vidu.

Božić je evo opet pred vratima on i naša vjera i kultura integrirali su nas davno u globalni svijet dio kojega možemo ostati samo dok smo posebnost cjeline.

Sretan vam Božić!

Jure KNEZOVIĆ
*predsjednik Hrvatskog društva
političkih zatvorenika*

ZAR JE "ZAPADNI BALKAN" POSljedica "OLUJE"?

Iako se redovito javlja u zagrebačkom *Jutarnjem listu*, **Željko Trkanjec**, momak ljupka prezimena, sam po sebi svakako nije posebno zanimljiv, jer slabim stilom hoće učeno pisati o stvarima koje se najčešće mistificiraju. No, zanimljivim ga čini to što je svojedobno bio glasnogovornik ministra vanjskih poslova **Mate Granića**, jednog od onih *tuđmanovaca* koji su hrabro i dostojanstveno (kako i dolikuje!) **Tuđmanu** okrenuli leđa prije nego što se ohladio. Kad Trkanjec, dakle, objavljuje reminiscencije iz povijesti hrvatske diplomacije, može se, dakle, misliti da govori iz vlastitih spoznaja ili iz usta bivšega šefa Granića.

U spomenutom je dnevniku Trkanjec 7. studenoga 2002. objavio crticu pod naslovom "*Kako je nastao Zapadni Balkan*". U njoj se tvrdi da je tezu "5+1-1", tj. bivša Jugoslavija s Albanijom a bez Slovenije iznio **Carl Bildt** nakon "Oluje", a da je još 1996. njemačka diplomacija pokušala pomoći Hrvatskoj i izvaditi je iz tog lonca. Zatražila je nekoliko koncesija, među kojima je bilo i uhićenje nekih Hrvata iz BiH. "Najbliži suradnik predsjednika Tuđmana to je odbio i tako je konačno otvoren prostor za politiku regionalnog pristupa. A većina osoba s tog popisa sada je u Haagu."

Tvrdi se, dakle, da je zamisao o "regionalnom pristupu" posljedica "Oluje" i činjenice da je Tuđmanov "najbliži suradnik" (očito **Gojko Šušak**) otklonio zahtjev da se uhite Hrvati iz BiH koji su danas u Haagu. Trkanjeva teza, u kojoj se ne može sakriti Granićevo kopito, problematična je zbog niza razloga. Prvo, ona sugerira da je službeni Zagreb ("Tuđman") imao u svojim rukama bar glavne, ako ne i sve konce (srednjo)bosanske ratne drame. Drugo, podmeće se da je Hrvatska mogla i trebala uhititi bosanskohercegovačke Hrvate čak i kad su se ti nalazili na teritoriju druge države (a većina onih koji sjede u Haagu, pa tako i oni politički najistaknutiji, trajno su živjeli u BiH). Treće, hoće se da je Šušak (a svakako ne spadam u njegove političke obožavatelje ili apologete!) i mimo Tuđmana, pa čak i protiv njega, donosio strateške odluke, uključujući i one s važnim vanjskopolitičkim reperkusijama. I četvrto, nastanak koncepcije "regionalnog pristupa" odnosno stvaranja "Zapadnog Balkana" dovodi se u uzročno-posljedičnu vezu s "Olujom". Želi li se time kazati da Hrvatska danas ne bi bila u "zapadnobalkanskom" odnosno neojugoslavenskom loncu, da nije bilo "Oluje"? Možda i ne želi, ali se takav dojam ne može isključiti.

Da će se ipak raditi o mutežu, upućuje činjenica da Trkanjeva teza polazi od obične neistine. Bildtova izjava nakon "Oluje" ne znači nikakav radikalni zaokret u politikama zapadnih vlada prema prostoru koji je svojedobno sačinjavao SFRJ. O tome jasno govore svi politički potezi Londona, Pariza i Washingtona, pa čak i tako naizgled banalne pojedinosti, poput ustrojstva ministarstva vanjskih poslova u zapadnim državama. Ta bi problematika glasnogovorniku ministarstva vanjskih poslova, koji nije glasnogovornik nečega drugog, trebala biti poznata. S obzirom na to da sam stanovito vrijeme proveo u tzv. diplomaciji, dobro znam da je ministarstvo vanjskih poslova Švicarske Konfederacije puno prije "Oluje" imalo poseban odjel koji je pokrивao upravo sve republike bivše SFRJ, bez Slovenije, ali s Albanijom. Uzgred budi kazano (jer nije nezanimljivo), u vrijeme "Bljeska" i "Oluje" na čelu tog odjela kao tzv. *desk-officer* nalazio se mladi i ambiciozni diplomat po imenu **Jean Jacques Joris**. Ne bi bilo pristojno, a možda ni zakonito kazati o čemu smo i kako razgovarali na više susreta. U svakom slučaju, bili smo premali i preslabi, da bismo o ičemu odlučivali. No, u maločemu smo se slagali, osim u spremnosti da civilizirano razgovaramo. Jean Jacques je danas u Haagu, sa službenim nazivom: "politički savjetnik glavne tužiteljice", gospođe **Carle Del Ponte**...

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

PO ŠUMAMA I GORAMA U EUROPU	2
<i>Josip Ljubomir Brdar</i>	
NACIJA I MANIPULACIJA	9
<i>Egon Kraljević</i>	
KOMUNISTI - PRVI NACISTIČKI KOLABORATERI	11
<i>Jure Knezović</i>	
BLIJEDA KRINKA HNS-a – ZAPIS NA MARGINI JEDNE PROVINCIJALNE POLEMIKE.	12
<i>Hrvoje Čutuk</i>	
U POTSDAMU ODRŽAN KONGRES "UDRUGE PRAVO I VLASNIŠTVO"	14
<i>Jure Knezović</i>	
NOVI HRVATSKI BLEIBURG ZAČET U CAFÉ DEN HAAG (15.)	16
<i>Mato Marčinko</i>	
DRUGA SJEDNICA PREDsjedništVA INTERNACIONALNE ASOCIJACIJE POLITIČKIH UZNIKA I ŽRTAVA KOMUNIZMA	19
<i>Jure Knezović</i>	
HRVATSKA SELJAČKA STRANKA I NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA (V.)	20
<i>Ivan Gabelica</i>	
PROPOVIJED NA ZADUŠNICI ZA UBIJENE U OSIJEKU 25. LISTOPADA 1945..	30
<i>P. Ivan Matić</i>	
SPOMEN OBILJEŽJE ŽRTVAMA ČETNIČKO-PARTIZANSKOG POKOLJA 1942. U DABILU, RAKITNO	31
<i>Josip Jozo Suton</i>	
PROLJEČARSKA RAŠOMONIJA (III.)	32
<i>Dr. Zoran Božić</i>	
NAGRADA A. B. ŠIMIĆ ANDRIJU VUČEMILU.	39
<i>Miljenko Stojić</i>	
PREDĆIRILOMETODSKO PODRIJETLO GLAGOLJICE I GLAGOLJSKOGA BOGOSLUŽJA (21.)	42
<i>Mato Marčinko</i>	
NISMO SPREMNI ROBOVATI!	44
<i>Tomislav Jonjić</i>	

BUDIŠA NIJE ODGOVORAN?

Bivši (i budući?) neuspješni kandidat za predsjednika Republike, **Dražen Budiša**, oglasio se razgovorom u zagrebačkom *Fokusu* dosad vjerojatno najsnažnijom kritikom aktualnog režima. Tuži se Budiša na koaliciju i na **Račanovu** neiskrenost: selekcija relevantnih informacija u vladi i oko nje bila je u funkciji jačanja moći jednih i slabljenja drugih. Navodi kako cjelokupnu politiku vodi dvojac Račan – (**Goran**) **Granić**, jedan od njegovih tehnokratskih miljenika i favorita, kojega – osim teškoća s izgovorom – odlikuje tek osobna bezbojnost. Najgore od svega je to što se, napominje Budiša, retušira slika o Jugoslaviji i jugoslovenstvu, kako bi se eliminirali korifeji nacionalnih politika i stvorile pretpostavke

za novu integraciju. Tako hrvatsstvo opet postaje nepodobno. Ta je politika ohrabrena zapadnobalkanskom doktrinom Europske unije... Sve je, dakle, Budiša rekao što je trebalo kazati. Jedino je prešutio, smatra li sebe odgovornim, što je na vlast isplivala takva politika. Ta, nije li joj on svesrdno davao legitimitet i branio njezinu strategiju u predsobljima europskih i američkih kuhinja? Mali od kužine nadao se postati kapetanom, a onda su ga – kako to obično biva – bacili u zapećak poput stare krpe, kad više nije potrebna...

(Z. D.)

POLITIČKI ZATVORENIK – GENERAL BOBETKO

23. listopada – **Mesić** i **Račan** trude se svim silama da strpaju generala **Bobetka** u bajbok, a da pri tom ispadnu poštenjačine, koji brane i štite i njega i narod. Nedavno je Mesić izjavio da Bobetko hoće da mu Hrvatska bude talac, a danas Račan izjavljuje da je Bobetko talac svojih savjetnika, koji njime manipuliraju, i to protiv općih hrvatskih interesa. Ako to Račan ozbiljno misli, onda to sudi po svom položaju taoca u odnosu na tu međunarodnu zajednicu. Upravo u toj (ne)etičkoj protegi (ili protezi) postupaka Račana i družine prema **Bobetku**, **Gotovini**, **Ademiji** i hrvatskim braniteljima, te o njihovu odnosu prema hrvatskim nacionalnim i državnim interesima govori vrlo utemeljeno **Tomislav Jonjić** u malom političkom eseju pod naslovom “Slučaj Bobetko” ili igrokaz “Kako je Račan ostao u sedlu”, koji je objavljen u najnovijem broju (127) u časopisu “Politički zatvorenik”, što ga, kao svoje glasilo, izdaje Hrvatsko društvo političkih zatvorenika. Šteta je da taj časopis, koji redovito izlazi jednom mjesečno bez ikakvih dotacija (za razliku od onih, koje država subvencionira, a izlaze kad se njihovim lijenim i dobro plaćenim urednicima prohtije), šteta je da taj časopis nema veću nakladu, odnosno potražnju. Naime, mnogi za nj ni ne znaju, a mnogi pak, koji bi u njemu našli dobre raščlambe tema, koje ih zaokupljaju, misle da se časopis, zaključujući po njegovu nazivu, zanima isključivo problematikom bivših političkih zatvorenika. No, on donosi, kako se i po netom navedenom naslovu razabire, uza članke o novijoj hrvatskoj povijesti, također aktualne političke tekstove, koji nisu lakirani po željama Pantovčaka i Markova trga. (**Dubravko Horvatić**, u *Fokusu*, br. 130 od 8. studenoga 2002.)

ZUROFF (OPET!) OPTUŽUJE MRTVE LJUDE!

U razgovoru za riječki “Novi list”, objavljenom 11. studenoga 2002. pod naslovom “U Hrvatskoj nema volje za rješavanje problema zločinaca iz NDH” poznati je **Ephraim Zuroff** svoju tvrdnju iz naslova ilustrirao navodom kako “u Hrvatskoj nema volje za rješavanjem slučajeva poput **Ive Rojnice**, **Nade Šakić** ili **Mirka Eterovića**”. Time se u cijelosti ponovila teza koja je objavljena u Godišnjem izvješću Centra Simon Wiesenthal u Jeruzalemu, koje obuhvaća razdoblje od 1. siječnja 2001. do 31. ožujka 2002., a o kojemu je hrvatski tisak izvijestio 11. travnja 2002. I u njemu se spominjalo ime prof. Eterovića.

Inače, protiv sad pok. prof. Mirka Eterovića, koji je slobodnom voljom došao u Hrvatsku kako bi se suočio s klevetama na svoj račun, zbog nedostatka dokaza nije vođen nikakav kazneni postupak, pa je kao slobodan čovjek umro još 7. siječnja 2001., dakle, na samome početku izvještajnog razdoblja. Ephraim Zuroff je i privatnim putem obaviješten o njegovoj smrti: osim obitelji, o tome ga je – reagirajući na ponavljanje Eterovićeve imena u tisku - obavijestio urednik ovog časopisa, kao opunomoćenik i nesuđeni branitelj prof. Mirka Eterovića. Unatoč tomu, Ephraim se na to ne obazire, nego se uvijek kad odluči prozvati Hrvatsku, posluži mrtvim čovjekom koji se više i ne može braniti. Treba li dodatni komentar?

(T. J.)

GLAS KONCILA O GOLDSTEINOVU PAMFLETU

S obzirom na to da je nedavna novinska polemika dr. Josipa Pečarića i dr. Ive Goldsteina bila polemika neravnopravnih, zainteresirani su u njoj mogli tek ograničeno uživati. Goldstein se pokazao nedovoljno upućenim i nedoraslim, a javnost je doznala kako je tog "stručnjaka" za hrvatsko srednjovjekovlje, uzgred jezikoslovca, novinara, stručnjaka za sve što na svijetu postoji, a sada i kandidata za šefa katedre suvremene hrvatske povijesti, njegov svojedobni mentor dr. Miroslav Brandt smatrao krivotvoriteljem i manipulatorom, ali ga je CK SKH ipak ustoličio na Filozofskom fakultetu. Doznala je javnost i to kako je dr. Neven Budak oštro i negativno ocijenio Goldsteinove rasprave o ranijoj hrvatskoj povijesti, što ga nije omelo da uskoro (jamačno zato što je to politički opasno i pogubno za karijeru!) predstavi pohvalama Goldsteinovu knjigu "Holokaust u Zagrebu".

Važnije od toga je da se – uz muk svjetovnog tiska! - opširnijim feljtonom na tu knjigu vrlo negativno osvrnuo Glas Koncila. Podlistak potpisan po "Stipanu Bunjevcu" započeo je u br. 46 (1482)/XLI, datiranom 17. studenoga 2002. Pisac minuciozno analizira Goldsteinov "znanstveni postupak" koji se najčešće svodi na poluinformacije, političke natege i politikantske diskvalifikacije, koje računaju na povoljan odjek, jer

– kao u rimsko doba – nije lako pisati protiv onog koji može proskribirati.

Nije na nama suditi o tome, u kojoj mjeri tjednik kojeg izdaje pet hrvatskih nadbiskupija govori u ime Crkve u Hrvata, niti je na nama suditi nisu li crkveni ljudi i prije trebali reagirati na stalne potvore Hrvatske i hrvatstva. Malo je, naime, primjera u povijesti da je kvijetistička, defenzivna politika, svojevrsna strategija pasivnosti, rodila ičim drugim, doli fatalističkom demoralizacijom naroda ili, eventualno, radikalizacijom jednog dijela pučanstva što pogoduje nastanku nedemokratskih jezgri i pokreta. Hrvatskoj nije u interesu ni jedno ni drugo. Upravo radi toga je bilo krajnje vrijeme da se obranom dostojanstva hrvatske narodne i državne misli pozabave nepozvani. Jer, oni bi to

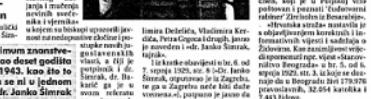
POVIJESNI OSVRT

Krivotvorine »Holokausta u Zagrebu«

Na ovu temu u Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

U Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

U Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

U Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

U Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

U Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

U Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

U Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

U Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

U Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

U Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

U Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

U Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

U Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

U Zagrebu je 1948. objavio "Chorografski časopis" članak koji je potpisao dr. Josip Pečarić. U njemu se govori o "holokaustu u Zagrebu" i o "holokaustu u Zagrebu".

nesumnjivo činili na Zagrebu, upravo onaj kakvoga Goldstein priželjkjuje.

(P. Z.)

ČIČAK, PUHOVSKI, DEVIZE I LJUDSKA PRAVA

Svevišnji će mi, nadam se oprostiti, što ne krijem da sa zanimanjem (da se ne poslužim kojim drugim izrazom) čitam novinske rasprave bivšega hrvatskog političkog zatvorenika, bivšeg predsjednika HSS-a i bivšeg predsjednika Hrvatskoga helsinškog odbora, Ivana Zvonimira Čičaka i bivšega njegova političkog antipoda, a sadašnjeg predsjednika toga istog odbora, Žarka Puhovskoga. Obojica su puni čovjekoljublja i velikih riječi, a obojica znaju što se događa(lo) s onu stranu zrcala u nekim ne baš nevažnim epizodama naše novije povijesti. I to baš onima koje imaju haške fusnote.

Povod je Čičkova reakcija na izjavu Žarka Puhovskog od 30. kolovoza 2001., da mu je "kao hrvatskom građaninu" Vojko Kostunica puno bliži od Dražena Budiše. Iako tako nesumnjivo misli i djeluje njegov bliski prijatelj Stipe Mesić, Čičak nije odolio poštedjeti Mesića, a napasti Puhovskog, da slavi tog apogeta Mihailovićeve četničkog pokreta. Tobaže uzgred, okomio se na garnituru koja vlada današnjim HHO-om, tvrdeći da ona

svjesno briše njegovu (Čičkovu!) ulogu u toj organizaciji i njegove zasluge za obranu ljudskih prava u Hrvatskoj, Puhovski je uzvratilo kako "Površna pamet javnosti" (iliti: Popaj) izmislila i uzgred površno (čak polupismeno) komentira zbivanja u hrvatskoj javnosti. Sve to da je uglavnom posljedica "Popajeve" neprincipijelne svade "upravo sa svima koji su ga opskrbili špinatom".

Hoće se, očito, kazati kako je Čičak bio samo megafon, kojim su se služili drugi. (Bit će da im je trebao netko s prošlošću hrvatskoga političkog uznika i imidžem buntovnoga studentskog vođe.) No, za to je – tvrdi Puhovski – dobio godišnju apanažu u iznosu od kojih stotinjak tisuća njemačkih maraka. A potom je, "u ne baš čistim okolnostima", napustio HHO.

Ne kaneći, po običaju, ostati dužan (bar na verbalnoj razini), Čičak je napola opovrgnuo navode Puhovskoga kojega naziva "Hodajućim utjelovljenjem ljudske amoralnosti" ili, skraćeno, Huljom. Nije se, doduše, izjasnio o svojim berivima u

zlatno doba "borbe za ljudska prava", ali je podsjetio kako je Puhovski svojedobno prijeto članovima uredništva časopisa Gordogan da bi s njima bio spreman i "fizički se obračunati", jer su od lista napravili "centralni komitet socijal-demokracije" (a ta je politička diskvalifikacija usporediva s onom kad vas danas nekakva udbaška protuha hoće budalasto prokazati kao NDH nostalgičara!). Također je pripomenuo da Puhovski predaje na fakultetu, a da za to ne ispunjava formalne uvjete (jer je tek diplomirani politolog), što bi možda mogla biti kakva nagrada za dragovoljno pojavljivanje Puhovskoga kao svjedoka optužbe na suđenju studentskim liderima 1972. godine... Jedino je Čičak zaboravio, da je upravo on bio među glavnima koji su od Žarka Puhovskog od 1990. naovamo stvorili istaknutog borca za ljudska prava i uzor-demokrata. Eto, što su ljudska prava, a što ljudsko pamćenje...

(T. J.)

PO ŠUMAMA I GORAMA U EUROPU

"U isto vrijeme ne možemo biti na dva mjesta. Raspored gostovanja nisam pravio ja, već država, koja me je pozvala. Na kraju, ona je i platila moj boTavak", odgovorio je predsjednik Mešić na pitanje je li napravio propust ne došavši na obilježavanje Vukovarske tragedije.

Nekoliko dana poslije (23. studenog 2002.) protokol nije pogriješio. Omogućio je predsjedniku nazočnost na partizanskoj proslavi obilježavanja Šezdesete objelnice nekakvih partizanskih odreda.

Piše:

Josip Ljubomir BRDAR

Uobičajeno predsjednikovo priznanje ostarjelim partizanima za njihov "doprinos" stvaranju hrvatske države opet nije izostalo, što ljude koji prate političku svakodnevnicu dovodi u očajnu situaciju preispitivanja vlastitog Tazuma, jer je običnom čovjeku realnog prosuđivanja bližija zasluga rimskih legija ili Napo-

leonove vojske za hrvatsku državu nego - partizana.

Istine radi, potrebno je reći da je bilo u partizanskom pokretu ljudi koji su se borili za hrvatsku državu, no oni su zbog toga bili ne samo marginalizirani, nego i suđeni i likvidirani.

Istina je i neosporna predsjednikova izjava da se u isto vrijeme ne može biti na dva različita mjesta. Sloga je on i njegov protokol, kojega je vjerojatno kreator predsjednikov miljenik Tomislav Jakić, u ponudnom izboru između domovinske komemoracije Vukovaru i izleta u Šri Lanku i Bangladeš izabrao ovo potonje, da bi se zatim protokolarno pojavio na partizanskoj objelnici.

Hrvatice i Hrvate kojima je Vukovar bližiji srcu nego Šri Lanka i Bangladeš, predsjednik je "utješio" izjavom "kako su mu te zemlje platile boravak". Ta vijest raduje, poglavito stoga što takav plemeniti i prijateljski gest prema našem predsjedniku, njegovoj pratnji i našoj zemlji iskazuju zemlje kojima je društveni proizvod jedva tristotinjak dolara po stanovniku. No, ako je rezultat tog posjeta potpisivanje "protokola o gospodarskoj suradnji" i navodni posjet visoke delegacije sirotištu slonova, onda bi valjalo revidirati oštre kritičke ocjene pojedinaca glede predsjednikovih putešestvija nostalgličnim stazama "nesvrstanih".

Predsjednikovo svakodnevni pozivi i vapaji za "Euroatlanskim integracijama" s jedne strane, a njegova putovanja u daleke i egzotične zemlje s druge strane, pomalo zbunjuju ljude. Je li najkraći put za Bruxelles preko na pr. Dhake i Colomba? Predsjednik za izazvati simpatije inozemne javnosti za razliku od domaćih, pa je u skladu s tim uprihčen, kako smo čuli, posjet već rečenom sirotištu slonova, što bi moglo potaći simpatije poklonika zaštite životinja na planetarnoj razini. Zašto ne iskoristiti te simpatije u političke svrhe? Eto, to je samo jedna u nizu pretpostavki o mogućnostima politike. Inače, vrlo je teško povezati predsjednikove riječi i djela. Usta puna Europe, a noge "nesvrstanih" zemalja. To je nama teško razumjeti, jer smo se već privili na ponudenu nam Europu po klišeu "mrkve ili batine".

60. GODIŠNARNA OBJELJNICA I HRVATSKOG KORPUSA
1942 - 2002.

OBJELJNICE OSNIVANJA VI, VIII, X, I XI. KORPUSA NOV I PO HRVATSKE

POZIVNICA
23. studeni 2002.
subota u 11,00 sati

SAVEZ ANTIPARTIZANSKI BORAČA I ANTIPARTIZANSKA REPUBLIKE HRVATSKE
POD POKROVITELJSTVOM PREDJEDNIKA REPUBLIKE HRVATSKE
STJEPANA MEŠIĆA

ima čast pozvati Vas na
SVEČANU AKADEMIJU
koja će se održati u subotu, 23. studenog 2002. u podne u 11,00 sati u Velikoj dvorani Doma Hrvatske vojske, Zagreb, Staničeva br. 4

PROGRAM

- Himna - Lijepa naša domovino, izvod: Simfonijski puhački orkestar Hrvatske vojske, dirigent: Dragan Đukić
- Pauzovana riječ predsjednika: Suvana anafalidskih boraca i anafalida Kaptola: Hrvatske (vratu Purnice
- "O slodi i konožje hrvatskih korpusa NOV i NOB-a" govori akademik: Prof. Stjepan
- Pozdravna riječ predsjednika: Republike Hrvatske Stjepana Mešića, pokrovitelja predstava
- Ludwig van Beethoven: simfonija "Brodski", III. stavak, izvod: Simfonijski puhački orkestar Hrvatske vojske, dirigent: Dragan Đukić
- Vladimir Nazar: recitacije "Čuvar na Kapi", besedni dramatički puhački orkestar Hrvatske vojske, dirigent: Dragan Đukić
- Ivan Čukarić: recitacije "Šuma", izvod: Simfonijski puhački orkestar Hrvatske vojske, dirigent: Dragan Đukić
- "Po šumama i gorama", partizanska glazba, izvod: Simfonijski puhački orkestar Hrvatske vojske, dirigent: Dragan Đukić

Velikoj program: Dobro jutro

Pozivnica koju predsjednikov protokol nije previdio

Europa vam se smiješi ako budete dobri. Ako nam prodate ono što mi želimo i po cijeni kakvu mi hoćemo. Ako od nas kupite to što vam mi nudimo po cijeni koju mi hoćemo. Ako izaberete vlast, ne po svojoj, nego po našoj volji. Ako demokratizirate medije po našoj volji. Ako amnestirate sve srpske

vizije hrvatskog puta u "Euroatlantske asocijacije".

Možda je ovaj politički prečac preko Dhake i Colomba alternativa klišeu kojeg smo naveli.

"Po šumama i gorama", gdje su partizani prije pola stoljeća pronosili "slavu svoje domovine", ali ne i naše, predsjednik Republike Hrvat-

MESIĆ NA SVEČANOJ AKADEMIJI ANTIFAŠISTIČKIH BORACA

Orkestar HV-a svirao 'Po šumama i gorama'

U svijetlu budućnost "po šumama i gorama"

pobunjenike. Ako povratite sve izbjegle Srbe, izgradite im kuće, vratite stanove, osigurate zaposlenje. Ako procesuirate hrvatske branitelje na koje se sumnja da su branili Hrvatsku, a visokorangirane vojne zapovjednike i političare privedete Međunarodnom sudu u Den Haagu, ako itd., onda ćete pokazati demokratskom svijetu da ste svladali abecedu demokracije i stoga će vam se pružiti prigoda da za otprilike petnaestak godina zatražite prijam u Europsku uniju. Do tog vremena morat ćete se iskazati i potvrditi kao faktor stabilnosti političke i gospodarske asocijacije zvane "Zapadni Balkan".

Živeći u takvom političkom klišeu teško se zato snalazimo u raskoši predsjednikove političke

ske uz orkestar Hrvatske vojske evocira zajedno s partizanima "pronošenje slave njihove domovine" koja je stotinama tisuća Hrvata trasirala križne puteve, jame Jazovke, tamnice i tiranije.

Cejlonske prašume i hrvatske šume od prije pola stoljeća su za aktualnog hrvatskog predsjednika metaforično polazište Hrvatske u Europu.

A Vukovar???

Vukovar nije na Predsjednikovoj trasi za Europu. Vukovar je izvan interesa predsjednika i njegova protokola.

Vukovar ostaje onima koji su ga voljeli, branili i umrli za nj. On je svojina i Memento svakog poštenog čovjeka, koji zna procijeniti veličinu vukovarske žrtve i doseg hrvatske slobode. Tom osjećaju svaki protokol je suvišan.

HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENIKA HERCEGOVINA PODRUŽNICA - ŠIROKI BRIJEG

Strahote teroriziranja Hrvata

Mi, hrvatski politički zatvorenici bivše jugokomunističke tvorevine Jugoslavije, prosvjedujemo protiv strahovitog teroriziranja Hrvata, i sada nakon propasti spomenute tvorevine.

Neprijateljske, svjetske, globalističke snage nastavljaju s teroriziranjem hrvatskoga naroda, kako tijekom velikosrpske agresije na hrvatsko-bosansko-hercegovačke prostore u vrijeme Domovinskoga rata, tako i kroz sve ove godine poslije rata.

Najnoviji primjeri dvogodišnjeg zatvorskog maltretiranja šestorice nedužnih Hrvata, zbog smrti pokojnog Joze Leutara najizrazitiji je primjer teroriziranja nad nedužnim Hrvatima. Ta isti je slučaj i s progonima hrvatskih najviših časnika obrambenog Domovinskoga rata.

Prisjetimo se samo onoga embarga na uvoz oružja za golu obranu Hrvata od velikosrpskog agresora, početkom njihove agresije, koji su bili jedna od najnaoružanijih vojnih sila u Europi. Neprijateljima oslobođenja Hrvata bio je cilj onemogućiti golu obranu za opstanak u vlastitoj domovini. Ti isti neprijatelji sada, putem Haaškog tribunala, istražuju hrvatske časnike zbog te obrane, tvrdeći kako su ispaljivali više topovskih granata na okupatora nego što je to bilo potrebno...

Pri slučaju atentata na hrvatskog dužnosnika Jozu Leutara prisjetimo se samo tolikih izjava visokog dužnosnika UN na ovim prostorima, generalisimusa Kleina. On je Hrvate prikivao na stub srama diljem svijeta tvrdeći kako Hrvati ubijaju svoje vlastite dužnosnike u BiH. Za takvu promidžbu nije se žalilo niti milijunske sume deviza za potplaćivanje svjedoka druge nacije. I u ovome slučaju, generalisimusu Kleinu bio je za to dovoljan i jedan jedini takav svjedok, jer se činilo sve da se prikriju istinske ubojice desetine Hrvata.

Osudjujući ove stravične događaje teroriziranja nedužnih Hrvata, neka je sram i stid svekolikih plaćenika UN koji se služe ovakvim hrvatskome narodu je da se ujedini u borbi za opstojnost na prostorima ove naše povijesne i etničke domovine, koju su nam naši prapredjci naselili još početkom sedmoga stoljeća. Održali smo se odolijevajući svekolikim neprijateljima pa tako se održimo i dalje. Neka nam živi jedina i vječna domovina HBH!

Predsjednik HDPZ Široki Brijeg
Tomislav Barbarić

PISMO IZ ISTRE

Piše:

Blaž PILJUH

Pa da! Niš novega! S tin Haagom je ud početka krenulo loše, pak niš čudnega da je sad na redu... Lošo! A Lošo tvrdi da će pojti tamo, jer da je siguran da ni niš kriv. I da on za cilo vrime rata ni pušku ni pipnuja. Pa sad ispada da je, na primjer, Bobetko kriv! Kad se ne da u Haag. I svi oni koji su se u ratu usudili na neprijatelje pucati!

Nu, dobro, znan da Domazet zapravo ni tako ni reka, ni mislija. Uostalen ča god da je reka i ča god da će reći na sudu, uopće ni važno. Jer, ko ste pratili uni dvoboj Mesić - Milošević, sve se je svelo samo na to: "Ne, nisan ja, ti si srušio Jugoslaviju!" I to je za haške suce najbitnija stvar, najveći zločin. A ki je kemu, kada, koliko, kega i čega pobija, porušija, popalija, silova, u logore zapira, iz hiže protira, to stvarno ni važno. Da je bilo važno, za par dan bi bili sve to zaustavili. Inšoma, meni se čini da i na vratima Haaga piše: Ostavite svaku nadu vi koji ulazite!

Pak san se sitija une biblijske o Abrahamu i sinu mu Izaku. I kako je Abraham toliko virova u Boga da je bija spreman na zahtjev Jahve i sina svojega na oltaru zaklati i spaliti na ugodan miris Jahvi. Ma mu je Jahve u zadnji hip zadržu ruku. E, a sad si vi zamislite da je Abraham ima jeno desetak sinova i da hi je jenega po jenega nosija na brdo i da mu Jahve... ni zadržava ruku! To bi bilo i strašno i besmisleno i nepravedno. I siguran san da bi i Abraham u takovega Boga prista virovati. Jer ud Boga se očekiva da bude ne samo strog, nego i pravedan. Inšoma, san stija reći da je Bog, Bog, a Haag je ... Haag! Pak me ta naša ropska poniznost i poslušnost podsjeća na unu priču o pilotu. Koji je letija priko Amazone. I zrakoplov mu je počeja padati.

- "Bože moj, sad san naje.a!" - je reka.

Ma glas s neba mu je reka: "Ne, još nisi!" I stvarno se je kala prez ogrebotine. Ma kad se je ubrnuja okolo sebe, vidija je da je okružen z urođenicima - ljudožderima, naoružanim z kopljima, kako ga gledaju i obližuju se.

Pak je z užason sam sebi prizna: "E, sad san stvarno naje.a!"

Ali glas s neba mu je reka: "Ne, još nisi!"

- "I... i ča da sad delan, Bože?"

- "Uzmi revolver i...upucaj poglavicu!"

I izvadi on revolver i pum-pum-pum...isprazni ga u poglavicu.

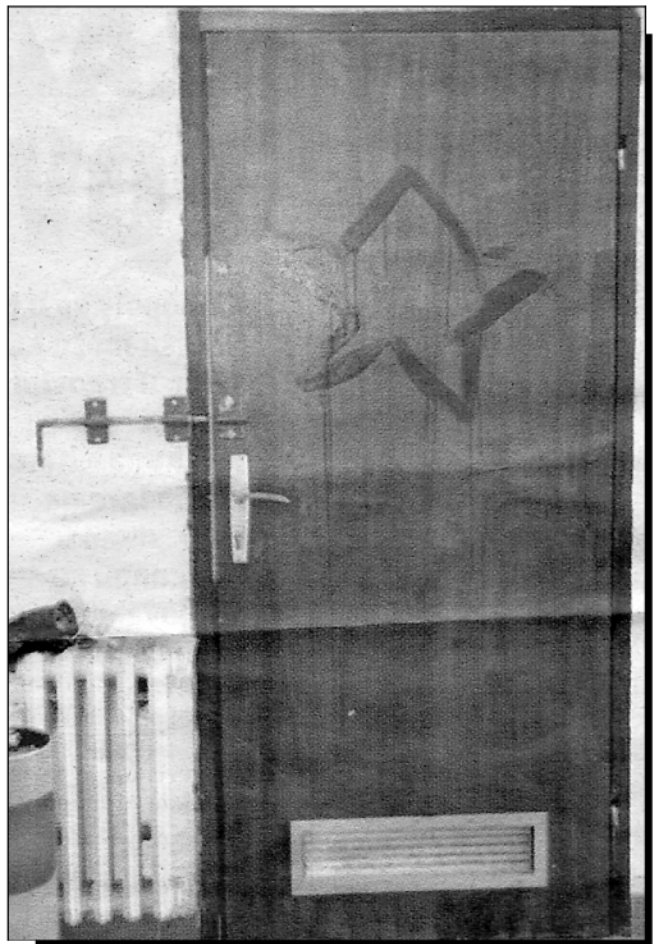
- "A...a ča sad Bože?"

- "Niš...sad si...stvarno naje.a!!!"

Toliko....o Haagu!!!

PROLETERSKA ZNAČKA NA SLJEMENU

Početak studenoga nepoznati su počinitelji provalili u društvene prostorije djelatnika sljemenskoga skijališta, te ih u cijelosti demolirali. U istome "pothvatu" zapaljene su stara i nova ljetna kuhinja obližnjega restoranta "Vidikovac", koje su do temelja izgorjele. Zločince je nešto spriječilo na pola posla, jer su pronađeni njihovi dodatni neutrošeni rekviziti. A na jednim vratima spomenutog restoranta ostala je velika, jarkocrvena petokraka: "Petokraka sa pet pera, to je značka proletera..."

Nitko se ne uznemirava, jer crvena petokraka u Hrvatskoj ne simbolizira nikakve "aveti prošlosti". Da je kojim slučajem osvanulo stanovito slovo, čuli bismo i Stipu Mesića, i Vesnu Pusić, a i druge drage nam drugove. Tada ne bi posrijedi bila budalasta provokacija, koja sama po sebi ne zaslužuje osvrt ozbiljnih ljudi, nego nepobitan dokaz da bandu treba željeznom štangom po glavi... U interesu mira, slobode i demokracije.

(Ž. P.)

KATASTROFA JE BITI PROZVAN USTAŠOM ILI FAŠISTOM

Čim je, dakle, Europa svakim danom sve dalje i dalje od 1945. godine, tim Drugi svjetski rat sve više i više postaje dio obrnute kronološke logike. Po silini vremenskog naleta, u narednih pedeset godina, svaka ulica u Hrvatskoj nosit će ime lokalnog antifašista, dočim će nastavnici u vrtićima držati vjeronauk o antifa-arkandelima i teologiji ljudskih prava. Ono što nije uspio učiniti titoizam tijekom četrdeset i pet godina, učinio je globalizam za dvije godine. (...) Ono što zabrinjava kod hrvatske političke klase nije nipošto njen manjak hrvatstva. Ona ga ionako nikada nije imala. Ono što zabrinjava je to, da je hrvatska politička klasa tako olako izdala svoju titoističku mitologiju i poljubila svoga klasnog neprijatelja na Zapadu.

Nema gore katastrofe nego biti prozvan ustašom ili fašistom; to je kraj svijeta bez purgatorija, to je posljednja Walhalla za

hrvatske beskućnike, to je trajna medijska izolacija. Prozvati danas neku javnu osobu u Hrvatskoj pedofilom,

odsustvu. Jer antifašizam je dio moderne metafizike. Ili, još bolje, moderne patofizike ili medijske simulakre, čije je

Hrvatske službe lažnim dojavama pokušale spriječiti Thompsonov koncert u Frankfurtu!

hrvatski
veritas vincit

NARODNILIST

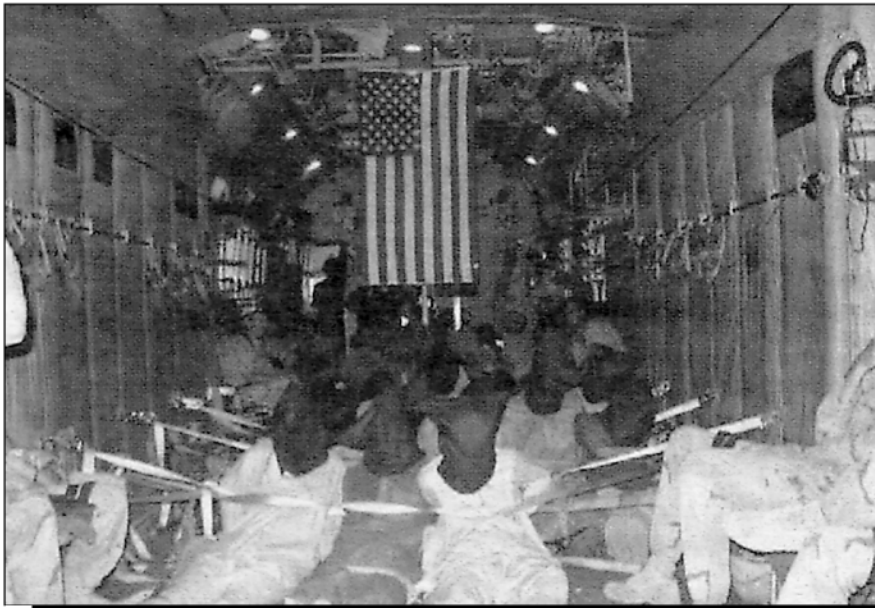
ZADAR, 15. studenoga 2002. cijena 8 kuna BROJ 2 IZLAZI PETKOM

pederom, pešom ili peškirom, može biti medijska čast i slava, ali prozvati hrvatskog suverenista fašistom ili ustašom, znači dobiti smrtnu kaznu u

jezikoslovlje idealno sredstvo za diskreditiranje neprijatelja. Antifašizam ne može funkcionirati bez nadnaravne političke romantike i svog nestvarnog bestiariuma, odnosno bez trajnoga fašističkog zvjerinjaka koji vrvi od slika i sjena i uvijek nejasnih spodoba bez lica i naličja, a kamoli imena... (Prof. dr. Tomislav SUNIĆ, u novopokrenutom zadarskom *Hrvatskom narodnom listu*, br. 2, 15. studenoga 2002.)

LJUDSKA PRAVA S KAPULJAČOM

Internetom već tjednima kruže fotografije zarobljenih talibana, snimljene u američkome vojnom transportnom zrakoplovu C-130, na kojima je prikazano kako svjetski policajac i stožer borbe za ljudska prava tretira zarobljenike. Zarobljeni su talibani prikazani kako sjede ili kleče svezanih ruku i s kapuljačama na glavi, a da ne padnu, pridržavaju ih konpci kojima su zavezani za pod i zidove

zrakoplova. Ministarstvo obrane je pokrenulo istragu. O tome tko je snimio fotografije i kako su dospjele na internet, a ne o tome tko je ljude – pa bili oni i talibani – prevezio u položaju koji asocira na prijevoz Židova u Auschwitz ili Hrvata u Maribor. Strah nas je i pomisliti, što bi bilo da su hrvatski vojnici tako prevozili zarobljene neprijatelje...

(I. P.)

ZAR SVAKI RASIZAM NIJE ISTI?

Zanimljivo je da se u aktualnim manje stručnim, a više politikantskim raspravama o noveli hrvatskoga Kaznenog zakona uopće ne spominju pojedinačni ispadi u Hrvatskoj, inače, posve marginalnih skupina tzv. *skin-headsa* protiv par mladih tamnoputih nogometaša. Mladoga dinamovca Louisa, rodnom iz Hondurasa, *skin-headsi* su u više navrata napali, pokazujući vlastiti primitivizam i sramotno rasističko pomodarstvo, koje nema nikakva uporišta ni u hrvatskoj, ni u kršćanskoj tradiciji. No, dežurni se denuncijanti zbog toga ne uznemiruju: tamnoputi ne spadaju u odabrane koje valja štiti i onda kad ih nitko ne ugrožava. Pogotovo od nas koji znamo da su svi ljudi jednako vrijedni i da su svi djeca Božja...

(T. J.)

NACIJA I MANIPULACIJA

Jedna masivna teza u posljednje vrijeme pritišće javni život u Hrvatskoj. Ona poput vodojednice teži razdvojiti političke argumente na one koji se svojom navodnom razložnošću kvalificiraju za opstanak na tržištu političkih ideja, te na one koji su, tvrdi se, namijenjeni manipulaciji javnošću, pa zato s tog tržišta imaju nestati. Prve se ubičajeno naziva bitnima, a druge nebitnima. U skladu s tim se svakomu tko počne govoriti o Haškom sudu, slučajevima generala **Bobeta** i **Gotovine**, ili o bilo kojem pitanju od nacionalnog značenja, jasno da do znanja da su to nebitne stvari. Nasuprot tome, pozitivnim se smatra kada se politika bavi tzv. životnim pitanjima, prije svega gospodarskim problemima.

Ne treba puno mudrosti da bi se u ovoj, za masovnu političku uporabu pojednostavljenoj "bitno-nebitno" shemi, prepoznala odjek komunističkog ancijent regima: nekada se govorilo da "klasno mora nadvladati nacionalno", danas se govori da gospodarske teme moraju potisnuti "lažnu zabrinutost za pitanja od nacionalnog interesa". Daleko od toga da bih se, prurječeci tezi o nebitnosti nacionalnog, usudio i pomisliti da su gospodarske teme sekundarne, pogotovo ne kad imam na umu recesiju u kojoj se nalazimo. No, u normalnim demokratskim zemljama, sasvim suprotno praksi u Hrvatskoj, uopće ne postoji oštra podjela na "nacionalne" i "životne" teme. Razlog tomu je u činjenici da su u tim državama svjesni kako se nikada ne zna hoće li i kako neki problem s (naizgled) samo nacionalnim nabojem djelovati na njihove gospodarske interese ili obrnuto. Da nacionalne teme nisu, kao što se sugerira, tek preljevanje iz šupljeg u prazno, nedavno smo se vrlo bolno uvjerali i mi u Hrvatskoj: olako shvaćanje i s hrvatske strane nestručno rješavanje sukcesijskih pitanja bivše Jugoslavije, ili još recentnije bedastoće u pokušaju postizanja sporazuma sa Slovenijom (tj. način na koji su riješena neka pitanja od nacionalnog interesa), hrvatske će porezne obveznike koštati stotine milijuna dolara. Očigledno je da je podjela na bitno (gospodarsko) i nebitno (nacionalno) šuplja i neistinita, iz razloga što je te dvije skupine pitanja naprosto nemoguće jasno odijeliti.

Povratak u (staru dobnu) budućnost

Drugi prigovor domaće ljevice sadržan je u tvrdnji je da nacionalno svjesna politika usmjerena ka prošlosti i zbog toga za sadašnjost nekorisna, pa čak i štetna. Po tom

Eng KRALJEVIĆ

mišljenju, svakom spominjanju Domovinskog rata u pozitivnom kontekstu nije ništa drugo nego obuzetost prošlošću; svaki spomen na žrtve hrvatske slobode je tek jeftino manipuliranje emocijama, a svako jasno upiranje prstom u krvnik i krivce za rat iz devedesetih - govore mržnje... Takvo mnijenje podržavaju skoro svi domaći mediji, pa je i njima agresija na Hrvatsku za njihlija još jedino kroz prizmu haških

gorama"? I nije li isti taj, istaknuti borac protiv ratnih zločina i pravnoj državi odani stanovnik Pantovčaka na ruku ugođavao partizanske veterane? I to ne makar koje, nego one koji su se (u vrijeme kada su se za takva djela dobivala ordeni narodnih heroja) u svojim knjigama doslovce hvallili put učlimim masovnim ratnim zločinima?

Očito, kada se kaže da se ne treba vraćati u prošlost, ne kaže se baš puna istina. Postoji nepoželjna, loša prošlost, u koju spadaju sva zbivanja od prije desetak godina i samo nju se ima na umu kada se kaže da se trebamo okrenuti budućnosti. Toj prošlosti nasuprot stoje svijetle revolucionarne tra-

TRJEĐAN 14. kol. 4.3.01. pogledi

LIJEPA NAŠA NA DNU EUROPSKE LJESTVICE «DESNIH EKSCESA»

Hrvatskom Caruje LIJEVI TERORIZAM

Piše: Gojko BORIC

U vrijeme što živimo čini se da općenito na ovom području postoji jedna ideja: da se kroz godišnja izvješća u kojima se govori o našim ekonomskim rezultatima treba na prvu ruku postaviti pitanje: koliko smo se razvili u odnosu na druge države? Na to pitanje odgovor treba dati na temelju indeksa koji se zove "GDP na glavu stanovnika".

Za naše «dežurne demokrate» svako naglašenje izražavanje hrvatske naprostu se proglašava ustaštvom. Posebno se to ojačava među intelektualnim krugovima koji nikako ne žele zaboraviti Jugoslaviju ponovno se snažnije javljaju za riječ ideolozi Jugoslavistava kao Predrag Matvejević, neprijatelji Hrvatske crkve kao Slobodan Šnajder, negatori hrvatskog jezika kao neki Sinan Gudišević, zagovornici srbobrštine kao Slavko Goldstein...

U vrijeme što živimo čini se da općenito na ovom području postoji jedna ideja: da se kroz godišnja izvješća u kojima se govori o našim ekonomskim rezultatima treba na prvu ruku postaviti pitanje: koliko smo se razvili u odnosu na druge države? Na to pitanje odgovor treba dati na temelju indeksa koji se zove "GDP na glavu stanovnika".

U vrijeme što živimo čini se da općenito na ovom području postoji jedna ideja: da se kroz godišnja izvješća u kojima se govori o našim ekonomskim rezultatima treba na prvu ruku postaviti pitanje: koliko smo se razvili u odnosu na druge države? Na to pitanje odgovor treba dati na temelju indeksa koji se zove "GDP na glavu stanovnika".

optužnica upućenih na hrvatsku adresu. One će, tvrdi se, srušiti miško gledanje na našu najnoviju povijest i očistiti nas od zla nacionalizma.

Ma koliko ovakvi argumenti bili nategnuti sami po sebi, postoje okolnosti koje ih čine dodatno upitnima. Znakovite je, naime, da operaciju lobotomije novijega hrvatskog povijesnog sjećanja vode oni koji su sami do guše uronjeni u prošlost. Jer, što je radila sadašnja vlast u vrijeme svog oporbenog staža? Nije li se skupljala na tadašnjem Trgu hrvatskih velikana s jasnim zahtjevom obrane digniteta jednog još davnjeg rata i njegovih dvojbanih "vrijednosti"? Nije li bivši oporbenjak, a sada u budućnost zagledani predsjednik ove zemlje nedavno prisustvovao partizanskim skupovima na kojima se iz sveg glasa pjevalo šezdesetak godina stari slager "Po šumama

dijice iz polovice prošlog stoljeća koje se valjda niti ne doživljavaju kao prošlost, nego kao nadahnuće za budućnost kojoj treba bremstiti.

U jednom je domaća ljevica ipak u pravu: nacionalne teme nisu baš često prisutne u javnosti zrelih demokracija. No, to ne znači da su zdrave snage dotičnih zemalja očistile njihovo javno mnijenje od "šupljih" nacionalnih argumenata, kao što to domaći interpreti često predmnijevaju. Razlozi za "manjak" rasprava o nacionalnim interesima u tim su zemljama dvojaki. Prvo, te su države svoje prodajne državotvorne meke prošle davno prije Hrvatske, pa je većina njihovih problema te vrste već odavna riješena, što u Hrvatskoj nije slučaj. Drugo, kada takva pitanja kod njih povremeno i iskrsnu, u tim im zemljama sve ozbiljne po-

nas ubiočajenog, negiranja i podcjenjivanja takve vrste problema. Zbog toga se oko osnovnih nacionalnih interesa u normalnim zemljama postiže brz konsenzus, a ne vode se medijske križarske vojne protiv njihove navodne lažnosti. Što se, nažalost, dešava kod nas.

Klapa Jugo-nostalgija

Razlozi mazohističkog odošjenja domaće vladajuće garniture spram svega nacionalnog su kristalno jasni. Znamo da su hrvatska samostalnost i državnost u vrjednosnora sustavu jugoslavstva bile stavljene s one strane zakona i. Što je još važnije, s onu stranu morala. Sukladno tomu, te su vrijednosti kod hrvatskih komunističko-poslušničkome tvjetnom refleksu, hrvatsku samostalnost i dalje doživljava kao nešto grješno. Stoga se ponovo govori o "desničarskom fetišizmu države", a kao izlaz iz te "desničarske opsesije" nudi se već viđeno rješenje: hrvatski suverenitet se (opet) želi prepustiti drugima.

Suprotno interesnim motivima koji glavnu struju europskih nacionalnih politika vode ka ujedinjavanju u EU, naša vlast u želji za približavanjem zapadu ima samo jedan cilj. Bepogovorno ispunjavajući svaki zahtjev koji dode izvana i gazići preko mnogih nacionalnih interesa Hrvatske, žele kad-tad-kako-tako-navrat-nanos ući u EU. Pri tom se zaboravlja da drugim državama ulazak u Europu nije sam po sebi cilj, nego tek sredstvo za unaprjeđenje vlastitih interesa, pa makar i uz nevoljko žrtvovanje dijela nacionalnog suvereniteta. Suprotno tome, dobar dio hrvatske javnosti se naprosto želi obijelisi Bruxellesu u vrat i naše probleme istresti pred tуди prap. Nevjerojatna je lakomislenost kojom se vjeruje da će nas oni koji su nam u ratu nametnuli embargo na oružje, zatim nas zbog *Olujе* izložiti tihim sankcijama i koji nas danas preko Haaga žele izjednačiti s krivcima za prošli rat, odjednom osloboditi svih naših problema. Vro ljerojato će se dogoditi suprotno - ako stranci preuzmu rješavanje naših problema (a samim tim i naš suverenitet), tada će te probleme oni rješavati u skladu sa svojim interesima, a to nam, (vidjeli smo u prethodnom desetljeću) sigurno ne će odgovarati. Stoga bi javnosti ove zemlje bolje bilo da se zapita o smislu njegovanja podaničkog fetišizma Europe, umjesto što se zamara nepostojećim fetišizmom hrvatske države. Nacionalni suverenitet nije beskorisna igračka, nego

sredstvo da se bude subjektom politike, a ne tek objektom tuđih interesa. Mogu li to shvatiti ljudi čije je viđenje vlastite države opterećeno iracionalnim osjećajem krivnje?

Suprotno zrelim državama koje vježavaju svrhu nacionalnog suvereniteta, hrvatska vlast i lijevo usmjereni dio hrvatske javnosti imaju trajno neurotičan odnos spram te i sličnih kategorija. Zato im se ne može vjerovati ni kada iz taktičkih razloga

odgovorne politike. Slučaj Bobetko je jasno pokazao da pozivanje na nacionalne vrijednosti lijevoj koaliciji služi samo kao štit za skrivanje svojih pravih namjera i interesa (opstanak na tomu). Stoga je upravo apсурdno kada današnja vlast za manipulaciju nacionalnim okrivljuje sebi suprotstavljene političke opcije. Naravno, ne može se reći ni da bezidejna domaća

No bitna razlika između ovdješnje desnice i vladajuće lijevice je u tome što se ova potonja nacije dohvati samo i isključivo u svrhu manipuliranja. Naime, u jugo-ljevičarskom shvaćanju, nacijom se

nacionalnim argumentima. Otuda i ona poznata Mesićeva izjava da su nacionalisti "smutljivci koji samo žele opljačkati vlastiti narod". Dakle, kada domaći (da ne kažem hrvatski) ljevičari govore o desničarskoj manipulaciji pojmom nacionalnog, oni nacionalno motivirane postupke drugih objašnjavaju iz svoje perspektive. Zbog toga ih i ne mogu protumačiti drukčije nego kao populističku manipulaciju. Bjelodano je da time oni više govore o sebi i svom poimanju nacije kojoj pripadaju, nego o onima kojima lijepe ekstremističke etikete...

Što se tiče aktualne žalopojke da nacionalne teme oduzimaju vrijeme prijeko potrebno za rješavanje važnijih problema, nju se može prihvatiti, ali izlaz iz te pat-pozicije možda nije u sukobljavanju sa svim što ima nacionalni štih. Da je aktualna vlast samo polovicu vremena utrošenog na (potpuno nepotreban) obračun sa svim nacionalnim vrijednostima posvetila promišljenom rješavanju problema s nacionalnim preznakom ili barem otvorenoj raspravi o njima, onda bi se

može ili manipulirati, ili biti beznadno glup pa u hrvatstvo iskreno vjerovati i time postati objektom manipulacije. Iskreno, a promišljeno njegovanje hrvatskog identiteta po njima je *contradictio in adjecto*.

Stoga, ako spominjete naciju, a niste ubožna kumica s placa ili prilipni marginalac (tj. objekt manipulacije), automatski ste sumnjivi jer po navedenoj logici ispada da želite manipulirati

gospodarstvene teme. No Račan i društvo očigledno ne znaju ništa drugo nego opstajati na vlasti u psihozi borbe protiv "unutarnjeg neprijatelja". To, naravno, vodi u obračune se s hrvatstvom koje onda u nastoji provurije ispod tepiha koji da se nasto jernuti. Sve u sevu, reiza dobro nam znane igre iz vremena prije 1990. U međuvremenu Hrvatska se, rastzrana neprevladivim ideološkim podjelama, poput pokvarene igračke vrti u mjestu.

KOMUNISTI - PRVI NACISTIČKI KOLABORATERI

Ausijski gledatelji u prepunoj Koncertnoj dvora u Klagenfurtu nakon gledanja dokumentarnog videofilma o zločinima Titovih komunističkih partizana počinjenih nakon završetka Drugoga svjetskog rata, vidno su bili zgranuti. Pogodila ih je ne toliko činjenica da zločinci od danas nisu kažnjeni, koliko spoznaja da čovječanstvo do danas ništa nije naučilo i da se svjetski moćnici danas pretvaraju kao da je razbijanjem nacionalsocijalističkog nasilnog režima

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

U Austriji se obilježava dan antifašističke borbe što nikoga ne smeta, ali kod toga obilježavanja, posebno u Koruškoj, poklonici Josipa Broza Tita i komunističkih partizana - većinom pripadnici slovenske nacionalne manjine - slave na te dane Titove komunističke zločince kao heroje i borce za slobodu, prešućujući - naravno - zločine koje su počinili koruški Titovi partizani. Prešućuje se i istina da su prvi kolaborateri nacionalsocijalista bili upravo komunisti, koji od dolaska nacionalsocijalista na vlast u Austriju (Anschluss 1938.) pa sve do 22. lipnja 1941. ničim nisu pokazali da su borci protiv nacizma ili antifasisti.

Agresivnost tih neokomunista išla je tako daleko da je Peter Handke, na jednome polaganju vijenaca zahtijevao od protokolorama nazočnih visokih predstavnika pokrajinske vlade da se prihvate idološkopske literature o komunističkim koruškim Titovim partizanima. Tada je i Austrijska televizija - ORF - prikazala subjektivan film o navodnom pokretu otpora u Koruškoj, a koji je u biti bio pokušaj pripojenja austrijske Koruške Sloveniji.

One koji su tražili respekt i pravdu za poslijeratne žrtve, koje nisu bile vezane za nacistički teror, a koje su Titovi partizani odveli i pobili, prozvale su slovenske novine "Slovenski vestnik" pripadnicima "zemlje kukastih križeva". Televizija se oglasila o zahtjeve da se prikaže i zločini komunističkih partizana i da se isto tretiraju žrtve koje su odveli i pobili Titovi partizani, kao što se tretiraju i žrtve preseljenih Slovenaca za koje su

Film "U užarenoj lavi mržnje" nastao je u namjeri, da se istinom postigne deglorifikacija Titovih komunističkih partizana, jer oni se nisu borili za slobodu nego za diktaturu, koja se ne razlikuje od nacističke diktature. Film će se prikazivati po školama i skupovima, te će se tražiti od ORF-a da ispuni svoju zakonsku obvezu, te kao javna televizija prikaže i ovaj film. U nastanku filma sudjelovali su s hrvatske strane prof. dr. Josip Jurčević, profesor povijesti 20.

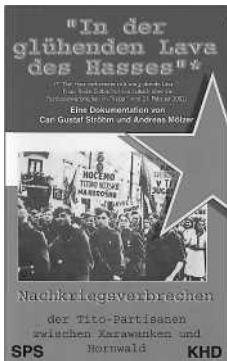
stoljeća i vrsni poznavatelji predmetnih događanja, Stjepan Brajčić kao svjedok vremena, grkokatolički svećenik vlč. Mile Vranešić, HDPJ i predsjednik Hrvatskog domobrana Vladimir Fuček. Sa slovenske su strane, pak, doprinos dali dr. Jože Pučnik, nekadašnji kandidat za predsjednika Slovenije, Tine Velikonja, predsjednik Nove slovenske zaveze, dr. Ludvik Kolnik, mariborski odvjetnik i Metod Berlec, glavni urednik slovenskog Časopisa "Demokracija". Film je, uz suradnju poznatog novinara Carla Gustava Strohma, napravio austrijski publicist Andreas Molzer. Uz mnoštvo uglednika iz političkog života Koruške i Austrije nazočan je bio i koruški zemaljski poglavar dr. J8rg Haider.

HDPJ pozdravlja objavljivanje ovoga filma iz razloga, jer je istinit i jer je na jednome stranom jeziku. Znamo da naša promičba svojom sposobnošću zaslužihe ostanak u "reštu", pa je ovo prigoda našu stvar konačno ne gledati izolirano i još na stranom jeziku (za sada njeamačkom) ponuditi arhivama, društvima i prijateljima diljem svijeta. Prigoda je i zahvaliti se dragovoljcima Domovinskog rata koji su pomogli austrijskoj ekipi kod snimanja na području Hrvatske, a posebno gospodinu Anti Jurčeviću.

svijet postao mirniji i humaniji, rekao je 19. studenog 2002. na skupu nazvanom "U užarenoj lavi mržnje" predsjednik Koruške domovinske službe (KHD) dr. Jozef Feldner.

Mi smo, gledajući iz našega hrvatskog kuta, davno spoznali da su interesi iznad pravde i istine, ali i ipak, makar na trenutke bolno proživljavajući snimke iz naše tužne povijesti, ali i povjerenosti što se zločinci slobodno seču, želimo da se račište računi i da se konačno odredi tko je za što odgovoran, pa da se može krenuti naprijed. Naprijed se teško hoda s utegom na nogama, a lažni humanisti neprestano navaljuju uteg po uteg, pa nije čudo da se i dalje krši proklamirano načelo "nedjeljivosti zločina protiv čovječnosti". Svjedoci smo da se neke progone, a drugima se gleda kroz prste, pa dok se zločini protiv čovječnosti budu tretirali prema nacionalnoj, rasnoj ili ideološkoj pripadnosti, ne može se spriječiti da himba nadvlada humanost.

BLIJEDA KRINKA HNS-a – ZAPIS NA MARGINI JEDNE PROVINCIJALNE POLEMIKE

Nasuprot golemoj količini političkih glava s ljevice, desnice i "trtice" koje se, opravdano ili ne, ismijava, kritizira i žigoše, medijski tretman što ga uživa **Vesna Pusić**, prvakinja HNS-a, nešto je drukčije prirode. Sladostrasni zagrljaj između novinskih aktivista i narodnjačkog vođe, ganutljiva je slika nepomoćne ljubavne idile. Neoprostiv pristup u tom smjeru počinio je **Mirko Petrić**, novinar "Slobodne Dalmacije", označivši u svom napisu izjavu gđe Pusić o tome da "ćemo se" budućom auto-cestom Zagreb-Split "voziti na more" kao neoprostivu političku prostotu. Opaska posve logična i na svom mjestu, koju Petrić u svom komentaru podulje elaborira, povlaćeci pritom neke znakovite analogije. Žurnalističko koplje u obranu digniteta i časti uvažene zastupnice i političke Big Mamme, čijeg je ideološkog mlijeka strastven konzument, podigao je urednik splitskog "Feral-Tribunea" **Viktor Ivančić**, by the way, dečko neobično sklon apologetici bezgrešnoga "antifašističkog" začeca. (Inače, rapidno opadanje naklade rečenog tjednika pokušava se stornirati diskretnim komercijalnim stimulansom u obliku stenograma s Pantovčaka). Osim što svjedoči o zapanjujućoj raskoši sumanutoga političkog rezona svog autora, Ivančićev osvrt, ničim razložnim ne dovodi u pitanje Petrićevu opasku.

Međutim, brižno njegovani image moderne političarke, potrebno je očuvati po svaku cijenu, pa i po cijenu žrtvovanja vlastite pameti na oltaru Gluposti. Jer kako to nekih mjesec dana ranije mudro opservira **Nenad Popović**, Vesna Pusić je "majka, žena, intelektualka, profesorica, dama itd." Drugim riječima, nije muškarac, otac, pekar ili šofer, nije, dakle, **Ljubo Česić-Rojs**. A kako mi, prezirući malograđansko-ruralni kult tijela, istodobno obožavamo, doduše podjednako malograđanski kult odijela, poze i namještenog intelektualizma, uživamo u igri akademske licitacije i strogo poštujemo načela elitističkog ćudoređa, to je prirodno da preferiramo političku opciju Vesne Pusić, odnosno onu opciju, čiji politički afiniteti u solidnoj mjeri korespondiraju s afinitetima šumarske aristokracije iz godine četrdeset i pete.

Za demontažu slike o marnoj znanstvenici koja je, gonjena motivom odgovornosti prema zajednici, napustila ugodan ambijent fakultetskog kabineta otisnuvši se u okrutne političke vode, dovoljno je posegnuti za prtljagom iz ladice sjećanja. Spomenimo se samo zgrade kad je Vesna Pusić, na današnjem zagrebačkom Trgu žrtava fašizma, onako šeretski dobacila suprostavljenoj *razularenoj* družbi: "Bok, manjino!" ili nešto u tom stilu, demonstrirajući tom gestom svoj velebni državnički potencijal i draškajući istodobno huliganske senzore konfrontirane formacije. Ili, kad je za saborskom govornicom odlučno konstatirala da je HVO "između ostaloga, "paravojna organizacija". Na stranu sad etički aspekt motiva, kojima su bili vođeni hrvatski mladići, čijom je krvom natopljen nemali dio B-H bojišnice. Riječ je ovdje, prije svega, o koliziji s temeljnim načelom svake moderne parlamentarne demokracije, načelom vladavine prava, a koje i vrla

Piše:

Hrvoje ĆUTUK

Vesna Pusić

profesorica u svojim javnim istupima proklamira kao tvrdnu dogmu. Obrušavajući se agresivno na legitimne institucije susjedne države, predsjednica HNS-a razotkriva zapravo bit svoje političke akcije, gdje se pod krinkom "jasnoće stava" prodaje jeftino politikantstvo, do guše natopljeno bijesom i nepatvorenom mržnjom prema bilo kojem vidu patriotskog sentimenta. Drugim riječima, Vesna Pusić pala je žrtvom vlastitog oružja koje joj se preciznošću bumeranga vratilo kroz krezuba usta **Ante Kovačevića**, praćeno mučnim zadahom primitivizma. Naime, razlika između retoričkih akrobacija Vesne Pusić i lirskih mudroslovlja Ante Kovačevića zapravo je nikakva po sadržini, ona je vidljiva tek u svojoj formi. Jer, za razliku od Kovačevićeva lirskog šovenstva, šovenstvo Vesne Pusić prozrog je književnog roda. (Dakako, krčmarski ispad Ante Kovačevića više govori o uličarskoj naravi jedne zatucane "poetike" negoli o heroini destruktivnoanarhističke grupacije, koja svojim izjavama iritira krupan dio hrvatskog općinstva).

Što, dakle, očekivati od barjaktara europskog duha i "jedine istinski građanske" stranke s ovakvom strateškom potkom? Predočimo si za ilustraciju sljedeći zaplet: hirovita sudbina dodijeli Vesni Pusić toliko željeni tron premijerske kancelarije i namijeni joj rolu kakvu si je svojedobno namijenio **Franjo Tuđman**, naime-ulogu počasne uzvanice nogometnog klinča Hajduk-Dinamo na poljudskom stadionu. Razdragana premijerka, okružena lokalnom oligarhijskom svitom, u počasnoj loži nakon što je dobila odgovor na naivni upit "koji su naši?", prepusti se ćarima majke svih derbija. Meštri protokola zadovoljno trljaju ruke, osmijeh oduševljenja ne silazi s lica s "ćelićne" lady. Kad, eto te vraže, na sjevernom dijelu stadiona začuju se povici iz desetak tisuća grla: "Gazi, gazi purgere!" ili neke slične prigodne nebuloze. Počasna gošća nađe se pogodena u svome lokalnom domoljublju, koje seže sve do rubova njezine okućnice, i bijesno gestikulirajući rukama s pjenom na ustima napusti poprište ljutog boja. Tko jamči da, onako odlučno i proeuropski, ne bi izdala zapovijed specijalnim postrojbama MUP-a da hitro interveniraju, odnosno da pendrecima dozovu pameti "tu pijanu antigradansku rulju"? Tko je spreman jamčiti, čak i iz bliže stranačke okolice, da takva reakcija naše junakinje ne bi rezultirala posve izglednom ugrozom građanskog mira?

Ovaj bajkoviti prikaz implicira sljedeće: *mangupsko* dovikivanje konfrontiranim skupinama (na Trgu žrtava fašizma), agresivno obrušavanje na legitimne institucije susjedne države (HVO) i defektne izjave u dnevnim informativnim emisijama (na temu auto-cesta Zagreb-Split) epizodni su indikatori općeg stanja, naime stanja političke ćoravosti predsjednice jedne, istina minorne, ali parlamentarne političke stranke. Jer, samozvani ćuvari identiteta mitteleuropskog, od tihograđanske većine legitimirani graditelji društva civilnog i poretka liberalno-demokratskog, zapravo su

Autocesta koju propagandni stroj naziva "Čačićevom"

bijedna šačica neznalica s margine, privremeni svrab na debelom mesu političke scene. Dopustimo si, na koncu, jednu prekognističku objektivizaciju - cilindrične spodobe haenesesovske ideološke platforme (temeljito destruktivne i nimalo suvisle) otpast će zreloom sviješču biračke logike, nestajući u kloaci vlastite bezidejnosti.

Badnja noć u Lepoglavi

*Nekad su noćas veselo zvonila zvona
dok snijeg je sipio kao bijelo cvijeće,
Moglo se vidjet, iz sela, gdje kolona
pobožnih žena sa svijjećama na ponoćku kreće.*

*Tad mi ko djeca, uz majku bi se zbili
a svijeće na oltaru bliještile nam oči.
Medju dlanove, lica bi svoja skrili
jer nismo shvaćali, misterij Svete Božje noći.*

*Kad smo poodrasli, tada i mi snjima
na Ponoćku smo veseli znali poći,
sklopili ruke i na koljenima
pjevali pjesme "Svete Badnje noći".*

*Danas zvona nikako ne zvone
i noćas neću na polnoćku poći.
Neću vidjet žena pobožnih kolone
al još živi osjećaj "Svete Badnje noći".*

*Danas je noć neobično tužna
i Badnjak nema meni onog čara.
Nemam slobode. Danas ja sam sužanj
jer mjesto zvona čujem "ključeve stražara".*

Hrvoje Gamulin

VJERNI BOGU HRVATA

*Na Jadranu ima nešto od Crvenog mora:
od bogate Lombardije i
plodonosne rijeke Pad - Misir bez pustara,
od studene Piave iza koje se diže
srcolika Istra do vrha naše gore Sinaja -
ponosne gore Učke,
s Velim Jožom, velikim pometačem povijesti,
koji bdije nad zemljom Ilira -
od kralja Epulona do kralja
Zvonimira*

*zbiva se stalni preporod i izlaskom i povratkom,
poput plemenite plime neiscrpnog mora.*

*U rojevima legendarnih puntara, brodograditelja,
raskošnih oprava umnožitelja stada i zlatnog žita,
po matičnom roju popova glagoljaša,
u tvrdoj vjeri u Boga Hrvata,
po svojoj drevnoj besjedi, na kojoj bijaše
naviješten dolazak Spasitelja svijeta,*

Snagom svoga svetog glagola

*obraniše svoj Rod i svoj Dom gorostasi i moradivi
od napasnih porobljivača: od latinaša,
mađžarona, gramzburga i čarnomorusa -
i osobito
od udbinskog Dizdara, od duševno bolesnih udbaša,
i barbarogenih degenerika - od svih batinaša:*

*Sve ih Arvati hametice listom kao imele otresoše,
s arvatskog narodnog hrasta!*

*I usluge izgubljenima u prirodi i povijesti načiniše,
kad ih nogom u tur vratiše
u rodne vrleti njihovih zavičajnih orszaga!*

*Pa opet s njima davali i udavali
kićene jabuke, lrna pēče i rumene udavače.*

*Po umu Banova i snazi Panona, iznad Jadrana,
opstala je čista od izdaje
naša rodna gruda - lirski kras i krš -
pun ljudi kao vitkih stabala.*

*Zemlja
Bogom dana ljudima od iskona, a da nikad
nikad, ama baš nikad -
nikome drugome nije bila obećavana!*

*Domovina u kojoj su svi prognanici nalazili
krov prijatelja
i sve nevjeste svog ženika. Od pamtivijeka.*

Tvrda je vjera hrvatskoga narodnog Hrasta!

*Postojana je na svom korijenu
Vjera Europskog Čovjeka
na vilinskim žalima prekrasnog Jadrana:*

*More je veliko dvorište
oko kojeg su svi narodi braća,
sve zemlje susjedi, svi pomorci rod.*

Vjera se vjernošću dokazuje!

Mirko VIDOVIĆ

(Dne 13. 5. 2002., u spomen na ključni dan moje sudbine
u logoru Stara Gradiška, dne 13. 5. 1972.)

U POTSDAMU ODRŽAN KONGRES "UDRUGE PRAVO I VLASNIŠTVO"

Obično ranom zorom zakucali bi mrki ljudi na vrata gromko vičući "Otvori, bando!". U kožnim čizmama i kožnim *Šinjelima*, oboružani velikim upadljivim samokresima i praćeni naružanim pomoćnicima došli su po našeg oca, brata, djeda. Čvrsto mu privezajući žicom ruke na leđa, odveli ga. Jauk prestrašene djece nije ih uzbuđivao; njihovo poslanje bilo je više od suza nevine dječice, od straha majki i izbezumljenosti roditelja, jer oni su bili graditelji socijalizma, sovjetski ili jugoslavenski kadar hrvatske nacionalnosti. Usput su zaplijenili sve što im se činilo korisnim, nekad popisujući sve do posljednjeg čavla, kao u slučaju **Petrak** u Dugoj Resi, nekad uopće ne popisujući ništa. Tko je smio upitati zašto odnose bez potvrde? Znali su oni daje strah njihov saveznik. Da je smrt njihov saveznik, u nevjerici su naslušivale žrtve.

Jedno vrijeme primali su rublje i hranu u zatvoru u koji su strpali žrtvu, a onda je strao vratio paket i rekao "On više ne treba" ili "On više nije ovdje".

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

Žrtva je likvidirana bez sudske odluke o krivici ili jednostavnim proglašenjem lukakom, narodnim neprijateljem, a rješenje o konfiskaciji imovine slijedilo je kratko iza toga.

To je model sovjeticizacije. Primenjivan je gdje god su se komunisti dočepali vlasti. Dio Njemačke od 1945. zvaao se Sovjetska okupacijska zona a kasnije postaje DDR, pravno konačno i članica UN, ali stalno satelit SSSR-a čiju sudbinu dijeli do kraja.

U Berlinu su se 1953. prvi put pobunili radnici protiv komunizma i njihov ustanak 17. lipnja slijedilo se Poljska, Mađarska, Čehoslovačka i Hrvatska, a svima je zajedničko brutalno gušenje pobune. U svim tim zemljama provedena je pljačka imovine i kolektivizacija. Njemačka je nakon rušenja Berlinskog zida pokušala regulirati i ispraviti tu otimačinu i nepravdu, koju su započeli nacionalsovjeticisti, a nastavili komunisti. Ali i tamo se pokazalo točnim da nije ništa za stalno regulirano, ako nije pravno regulirano.

U Hrvatskoj se otimačina kod privatizacije ozakonjivala floskulom da se novom nepravdom ne može ispravljati stara nepravda, a u Njemačkoj da su odluke o otimačini donošene legalno, na temelju postojećih zakona, pa "što je bilo pravo, mora ostati pravo", to jest

mora se smatrati zakonom, a to u biti vrijeda žrtvu i potvrđuje da se žrtvu smatra glupom, jer se od podanika očekuje prilagodba i pokoravanje. Taj pravnički salto mortale na Kongresu u Potsdamu opisali su pravnici sljedećom anegdotom: U balonu se voze dva pravnika. Nakon nekog vremena izgube orijentaciju i primaknu se zemlji, pa upitaju prolaznika gdje se nalaze, a on im odgovori: "U balonu", na što oni utvrde daje taj sigurno pravnik, jer je odgovor točan ali neuporabljiv.

Nezadovoljna neuporabljivim odlukama sudova u Njemačkoj, udruga *Pravo i vlasništvo* (Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum ili ARE) obratila se Europskom sudu. Na kongresu, održanom 17. studenoga 2002. u Potsdamu, bilo je, dakle, govora na koji se način može izboriti da neko otvoreno pitanje bude za stalno regulirano, a to znači da bude pravno regulirano. Udrugu *Pravo i vlasništvo* vodi **Manfred Prof von Schtverin**, vrlo angažirani njemački plemić čiji je predhodnik, odlučno se usprotivio sili, velikom **Bismarcku**, u njemačkom Reichstagu rekao od tada poznatu rečenicu: "Pravo ima prednost pred moći!" Na kongresu su sudjelovala, između ostalih, dva mlada sposobna i angažirana odvjetnika: **dr. von Raumer** iz Dusseldorfa i **dr. Purps** iz Potsdama. Njihova izlaganja su za stvar hrvatskih političkih zatvorenika od velike vrijednosti, jer se i HDPZ sprema zatražiti zaštitu prava žrtava komunističkog nasilja i sada neokomunističke nepravde. Oni su uspjeli na Europskom sudu u Luxemburgu i Europskom sudu za ljudska prava u

Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum e. V.	
Zusammenschluss von Opfern und Geschädigten	
14 Aktionsgruppen in den Bundesländern - Koordiniert zur AG:	
Ablauf Sonderkongress ARE	
10 Uhr	Eröffnung mit Darstellung der Thematik, RA Peter Langreiter Hinweis auf Hintergrund und Aktuelles durch fortgeschrittene Erörter, auch anhand von alten 3 Livredes-Broschüren aus 1948. M. Graf v. Gutwiese
10 h 15	Grundserie mit Thematik der Konzeptionsphase: Erörterung aus dem Augen- und Stand, wobei besonders Jane Kriemler, Zagreb, Grundworte aus der Politik mit Themenzug
10 h 30	"Die neue Rechtsprechungsentwicklung, insbesondere im Jahre 2002" mit Folgen und Debattebeiträgen RA Stefan v. Raumer
11 h 30	"Die Broschüren des Grundrechtskataloges im Eigentumsbereich" Univ. Prof. Dr. jur. Th. Schwesinger
12 h 15	"Die politische und historische Dimension der Gruppen des Rechtsstaates - Parallelen und Folgen" Univ. Prof. Dr. phil. Julia H. Schöps
14 Uhr	"Aufarbeitungserfolge und Aufbau Ost" mit Vernehmung für Deutsche-Konzeptionsphase - Das veränderte Deutschland - Eine kritische Zeitschleifenreise Univ. Prof. Dr. phil. Manfred Wilke
15 Uhr	Grundserie, Broschüren und Themen im Universitäts-Potsdam, Vorkonzeptionskatalog der Deutschen Rechtsberatung-Bewegung im Abtag 7 Analyse von Dr. jur. Norbert Wiese, MRZ
16 h 30	"Rechtsstaat in Bedrängnis - 8 Beispiele der Broschüre" RA Dr. jur. Thorsten Pöhl
16 h 45	"Der Stand der europäischen Verfahren (Lorenz) (Strasbourg) Statement von Univ. Prof. Dr. jur. K. Dopling (abwesend) mit und Erläuterungen / Diskussion, Manfred Graf v. Schtverin
17 Uhr	Beitrag der Teilnehmer auf internationaler Ebene, insbes. USA, Vergleich und Auseinanderlegen Prof. Dr. med. Dipl. Ing. H. Schöps
17 h 30	Präzisierung für Konzeptionsphase im Licht der Bestandteile, Diskussionsbeiträge und Notizen im Meinungs-austausch, Zusammenfassung der Ergebnisse
18 h	ersch. Schluss des offiziellen Teils der Sonderkongress

Za vrijeme predavanja - dr. von Raumer

Strassbourgu prisiliti njemačke sudove na poštivanje ljudskih prava i ispravljanje nepravde i prema nasljednicima.

„Rechtsstaatliche Erosion“

kpk. POTSDAM, 17. November. In Deutschland hat seit 1990 eine „rechtsstaatliche Erosion“ stattgefunden. Diese Ansicht hat der Potsdamer Anwalt Thorsten Purps auf einem „Sonderkongreß“ der Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum (ARE) in Potsdam vertreten. Die Gemeinschaft vertritt die Interessen der Opfer, die im Gebiet der einstigen Sowjetischen Besatzungszone und DDR von staatlichen Organen politisch verfolgt, enteignet oder auf andere Weise geschädigt worden sind. In ihr sind 14 Vereinigungen dieser Opfer gebündelt.

Purps sagte, es gehe dabei um „die schwerwiegenden Folgen einer geänderten Rechtsprechung des Bundesverfassungsgerichts zu Eigentumsfragen seit 1990“. Er zieht aus seiner „Bestandsaufnahme“ den Schluß, „daß Eigentumsrechte in den neuen Bundesländern weder durch den Bundesgesetzgeber noch durch die Rechtsprechung der ordentlichen Gerichte und des Bundesverfassungsgerichts hinreichend geschützt werden“. Bis zur Wiedervereinigung habe das Bundesverfassungsgericht als „Fels in der Brandung“ gegolten und national wie international einen tadellosen Ruf genossen. Doch dessen Rechtsprechung habe erheblich an Vertrauen eingebüßt.

Begonnen habe das mit seiner Entscheidung zum Ausschluß der Rückübertragung von Grundstücken, die Gegenstand besatzungshoheitlicher und besatzungsrechtlicher Sequestration gewesen seien. Unter dem Schlagwort „Generelle Neugestaltung eines Rechtsgebiets“ sowie „Grundlegende Veränderung der wirtschaftlichen und gesellschaftlichen Verhältnisse“ habe das Gericht den Regelungs- und Gestaltungsspielraum des Gesetzgebers in höchst bedenklicher Weise erweitert. Nicht zuletzt deswegen werde der Europäische Gerichtshof für Menschenrechte zunehmend angerufen. Auf der gleichen Veranstaltung hat der Präsident der Internationalen Assoziation ehemaliger politischer Gefangener und Opfer des Kommunismus, Imre Knezovic aus Zagreb, an Regierungen und Gesetzgeber appelliert, sich für diese Opfer um Wiedergutmachung zu bemühen und das ihnen rechtsstaatswidrig entzogene Eigentum zurückzugeben. „Gefangene wurden wir, weil sie unser Eigentum haben wollten“, sagte er. Der Historiker Manfred Wilke von der Freien Universität Berlin setzte sich dafür ein, der Bundestag solle abermals eine Enquete-Kommission bestellen, die dritte. Die beiden vorangegangenen Kommissionen (1992 und 1994) hatten das SBZ/DDR-Unrecht aufarbeiten sollen. Für die dritte Kommission schlägt er als Aufgabe vor „Das vereinigte Deutschland – Eine Zwischenbilanz des Aufbaus Ost“.

FAZ o kongresu

Na kongresu su, uz navedene odvjetnike, sudjelovali profesori prava i povijesti među kojima bih istakao **prof. dr. Manfreda Wilkea**, **prof.dr. Juliusa H. Schoepsa** i **prof. dr.Theodora Schweisfurtha** koji su govorili o povijesnom aspektu otuđenja, navodeći primjer poznatog skladatelja **Mendelssohn-Bartholdya** kojemu su nacisti, kao Židovu, oduzeli imovinu, a 1945. opet oduzeli komunisti i do danas nasljednici nisu uspjeli dobiti posjed i devastiranu vilu u blizini Berlina nazad. Prof. dr. Wilke, kao povjesničar, upoznao je nazočne s poticajem osnivanja treće Anketne komisije pri njemačkom Bundestagu i sa svojim istraživanjima u moskovskim arhivima i o direktivama **Dimitrova** o postupanju komunista nakon Konferencije u Teheranu u kojima su komunisti bili upozoreni da smiju postavljati samo one zahtjeve koji se uklapaju u shemu antifašističkih planova, a da će u drugoj fazi biti provedene odlučujuće odluke. Je li i **Tito** postupao po direktivama druga Dimitrova?

Predsjednik Internacionalne asocijacije političkih zatvorenika, **Jure Knezović**, kao gost je pozdravio kongres, istaknuvši da su politički zatvorenici žrtve komunizma ne samo zbog otpora protiv komunizma nego i zbog posjedovanja vlasništva. Ima mnogo žrtava koje se nisu bavile politikom, ali komunisti su ih potukli i nasljednike razvlastili. I seljake su također razvlastili, svodeći ih na poluproletere, sve s ciljem uništenja samostojnosti i neovisnosti građanina. Razvlašćivanje je samo jedna strana medalje nove klase čije su horde u brzom hodu preokrenule sve što je stoljećima stvarano, zatrovale zemlju, uništile moral, posebno radni, i izazvale glad, od Ukrajine u 30-tim godinama do današnje Sjeverne Koreje. Ukazavši na problem pretvaranja komunista u socijaldemokrate, koje su tako žestoko progonili, naglasio je da je zajednički zadatak svih žrtava komunizma postići osudu komunizma kao zločinačke ideologije i komunista kao provoditelja tih zločina, pa je istaknuo kako Internacionalna asocijacija namjerava ubuduće uz svoje kongrese organizirati i tribunale za osudu komunizma kao što je u 2000. godini u Vilniusu (Litva) bio početak, te pozvao članove ARE da se takvom Tribunalu pridruže.

Na kongresu je izražena želja za uspostavljanjem kontakata s udrugama koje se bore za povrat imovine svojim članovima, pa molimo zainteresirane da se jave HDPZ-u.

Nikolinje

*Dok bombe prašte, topovi riču,
zatvorite vrata, zastrite oči
u ovoj mračnoj, zlokobnoj noći,
pred vama slike iz djetinjstva niču.*

*Ulica spava k'o umorna ptica.
Svjetlo za svjetlom se pomalo gasi,
ledena svijeća prozore krasi,
za zastorom lakim miču se lica.*

*Vatra pucketa u kaljevoj peći.
Tračak svjetla rub krevetica zlati.
Majka će sinu: "Svetac je s nama".
"Reci mu, mama, da se tata vrati".*

Višnja Sever

SJEĆANJE NA BOŽIĆ U ZATVORU U POŽEGI

*Sniježak već prši po klizavu putu,
na staklu svuda smrznuto cvijeće,
bor se zeleni u kući svakoj,
tiho drhte i plamsaju svijeće.*

*Isuse dragi, danas se Tvoje
sveto rođenje slavi,
a kod nas u Požegi blistaju suze
i samo se Papuk u daljini plavi.*

*Naše se ruke u groznici traže,
svi u snovima plove,
na Božić misle o rodnome kraju
i čekaju vidike nove.*

*Rođeni Kriste, sjeti se onih
što kao i Ti na slami leže
i potjeraj misao crnju od noći
što ih lancima veže.*

*Ustice šapću, usnice mole:
"Daj slobodu Hrvatskoj vrati!"
Neka se Tvoje presveto ime
u svima srcima zlati!*

Ivana Rokić-Radić

NOVI HRVATSKI BLEIBURG ZAČET U CAFE DEN HAAG (15.)

Nadalje Komisija u istomu izvješću iznosi, da je u razdoblju od 10. listopada 1991. do 24. prosinca 1991., dakle samo u dva i pol mjeseca rata, a sadotn 24. prosinca 1991. registrirano 172.268 prognane djece, a nakon prestanka ratnih operacija 12. travnja 1994. bilo je još 73.076 prognane djece. U tudje zemlje poslano je 6,725 djece. Brojke najrječitije govore, da su srbskom agresijom na Hrvatsku posebno stradala djeca.

Posljedak trećesijećanjkih izbora 2000. je i taj, da su ta dječja stradanja prekrivena šutnjom. Kao što je šutnjom prekrivena i u zaborav potisnuta JAMA JAZOVKA. To strašno stratište predmet je članka Tajna žrtava Jame Jazovka, koji je napisao viši znanstveni suradnik Dr. sc. Srećko Božićević, dipl. ing. geologije i speleolog-hidrogeolog. Rukopis spomenutoga članka ustupilo mi je uredništvo mjesečnika "Politički zatvorenik". Iz njega donosim najvažnije ulomke:

"UpTavo je proteklo deset godina odakako je 'medijški' otkrivena tajna strahota Jame Jazovke, s otkrićem koje se tada kroz različiti - 'žuti', 'crveni', 'crni' i 'neutralno obojeni' tisak održavala visoka naklada dnevnika i tjednika pričama očevidaca, 'svjedoka' i 'poznavaatelja' tadašnjih događaja. Sve istine i 'istine' obilato su korištene, da se održi popularnost nadjenog i opišu što stravičnija zbivanja iz doba Drugoga svjetskoga rata, ali i iz vremena poraća to jest nakon 'oslobodjenja' Hrvatske. Zanimljiva je činjenica, da je Vjesnik u isti čas tiskao visokonakladnu knjizicu o Jazovci i da u umnožena video kazeta njegovih snimatelja pridodala znatan iznos tada dobivene zarade od medijški otkrivenoga mjesta tragedije."

"Zanimljivo je, da nitko nije registrirao činjenicu kako je strahotu te jame za pravo prva otkrila skupina karlovačkih speleologa još u siječnju 1989. AH o tome se u vrijeme nije smjelo javno govoriti! Vodja tih speleologa Mladen Kuka pozvao je vlasti, da se ova i slične jame zaštite od razdoznalaca i pustolova te prepuste stručnjacima, za rad kojih se mora pronaći i razumijevanje i koordinator!

Mato MARČINKO

Odgovor nije dobio, ali je očito na neki način 'netko' iskoristio trenutak osamostaljenja i volje Hrvata za svojom drugačijom sudbinom, da se nakon činjenica Jasenovca, Križnih putova, Kočevskoga Roga, Maceljske šume i Bleiburga 'ubaci' novo ime hrvatske tragedije i da započne 'licitacija' s brojem žrtava i na ovome mjestu!"

"Nakon što sam vidio u komu je smjeru krenula 'epepe' akcija marketinga tiražne dobiti i koristi, iz pomoć izdavačke kuće 'Azur'već sam 1991. izdao knjigu JAME (KAO) GROBNICE' s prikazom tridesetdevet sličnih tragičnih mjesta koja na žalost nisu pobudila pozornost kao Jazovka. O nekima od tili slučajeva pisao sam osobno još godine 1966. u feljtonu pod nazivom 'Svjeta pod zemljom' izišlo u 39 nastavaka u tadanjemu 'Večernjem listu' ne plašeći se eventualnoga poziva na odgovornost zbog iznošenja činjenica. U svojoj knjizi objavljenoj godine 1991. zalažem se za poštovanje prema umrlima i za zaštitu svih jama-grobnica; knjigu sam posvetio svima čije koštane ostatke prekriva vječna tama i koji na ta mjesta ne dođoše svojom voljom i željom. Moja poruka na kraju knjige glasi: 'Knjizica je prilog nastojanju, da se osvijetli sramna uloga i funkcijajama tijekom rata i nakon njega. Ona će uz spomeničko uređivanje kompleksa Jazovke postati trajno upozorenje, da se takvo nešto ne smije više dogoditi ni ponoviti ni nama, ni našoj djeci, ni djeci naše djece! Moja se želja očito nije ispunila, jer je tijekom Domovinskoga rata 'uloga' jama ponovno postala stvarnost na nekim prostorima. Jazovka tada nije došla spomen kapelu, niti se išta učinilo radi razrješenja njezine tajne?!"

"U zadnjem mjesecu godine 1998. pozvan sam od Komisije za žrtve rata i poraća - izgleda na preporuku speleološkog instruktora Tonča Radje iz Splita - da se uključim u njihovu akciju vadjenja

kosti žrtava iz jame Jazovka. Ja sam uz to dobio zadatak, da pribavim detaljne topografske karte njezine okolice i da izvršim geološku prospekciju naslaga radi dobivanja jame dozvole za gradnju planirane spomen kapele."

"Na kraju speleološkog istraživanja i vadjenja kostiju na dnu jame i stavljanja na odjeljene nakupine uz bok dna jame izradjen je njezin točan nacrt. Ovaj topografski snimak razlikuje se od onoga koji je površno izradila 'Vjesnikova ekipa', što je objavljeno u njihovoj knjizi. Ulazni otvor ima dimenziju 0,65x0,55 m i danas je ograden betonskim rubom i metalnom ogradom povezanom lancima. Od toga otvora 1,5 ni jugozapadno u siječnju 1999. otkriven je drugi otvor kome su bokovi djelomično betonirani izradjenom ogradom. Nakon dva metra okomice jama se zvonoliko širi i sama vertikala sada iznosi 34,3 m. Dno jame spušta se podkutem od 35° i ukupno je dugo 16,5 m. Ukupna dubinajame je od razine ulaza 41,5 m, a na dnu se vidi uski neprozirani otvor dubok 7 m u komu nisu vidljive ljudske kosti. Uz ovu dubinu jama je ukupno duboka 48,5 m."

"Speleološka ekipa i asistent-patolog iz nanosa kostiju izdvajali su samo lubanje i poslali ih uz bok jame na nekoliko pogodnih mjesta. Izgradjeni suhozid od primarno obrušenoga kamenoga materijala osigurava stabilnost naslaganih lubanja. Svaka nakupina tih ostataka posebno je obilježena i fotografski dokumentirana. Patolog prof. dr. Žarko Danilović dao je 13. VIII. 1999. za Večernji list sljedeću izjavu: 'Na ostacima lubanja pronašli smo ulazne i izlazne rupe od metaka što znači da su neki ubijani vatrenim oružjem, a drugi su zacijelo likvidirani tupim priručnim sredstvima, jer smo u jami našli jednu šjekiru jednu motiku. Neke lubanje nisu bile više čitave, pa smo odlučili da ćemo brojati černe kosti s arkadama i nosom što je bilo najsigurnije. U jami je bio jedan biolog, specijalist baš za kosti, i tako smo utvrdili točan broj od 447 osoba, što govori, da je to ekstremno velika masovna grobnica. Imamo sve dokaze da su u jama bačeni i ranjenici.

vjerojatno 270 njih iz zagrebačke bolnice Sv. Duh. Moram reći da me to podsjeća na ono što su četnici napravili u Vukovaru 1991. kada su isto tako izveli ranjenike iz bolnice i poubijali ih. Povijest se ponavlja! Tko su ostali ljudi ubačeni u jama - nije sigurno. Možda su to zarobljeni ustaše i domobrani ili netko drugi, a što se identifikacije tiče ona bi bila moguća jedino s pomoću metode analize DNK. Kosti ne ćemo vaditi, već će ostati u jami. Predmete koje smo izvadili predat ćemo policiji da ih registrira. Ja zastupam mišljenje, da se ovdje sagradi kapelica!"

"Po navodima iz 'Vjesnikove knjige' i iskazima svjedoka u ovaj dio iznad Sošica odvedeno je mnogo više po jedinica radi likvidacije, nego što ih je nađeno u Jazovci. Mnogi pokazuju i na obilježju vrtuče te na lokalitet Drame, ali i među kamenim blokovima Okage jame još bi mogao biti koji zabetonirani jamski otvor. Jazovka je zaista zaslužila svoju spomen kapelu, a ne samo inproviziranu nadstrešnicu. Okoliš oko jame Jazovka trebalo bi sustavno urediti, s pristupnom stazom, križnim puteži i klupama za odmor. Jer broj od 447 žrtava nikako nije premalen!" - kaže na kraju svoga članka Dr. sc. Srećko Božičević.

Zločine učinjene na području Zagreba godine 1945., tu pola stoljeća prešućivani i zabranjavani temu hrvatske historiografije, opisuje Milan Marušić u svojoj knjigi **Žrtve komunističkih zločina** na sljemenskim stratištima, bolnica Brestovac, Gračani, Zagreb svibanj 1945. (Zagreb 2.000.-) Ulomci iz te knjige prije no što je tiskana objavljeni su u tri broja tjednika Fokus (broj 94, od 28. veljače 2002., broj 95, od 7. ožujka 2002. i broj 96, od 14. ožujka 2002.). Kad je u svibnju 1945. Zagreb napustila hrvatska vojska povlačeći se na Zapad, na njegovu su području komunistički partizani učinili strašne zločine. Pogubljeni su vojnici koji nisu imali oružje, ranjenici, neoražujući građani (civilni), žene i djeca. Javnosti su malo poznati ili posve nepoznati brojni logori i stratišta u Zagrebu i njegovoj okolini. Stratište šljunčare Zaprešić uz rijeku Savu. Stratište Otok u selu Otok nizvodno na desnoj obali Save. Logor i stratište Kerestinec. Stratište nazvano Sakomani u Klinča Selu, gdje su ubijena i djeca iz logora Kerestinec. Stratište Podsused. Lo-

gor Prečko, gdje su logoraši umirali od grize (dizenterije), gladi, tifusa; taj je logor ujedno bio i stratište. Logor i stratište Kanal. Stratište Ponikve na sjeverozapadnoj strani Zagrebačke gore-Sljemenu, iznad mjesta Borčec u Gornjemu Vrapču, gdje su okrutno ubijani civili i djeca, hrvatski vojnici i Nijemci.

U okolini Zagreba, na cestovnoj prometnici Zaprešić - Brezice - Slovenija, nalazio se logor i stratište Laduč na nekadašnjemu vlastelinskom imanju grofa Raucha, gdje su u dvorcu Laduč obavile častne sestre Milosrdnice. Uz župnu crkvu Sv. Barbare u Gornjem Vrapču nalazi se grobište hrvatskih vojnika stradalih od zaraznih bolesti i ubijenih u logorima Prečko i Milerovoj ciglani u Kustošiji. U divnomu perivoju Jelenovac na sjevernom dijelu Zagreba nalazilo se nekoliko stratišta. Na stratištu Cvjetno naselje u Prislavju ubijani su preživjeli s Križnih putova, zagrebački građani koji se sami javiše na javni poziv ili bijahu uhićeni kod kuće i na ulicama, logoraši iz Kanala i zatvora u Savskoj cesti te bolesnici iz bolnica častnih sestara - žrtve su ubijali nožem, sjekirom i malj-batom. Na Ravnicama kod Maksimira bio je logor za pripadnike Hrvatskih oružanih snaga Nezavisne Države Hrvatske. Logoraše iz logora Ravnice ubijali su na stratištu uz potok Bliznec na sjevernoj strani Šumarskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na stratištu koje se nalazilo na prostoru Osnovne škole Gornja Dubrava ubijeno je 120 građanin hrvatskih vojnika. U Granešini, na prostoru između Novoga Oporovca i Brana vca, nalazilo se stratište zvano Črbekove šume. U logoru Jankomir život je izgubilo 1500 hrvatskih mučenika.

Godine 1945. najveći partizanski logor i stratište u Zagrebu i njegovoj okolini bio je "Fučkarov" Črleni jarek. Nalazio se u istojnoj dolini na sjevernoj strani Gradskoga groblja Mirogoj (današnji Krematorij). Prvi su logoraši u tomu logoru bili hrvatski i njemački vojnici, koji su se na povlačenju borili na potezu Granešina-Bukovačka cesta-Remete-Bačun. Mnogstvo tih logoraša je ubijeno, da bi se dobilo mjesta za pristigle kolone smrti s križnih putova. U taj logor strapani su i građani, koji su u povlačenju zaostali u Zagrebu. Njima su partizani opljačkali kola, konje, posteljnu, pokrivače i hranu.

Čitavim obiteljima smještenima u logoru izgubio se svaki trag. Ovdje je poklano mnoštvo logoraša poslanih iz samoborskoga logora **Stražnik**. Kada je gradjen mirogojski Krematorij, gradjevinari su pronašli na mjestu izkopa množtvu kosturnicu. Po nalogu vlasti radovi su odmah obustavljeni, a milicija je obkolila gradilište. Kosti su tajno, noću, kamionima odvezene u nepoznato. O tome se, pod prijetnjom kazne, nije smjelo nikomu nepoznavaju i neovlaštenu ništa reći.

Milan Marušić je u spomenutoj svojoj knjigi ustanovio, da je u Zagrebu u drugoj polovici svibnja 1945. ubijeno oko 26.000 (dvaidesetstisuć) žrtava. Na predstavljaju knjige rečeno je, kako je Marušić "odkrio da su partizani tih dana ubili 4791 (četiristisućesedamdesetjedn) ranjenika, koji su dolazak partizana dočekali u bolnicama. Najveći dio tih ranjenika strijeljan je u Maksimiru iznad trećega jezera ("Većemji list" od 1. lipnja 2002., str. 4.). U široj okolini Zagreba, iznosi Marušić, ubijeno je oko 65.000 Hrvata.

Za sve te bezbrojne pokolje najodgovorniji je vođa jugoslavenskih komunisti Josip Broz Tito. On je 13. svibnja 1945., dakle prije no što Englezi predložio Hrvate njegovim krcnicima, brzojavno naredio da se kod Dravograda "uništi 50.000 ljudi". Taj njegov genocidni brzojav, koji Don Martin Sentić nazva genocidnim, a izvornik kojega se nalazi u Vojno-istorijskom institutu u Beogradu, donosimo u presliku.

Svi se ti pokolji skrivaju od mladih i najmladjih hrvatskih naraštaja, a veliča se komunističke "antifašiste" koji su te pokolje naredili i izvršili. U obćemu zaboravu bleiburških i križnoputnih žrtava u zaborav tonu i hrvatske žrtve u Hrvatskomu obranbenomu ratu 1991.-1995. - među njima i grad-mučenik Vukovar. O tome potonuću Ljubica Štefan piše:

"Vukovar tone u sve dublji mrak. Sve gušćom paučinom zaborava 'demokratska' vlast prekriva i njega i cijeli Domovinski rat, blačeci sve što nam je sveto i s ispruženom rukom moljaka obećane jola (i) za to Judine skude. Četiri puta sam bila u Vukovaru: prvi put u lipnju 1998. kada je tek otvorena mogućnost Hrvatima da dodu, uz uvjet da ne 'iritiraju' tamošnje gazde Srbe, a posljednji, četvrti put 18. studenog 2000. (...)

(nastavit će se)

IZ ZAGREBAČKE PODRUŽNICE

Iako je svrha i razlog Društva jasno izražena u članku 1 i 8 Statuta HDPZ, mislim da postoji niz emocionalnih razloga koji kazuju da nam ono treba. Naše podružnice, prihvativši Statut, posluju i rade po svojim poslovnima, ali u skladu s problemima koje nameće naša svakodnevnica. Ovim tekstom želim ukazati na sadašnji trenutak i suvremena zbivanja i probleme koji su nas snažili.

Godinu poslije Skupštine Zagrebačke podružnice, kada samo s mnogo entuzijazma vjerovali da možemo nešto činiti, suočili smo se s nimalo blistavom stvarnošću.

Piše:

Zorka ZANE

Jedna od mnogobrojnih odbijenica

Pripremili smo projekte, uvjereni sam, vrlo stručne i uz konzultaciju mnogobrojne literature i suradnju stručnjaka i udruuga vezanih uz ta područja i teme. Radili smo ih, vjerujući u njihovo ostvarenje, iako svjesni prilika u kojima živimo i radimo, ali ipak postojala je varljiva nada, a s druge strane gorka zbilja i

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika ostalo je bez ikakve financijske i socijalne pomoći. Gotovo svi projekti su odbijeni s čudnim obrazloženjima.

Molili smo donacije i sponzorstvo ili bilo kakvu financijsku pomoć od uglednih tvrtki. Upozoravali smo da se ovdje radi o članovima Društva, danas starim ljudima koji su bili izloženi prigonima, robijama, nezaposlenosti i još uz sve to strogoj policijske, te nekoliko desetljeća raznim oblicima socijalne nepravde, a o čemu se dosada u javnosti, zdravstvenoj regulativi i

socijalnoj službi nije posvećivalo niti najmanje važnosti. Apelirali smo na domoljublje, humanost, moleći odgovorne osobe, da se ne ogluše za pomoć ovim ljudima koji su utkali svoje sudbine i zdravlje u stvaranje samostalne hrvatske države.

Od preko šezdesetak poslanih zamolbi niti na jednu nismo dobili pozitivan odgovor!

Moj optimizam tako je prvi put suočen s vrlo pesimističkim razmišljanjima i stavovima o našem budućem radu.

Ipak, nu smo borci i ne bismo smjeli posustati, ne smijemo zaboraviti daje naš život permanentna borba za hrvatsku samostalnost i boljitak naših građana, pa sam uvjeren da ćemo i ove nevolje i nerazumijevanja prebroditi. Ne ćemo odustati, jer svrha naše brige su ljudi.

U ovakvoj situaciji nužnija je no ikada svijest, a bome i savjest naših članova o svemu tome. Dosada su tijela Društva izborila i djelomično ostvarila naša prava; povećanje mirovine, ostvaruje se naknada za dane provedene u zatvorima, obavljaju i druge aktivnosti uz permanentnu angažiranost, rad i zalaganje izabranih tijela.

Što se tiče svijesti i savjesti članova, citirat ću neke stavke članka 16. našeg Statuta:

"Član Društva dužanje-pridonosili ostvarenju ciljeva i ispunjavanju zadatka Društva, - provoditi odluke i zaključke tijela Društva, - zastupati interese i čuvati ugled Društva, - uredno plaćati članarinu, - izvršavati i druge obveze."

Od 1620 članova Zagrebačke podružnice, 460 članova nije uplatilo članarinu već dvije godine! Prema članku 17. stavku 4., članstvo u Društvo prestaje neplaćanjem članarine dulje od dvije godine. Mislim da nema objašnjenja za ovakve postupke i ovakav odnos članova prema Društvu, koje je svim članovima svojom upornošću omogućilo, može se reći, vrlo pristojne mirovine. Zato vjerujem i nadam se da će naši članovi podržati svoje Društvo u ovim teškim okolnostima i ispuniti barem svoje minimalne obveze.

U nadi i očekivanjima nadolazećih blagdana svim članovima Zagrebačke podružnice u ime Upravnog odbora, kao i svoje osobno, želim Sretan Božić i Novu godinu.

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

Tijekom studenoga, dalje izlaženje *Političkog zatvorenika* svojim članovima pomogli:

Alfred Obranić, Varaždin	500,00 kn
Vjera Gilić, Split	200,00 kn
Andelka Kunić, Zagreb	200,00 kn
Slavica i Leonardo Haim, Zagreb	200,00 kn
Ruža Biondić, Senj	500,00 kn
NN, upl. u Špišić Bukovici	300,00 kn
UKUPNO:	1.900,00 kn

DRUGA SJEDNICA PREDSDJEDNIŠTVA INTERNACIONALNE ASOCIJACIJE POLITIČKIH UZNIKA I ŽRTAVA KOMUNIZMA

Nakon Desetoga kongresa Internacionalne asocijacije bivših političkih uznika u Budimpešti je 23. studenoga 2002. održana Druga sjednica Predsjedništva Internacionalne asocijacije, na kojoj je ocijenjen Deseti kongres Asocijacije, provjereni zaključci i određen raspored rezolucija prihvaćenih na Kongresu.

Sjednica je održana u Hotelu Patria u

Ulaz u predvorje muzeja

Budimpešti, a domaćini su se potrudili i iznadili svojom gostoljubivošću i prijateljskom brižljivošću članove predsjedništva. Takva srdačnost ne sreće se svugdje. Novoizabrani predsjednik mađarske udruge **Vilmos Vasvari**, priredio je primanje za članove predsjedništva u svom domu, počastivši nas izvornim mađarskim specijalitetima. Sljedeći Kongres treba se održati u nama dragoj Slovačkoj, kako je i Kongres zaključio. Predsjedništvo je na prijedlog članice **dr. Vande Briediene** zaključilo ubuduće uz Kongres održavati i tribunale za ocjenu komunističkih zločina, kako je

Jure KNEZOVIĆ

2000. godine započeto u Litvi. U tom pogledu konzultirat će se pravnici i povjesničari iz zemalja članica, ali i iz drugih zemalja, radi otkrivanja kršenja ljudskih prava i zločina protiv čovječnosti, te postizanja osude komunizma kao zločinačke ideologije i sprječavanja njegove pojave u bilo kojem obliku.

Predsjedništvo je usvojilo Izjavu, kojom se od NATO-a traži da budno prati, kako se zloduh nasilja i diktature ne bi pojavio u zakrbljenu obliku u društvu, znanosti, kulturi i vladajućim strukturama, te je zatraženo da se žrtvama komunističkoga, antidemokratskog terora konačno dade moralno, pravno i političko priznanje materijalna odšteta, a osobe i skupine koje su se ogriježile o ljudska prava konačno predaju sudskim tijelima.

Domaćini, svjesni svoje tradicije i ponosni na svoju naciju, počastili su predsjedništvo musicalom "Elizabetha" u prekrasnom Operetnom kazalištu. Radnja je nama koji potječemo s prostora koji nekad pripadaše k.u.k. Monarhiji, bila jasna, a Mađžari su nevjerojatno ponosni na Sisi-kraljicu koja im je jako puno vrijedila.

Posljednjeg dana našeg boravka u prekrasnoj Budimpešti posjetili smo **Terror haza** - Kuću terora, u ulici Andrássyjevovj br. 60. To je poznato sjedište njihove "udbe" (AVO), u čiji podrum su mnogi živi ušli, a mrtvi izneseni. Moderno uređen muzej jednoga nasilnog vremena, pred kojim u repovima čekaju i stari i mladi na mogućnost posjeta.

Promatrajući mladež koja se prvi put susreće s mučilima, sa samicama, s vješalima na kojima su mnogi obješeni, dobiva se dojam da se nacija zanima za svoju prošlost i da ju duševno potresa sudbina očeva i djedova. Vrlo dojmivi posjet skladno urađenog muzeja koji omogućuje na više jezika slušanje novije mađarske povijesti, ali i prisjećanje svoje vlastite u kojoj nema na takvim zgradama kao Sto je Andrássyjeva 60 ni spomena da su kroz nju prošli velikani naše povijesti, bez obzira na to kojom političkom smjeru pripadali. Čak nam sadašnja vlada brani postavljanje spomenika u Lepoglavi, prihvativši lažne tvrdnje Jugoslavena **Ivana Fumfta**, da u Lepoglavi nije nitko stradao. Vraćajući se iz Budimpešte, nisam mogao ne pitati se koja smo mi to nacija, koja trpi nitkove i izdajnike?

Na prijamu kod članice Inter-Asso iz Mađarske, POFOSZ-a, bio je nazočan i predstavnik mađarskog Ministarstva vanjskih poslova, koji nas je pozdravio i upoznao s mađarskim zakonom, kojim se za promicanje prijateljstva mađarskih drugih a inozemcima može dobiti znatna potpora. Nas naša vlada davi. Da od takve potpore mađarska država ima koristi, nije potrebno govoriti.

Fotografije dijela žrtava

HRVATSKA SELJAČKA STRANKA I NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA (V.) RAME UZ RAME S TITOVIM PARTIZANIMA

Naime, u govoru održanom 28. veljače 1942. na završnoj sjednici Hrvatskoga državnog sabora **dr. Ante Pavelić** je, govoreći o hrvatskoj emigraciji ujugoslavenskoj izbjegličkoj vladi, vrlo civilizirano pred diplomatskim zborom rekao: "Da su oni otišli u inozemstvo i rekli: mi ne ulazimo u nikakvu jugoslavensku niti srbsku vladu, nego ćemo raditi da hrvatska država bude i da obstane, onda bi im mogao svatko kapu skinuti"(149).

Prema izvještaju partizanskoga obavještajca **lije Jakovljevića**, Pavelić je početkom srpnja 1943. izjavio **Košutiću**, "da njemu, Paveliću nije

Piše:

Ivan GABELICA

važno, hoće li ustaše ili HSS voditi Hrvatsku, glavno je, da ona bude nezavisna. Što se njega tiče, on je spreman, čim to probitici domovine budu tražili, napustiti zemlju"(150). Doznajući da se nakon 10. kolovoza 1943. Krmjević i Šutej ne nalaze u jugoslavenskoj izbjegličkoj vladi, Pavelić im je uputio poziv da se vrate u Hrvatsku, jer mu ne pada na pamet da se "uzkrati povratak u domovinu onima koji

su se sa Srbima u Londonu razočarali. Neka se vrate u svoju domovinu. U njoj ima za svih mjesta"(151). On ih je dakle time pozivao da zajednički brane i izgrađuju hrvatsku državu. Kao državnik, na uvrede nije uzvraćao uvredama i opraštao im je njihovu dotadašnju protuhrvatsku djelatnost. Ali Krmjević ga i njegovu suradnici nisu poslušati. Time su hrvatskomu narodu nanijeli nepopravljivu štetu. Da su oni ispunili svoju dužnost i u Londonu se, pa i uz cijenu vlastitih žrtava i progona, borili za nezavisnu hrvatsku državu, koja je već postojala gotovo na cijelome hrvatskom povijesnom i narodnom prostoru, ona bi vjerojatno bila spašena, a hrvatski bi narod izbjegao Bleiburg i križne puteve. Zbog njihove djelatnosti možda je propuštena zadnja povijesna prilika, da se hrvatski povijesni, narodni i geopolitički prostor nađe na okupu u hrvatskoj državi.

HSS u jugoslavenskim izbjegličkim vladama: od 1. VI. 1944. do 7. V. 1945.

Od jeseni 1943. politika zapadnih saveznika sve više se okretala prema **Josipu Brozu Titu**. Njihova je prosudba da im je on korisniji od **Draže Mihailovića** u borbi protiv sila Osovine. Na konferenciji u Teheranu, održanoj od 28. do 30. studenoga 1943., zaključeno je, da partizanima treba slati što veću pomoć u opremi i u naoružanju. No, **Dražu Mihailovića** su Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države i dalje držale kao svoju pričuvu, pa su mu i dalje u stanovitim količinama slale pomoć. Sada su naročito Amerikanci stajali uz njega. I jedni i drugi su bili za očuvanje monarhije i za vladavinu kralja **Petra U. Karadorjevića** u Jugoslaviji. Na američko-britanskim razgovorima u Londonu (7.-29. IV. 1944.) Amerikanci su iznijeli stajalište, da će pomagati svakoga tko se bori protiv sila Osovine i da još uvijek nemaju namjeru priznati Titov režim kao vladu, jer će i dalje priznati samo vlade koje imenuje kralj **Petar II. Britanci** su se pak već odlučnije opredjelili za Tita.

Za Nezavisnu Državu Hrvatsku je bilo svejedno, davala se pomoć Draži ili Titu. Jedno i drugo ju je ugrožavalo i značilo daljnje pogoršanje njezina političkoga

položaja. Od sada su Britanci bili stvarni režiseri svih zbivanja u jugoslavenskoj izbjegličkoj vladi. Kako bi okupili sve borbene snage protiv sila Osovine, oni su željeli da na položaj predsjednika jugoslavenske vlade dođe osoba, koja je prihvatljiva i za Tita. Po njihovoj procjeni to je bio dr. Ivan Šubašić. Budući da je Tito na njihovo pitanje izjavio, da je za partizane Šubašić prihvatljiva osoba, Churchill ga je predložio kralju Petru II. za predsjednika nove jugoslavenske vlade. Iza toga, još prije kraljeve odluke, 27. travnja 1944., preko Roosevelta, brzojavno je pozvao Šubašića da dođe u London, obrazloživši mu svoj poziv, da kralj želi osnovati novu vladu, ko ja više ne će vezati uz Mihailovića. Naravno, Šubašić se odmah odazvao pozivu i došao u London.

I zaista, kralj je 1. lipnja 1944. imenovao Šubašića predsjednikom vlade, u kojoj je zauzimao sva ministarska mjesta (152). Dana 7. srpnja iste godine vlada je popunjena određenim brojem ministara, u kojoj je, između ostaloga, Šubašić bio predsjednik vlade, ministar vanjskih poslova i ministar vojske, morarice i zrakoplovstva, a dr. Juraj Šutej ministar financija i ministar trgovine i industrije (153). Ova vlada, koja je u međuvremenu doživjela manje izmjene, 29. siječnja 1945. je razriješena dužnosti pa je istoga dana imenovana nova, gotovo u istom sastavu, s tim da je Šutej postao još i ministar pošta, telegrafa i telefona (154).

U namjeri da dobije podpom Sovjetskoga Saveza za ostvarenje ciljeva svoje politike, Šubašić je već 5. lipnja 1944. poslao poruku vladi te države, u kojoj je kazao, da mu je cilj obrazovati vladu, "koja će ujediniti borbene snage maršala Tita i ostalih grupa koje pružaju otpor u Jugoslaviji, sa nekompromitovanim jugoslavenskim demokratskim predstavnicima na strani", kako bi ta vlada mogla "pružiti hitnu i stvarnu pomoć borcima u zemlji" i tako "ojačati borbenu snagu naroda i njegovu vjeru u buduću bolju Jugoslaviju". Uvjeran da će dobiti željenu podršku, tvrdio je da nije nikada bio pokoleban u svojoj "dubokoj vjeri i prijateljstvo i slavenska osjećanja velikog Sovjetskog Saveza prema Jugoslaviji i njezinim narodima". Ni sada ne propustio priliku, a da ne naglasi: "Jugoslavija je životna nužnja svih jugoslavenskih naroda unutar njezinih granica. Nema mogućnosti opstanka, a još manje bolje budućnosti za nijedan od jugoslavenskih naroda, ukoliko ne bi bili ujedinjeni u jednoj jakoj, nezavisnoj, fed-

erativnoj Državnoj Uniji" (155). U ovoj poruci sadržan je cilj i program dr. Ivana Šubašića i njegove vlade: uspostava Jugoslavije i uništenje Nezavisne Države Hrvatske.

U izgovanjaju zadaće zbog koje je doveden na vlast, Šubašić je kratko vrijeme nakon ove poruke, 16. lipnja 1944., u ime jugoslavenske izbjegličke vlade zaključio na Visu sporazum s Josipom Brozom Titom, kao predsjednikom i predstavnikom partizanskoga Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije. To je njihov prvi sporazum. Drugi sporazum, vidjet ćemo, samo je dopuna prvoga i zaključen je u Beogradu 1. studenoga 1944. Ti su sporazumi najznačajniji politički događaji, u kojima je sudjelovao Šubašić i po kojima je ostao zapamćen u povijesti.

Prema prvom sporazumu Tito - Šubašić, glavna je dužnost jugoslavenske izbjegličke vlade "organizovanje pomoći Narodnooslobodilačkoj vojsci, kao i svima onima, koji će se ubuduće jednakom odlučnošću boriti protiv neprijatelja Jugoslavije, "no s time da se sve snage ujedine u jedan narodni front". Stranke sporazuma su se obvezale, da će odrediti "organe koji će koordinirati saradnju u borbi protiv neprijatelja, u radu za obnovu zemlje i u vođenju spoljne politike, te olakšati stvaranje što skorijeg jedinstvenog pretpostavljenstva države", dakle stvaranje jedne jedinstvene vlade. U tu svrhu se jugoslavenska izbjeglička vlada obvezala, da će objaviti deklaraciju, kojom će priznati tekovine partizanske trogodišnje borbe "kojima su postavljeni temelji demokratskom federativnom uređenju Jugoslavije i "provedena privremena uprava zemlje sredstvom organizacije Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije i Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije kao njegovog izvršnog organa", zatim da će "dati puno priznanje borbenim narodnim snagama organizovanim u Narodnooslobodilačkoj vojsci pod komandom maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita i osudu svih

izdajnika naroda koji su javno ili prikriveno saradivali s neprijateljem" i, na kraju, da će "uputiti poziv celom narodu da se sve borbene snage ujedine s Narodnooslobodilačkom vojskom u jedan jedinstven front" (156).

Ovim sporazumom Tito je od Šubašića i jugoslavenske izbjegličke vlade dobio sve, što je trebao: legitimitet, priznanje da je jedina snaga koja se bori protiv sila Osovine i promidžbu za preuzimanje totalne vlasti u budućoj Jugoslaviji. Zauzvrat im nije dao ništa. Time se je Šubašićeva vlada stavila u položaj Titova pomoćnoga člana, u najboljem slučaju odbora za vanjskopolitičku promidžbu.

Dva dana nakon imenovanja nove vlade, dakle 9. srpnja 1944., Šubašić se, kao njezin predsjednik, u duhu sporazuma s Titom, preko londonskoga radija BBC obratio narodu, pozivajući ga na borbu za nezavisnost i izgradnju nove Jugoslavije i uvjeravajući ga, da "stvar oslobođenja

Jugoslavije i ujedinjenja svih južnih Slavena u jednu zajedničku, demokratsku i federalnu državu ravnopravnih naroda i građana može da računa s iskrenom i sigurnom podrškom svih saveznika" (157). Dolaskom svih svojih članova u London, jugoslavenska izbjeglička vlada je na drugoj plenarnoj sjednici, održanoj 8. listopada 1944., donijela deklaraciju, kojom je, ispunjavajući svoje obveze preuzete

Zakonsku odredbu o promjeni u kaznenom zakoniku

Na prijedlog ministra pravosuđa propisujem i prolažem

ZAKONSKU ODREDBU

o promjenama u kaznenom zakoniku od 27. siječnja 1929. i zakona o izmjenama i dopunama kaznenog zakonika od 9. listopada 1931.

Gl. I.

Gdje god u kaznenom zakoniku ili drugim zakonima stoji riječi: »Kraljevina Jugoslavije«, »Kraljevinska«, »svjetska cobija«, »robnja«, »zastojenja« i »mjere bezbednosti«, zamjenjuju se riječima: »Nezavisna Država Hrvatska«, »Država«, »državna tamnica«, »teška tamnica«, »tamnica« i »mjere sigurnosti«.

Gl. II.

U §-u 78. dodaje se na kraju novi odjel, koji glasi: »Ne zastarjeva pravo na gonjenje kaznivih djela iz glave četrdeset i osme učinjenih poslije godine 1918.«

Gl. III.

§ 91. mijenja se i glasi: »Tko liši života ili poluša lišiti života Poglavnika ili one osobe, koje ga po ustavnim odredbama zamjenjuju, dok vrše tu dužnost, kaznit će se smrću.«

Gl. IV.

§ 92. mijenja se i glasi: »Tko poduzme kakovo djelo, koje ide na to, da Poglavnik bude lišen života, progan iz zemlje ili pre-

— 149 —

sporazumom s Titom, između ostaloga, izrazila "svoje duboko priznanje otporu celokupnog naroda, čiji je najviši izraz narodno-oslobodilačka vojska Jugoslavije", dakle partizani, pa "poziva sav naš narod da se okupi u ujedinjenomu borbenom frontu pod vodstvom maršala Tita"(158).

U drugom sporazumu Tito-Šubišić ističe se, da stranke stoje "na principu državnog kontinuiteta Jugoslavije sa međunarodno-pravnog gledišta i na jasno izraženoj volji svih naroda Jugoslavije u njihovoj četverogodišnjoj borbi za jednu novu, na principima demokratije izgrađenu, nezavisnu i federativnu državu zajednicu", a zatim određuje, da će kraljevske ovlasti obavljati kraljevsko namjesništvo, koje postavlja kralj, na prijedlog kraljevske vlade, a po predhodnom sporazumu predsjednika te vlade i predsjednika NKOJ-a Josipa Broza Tita, te se utvrđuje sastav buduće zajedničke vlade(159). Na taj sporazum donesen je aneks 7. prosinca 1944., kojim se utvrđuje, da će do završetka rada Ustavotvorne skupštine zakonodavnu vlast obavljati Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije(160). Ovim sporazumom i aneksom na sporazum Ti i u

partizanskomu komunističkom pokretu osigurana je vlast u budućoj Jugoslaviji i njezino međunarodno priznanje.

Neminovno se nameće pitanje, u kakvoj svezi je ova Šubišićeva politika sa službenim stajalištem HSS-a. Do kraja travnja 1944. polovica njezinih prvaka u izbjeglištvu svrstala se na Titovu stranu. Dr. **Rudolf Bičanić** još od 28. studenog 1943. bio je jedan od trojice članova novoosnovanoga Izvršnog odbora Ujedinjenih južnih Slavena, sa sjedištem u Londonu, kojemu je bio cilj promicanje partizanskoga pokreta u svjetskoj javnosti. U travnju 1944. "Slobodna Jugoslavija" je javila, da se dr. Milini **Martinović** stavio na raspolaganje Titu. Nekako u isto vrijeme Šubišić je počeo održavati sveze s **Vladimirom Velebitom**, koji je kao Titov izaslanik

došao u London, i izvješćivati ga o radu jugoslavenske vlade. To još uvijek ne znači, da je to bila službena politika Hrvatske seljačke stranke. Nju je određivao dr. Juraj Krnjević. On se nikada nije usprotivio Šubišićevu i Šutejevu sudjelovanju u jugoslavenskim izbjegličkim vladama. Znači da je to sudjelovanje odobravao. Dana 15. svibnja 1944. kralj je primio u skupnu audijenciju istaknute političare iz bivše Jugoslavije, među kojima su bili i dr. Juraj Krnjević i dr. Juraj Šutej. Prema Šubišićevj bilješci, sačinjenoj na temelju razgovora s Krnjevićem i Šutejem odmah nakon audijencije, Krnjević je izjavio kralju, "da sva pitanja koja bi se odnosila na Hrvate da bi se riješila sa banom i sve što će ban reći ili zaključili ima se smatrati kao da je rekao Krnjević ili Šutej i radi toga nije potrebno da se oni pozivaju u audijenciju"! Ovim je Krnjević dao Šubišiću biano punomoć, da pred kralj em zastupa i predstavlja Hrvatsku seljačku stranku. Prvaci Hrvatske seljačke stranke su držali, da Šubišić treba prihvatiti mandat za sastav vlade, ako mu se ponudi.

Prema dnevniku dr. Ilije **Jukića**, Krnjević je kasnije govorio: "Ja sam bio za suradnju s Titom. Zašto ne? Kad je pok. **Radić** mogao primiti suradnju s **Pribičevićem**, onda zašto mi ne bismo

sad?"(162). U letku, koji je tiskan 1944., najvjerojatnije u mjesecu rujnu, ali nikako prije toga, potpisano sa "Hrvatska seljačka stranka u Americi", za kojega **Dinko Šuljak** tvrdi, da je ga napisao Kmjević, upućuje se, između ostalih, pozdrav podpredsjedniku ing. Košutiću, "koji je prešao na oslobođeni teritorij, da osokoli HSS u velikoj borbi za oslobođenje", te se izražava divljenje Titu i partizanima: "U prvom redu treba odati priznanje i zahvalnost komunističkoj partiji, koja je povelala narod u borbu časti, pod genijalnim vodstvom hrvatskog seljačkog sina Josipa Broza - Tita, koji sada ima historičku ulogu da primiri i ujedini sve narode Jugoslavije u novoj slobodnoj Federativnoj Državi Jugoslaviji. Organizacija Hrvatske seljačke stranke, izražavajući svoje divljenje i priznanje herojskom vodstvu i borcima Narodno-oslobodilačke vojske, pozdravljaju provadanje u djelo velikog gesla "Smrt fašizmu" tj. diktaturi buržoazije..."(163). Na Kmjevića kao pisca letka upućuju i neka njegova pisma, u kojima se nalaze iste misli. Tu se misli na pismo **Zvonimiru Resteku**, predsjedniku organizacija Hrvatske seljačke stranke za Kanadu, od 1. veljače 1945., u kojemu Kmjević piše: "Mi cijenimo borbu "narodno-oslobodilačkog pokreta" i dajemo joj puno priznanje, koje ju ide ...", kao i na pismo **Petru Radiću**, predsjedniku organizacija Hrvatske seljačke stranke za Sjedinjene Američke Države, od 16. srpnja 1945., u kojemu Kmjević pohvalno govori o njegovu podupiranju partizanskoga pokreta: "Što ste podupirali otpor predvođen po Titu i akcije naroda u domovini, protiv toga ne da nema ništa nego to pohvale vrijedno"(164).

U isto su vrijeme prvaci Hrvatske seljačke stranke u Hrvatskoj izričito odobravali Šubišićev rad na sporazumijevanju s Titom i sam sporazum Tito-Šubišić od 16. lipnja 1944. Prema izvješću već spominjanoga partizanskoga obavještajca Ilije Jakovljevića od 4. lipnja 1944., dakle prije zaključenja sporazuma, **Bariša Smoljan** mi je rekao, da ono za čim ide Šubišić njima "stranački konvencija. Jedna koncentracija, u kojoj će biti zastupana i HSS, dala bi nam odgovarajući uticaj. Sada je pak unutar narodno-oslobodilačkog pokreta situacija takva da u njemu HSS ne znači ništa, niti bi što značilo ako bi samo pojedinci k njemu pristupili". Drugi pak partizanski obavještajac, **Ivo Mihovilić**, u izvješću od 28. kolovoza 1944. je prenio

Košutićevo mišljenje o sporazumu: "On misli, da je sporazum Tito-Šubašić dobra stvar, da je to okvir, u kojem će i HSS moći naći svoje mjesto, pa drži, da on i njegovi nemaju razloga da se u odlučnom času bore za uzurpiranje vlasti, koja je određena sporazumom Tito-Šubašić". Prema iskazu Davida Sinčića, visokog dužnosnika Nezavisne Države Hrvatske, dadenom u zatvoru pred partizanskim istražnim tijelima, Košutić i Farolfi su negativno ocijenili sporazum Tito-Šubašić, jer njime nisu u dovoljnoj mjeri zaštićeni probitici Hrvatske seljačke stranke, ali mu je ipak Košutić izjavio, "kako treba na neki način upotuniti sporazum Tito-Šubašić i kako treba vodstvo HSS-a da nešto poduzme i usmjeri svoju akciju na osiguranje pozicije HSS-a (...), ali ne mimo sporazuma Tito-Šubašić, već na liniji upotunjavanja tog sporazuma i ne mimo NOB-a, već na liniji pregovora i sporazuma s NOP-om koji bi osigurali položaj što utjecajniji i što jači HSS-a vis-a-vis Tita i Komunističke partije" (165). Po tomu je, dakle, i za Košutića taj sporazum prihvatljiv. Poznata je i pak činjenica, da je ing. August Košutić, predsjednik Hrvatske seljačke stranke, dana 7. rujna 1944. pobjeogao u partizane, dakle solidarisirao se s njihovim ciljevima.

Sve navedene činjenice nepobitno dokazuju, da je Šubašić radio s odobrenjem svoje stranke i da su njegovi politički potezi u bitnim stvarima u skladu s njezinim stajalištima i razmišljanjima. Druga je stvar, je li on u dovoljnoj mjeri štiti stranačke probitice. U procjeni svih političkih zbivanja Hrvatska seljačka stranka je polazila isključivo sa svojih stranačkih, a ne s hrvatskih nacionalnih probitaka. Mora se naglasiti, da su najvažnija ministarstva u Šubašićevim vladama bila u rukama istaknutih prvaka HSS-a, pa je politika tadašnjih jugoslavenskih izbjegličkih vlada bila u stvari politika te stranke. Cilj te politike u odnosu na prijašnje razdoblje, federativna Jugoslavija, nije se mijenjao. Mijenjao se pristup k ostvarenju toga cilja. Kult Draže Mihailovića zamijenjen je kultom Josipa Broza Tita.

U ozbiljnim raspravama o položaju hrvatskoga naroda u federativnoj Jugoslaviji ili izvan Jugoslavije bitno je odrediti područje, na kojemu se ima prostrirati hrvatska federalna jedinica ili nezavisna hrvatska država. Stajališta Hrvatske seljačke stranke su se o tomu mijenjala, zavisno o političkim trenucima. Na zahtjev Britanaca dr. Juraj

Krnjević im je 11. lipnja 1943. dostavio memorandum, u kojemu tvrdi, da bi Hrvatska "trebala obuhvatiti one teritorije gdje većina stanovništva želi biti uključena u Hrvatsku", pa navodi da bi tu trebala spadati Hrvatska sa Slavonijom i Dalmacijom, Bosna i Hercegovina, zapadni dio Bačke (zapadno od crte povučene istočnom granicom grada Subotice na sjeveru do granice kotara Bačka Palanka - Novi Sad na Dunavu) i južna i srednja Istra (do rijeke Dragonje), uključujući otoke Cres, Veliki i Mali Lošinj, Lastovo i Palagruža, te gradove Rijeku i Zadar. To je područje bilo čak veće nego Nezavisna Država Hrvatska (166). U već spominjanim uputama za djelatnost Hrvatske seljačke stranke iz ožujka 1943. Krnjević je tvrdio: "Ako ne bi buduća Hrvatska pokrivala sadašnji teritorij (tj. teritorij Nezavisne Države Hrvatske - op. I. G.), ispravka bi se izvršila samo u pogranničnim područjima" (167).

Dakle, Hrvatska seljačka stranka nije bila spremna bezuvjetno se boriti za granice navedene u memorandumu predanom Britancima 11. lipnja 1943. Na temelju ispitivanja Slovenca Zenona Adamifa u Carigradu početkom 1944., koji je inače živio u Zagrebu i predstavljao se kao emisar Hrvatske seljačke stranke, Britanci su sastavili elebo-

cijevima. Prema tomu elaboratu, "HSS će se odreći svojih zahtjeva za granicom na Drim za liniju uzduž Bosne i Neretve, uz izmjenu srpsko-hrvatskog stanovništva, a muslimanskom stanovništvu dala bi se odgovarajuća manjinska prava" (168). Znači, Hrvatska seljačka stranka je u svojim teritorijalnim zahtjevima bila spremna još više uzmicati. Naravno, sve se ovo kreće u okvirima Jugoslavije. Sva tri ova dokumenta imaju ipak samo arhivsko značenje. Za njih su znali samo oni, kojima, su bili osobno upućeni. O njima se nikada nije javno raspravljalo, iz čega proizlazi, da se Hrvatska

seljačka stranka nije ni borila za njihovo ostvarenje. Javno se raspravljalo samo o sporazumu Cvetković-Maček od 26. kolovoza 1939., jer su predstavnici Hrvatske seljačke stranke u predhodnim jugoslavenskim izbjegličkim vladama neprekidno zahtijevali priznanje toga sporazuma kao temelja državne politike i budućega federativnog uređenja države. To je u sebi uključivalo i priznanje granica Banovine Hrvatske, utvrdjenih tim sporazumom. Međutim, srpski predstavnici u tim vladama, izuzevši Dušana Simovića, nikada nisu htjeli priznati taj sporazum, pa ni granice Banovine Hrvatske. Hrvatska seljačka stranka je, kao što je već navedeno, neutemeljeno tvrdila, da se područje

Promjene i dopune kaznenog zakonika

Na prijedlog ministra pravosuđa propisujem i proglašujem

ZAKONSKU ODREDBU

o stupanju na snagu zakonske odredbe o promjenama u kaznenom zakoniku od 27. siječnja 1929. i zakona o izmjenama i dopunama kaznenog zakonika od 9. listopada 1931.

1. Zakonska odredba o promjenama u kaznenom zakoniku od 27. siječnja 1929. i zakona o izmjenama i dopunama kaznenog zakonika od 9. listopada 1931. od 3. svibnja 1941. (Narodne Novine od 5. svibnja 1941. br. 19.) stupa na snagu odmah i ima se primjenjivati na sva kažnjiva djela predviđena u toj zakonskoj odredbi učinjena poslije 10. travnja 1941.

2. Ova zakonska odredba stupa na snagu danom proglašenja u Narodnim novinama¹ i od toga dana prethodna vrijediti svi propisi, koji su joj protivni.

U Zagrebu 26. svibnja 1941.

Poglavnik:
Dr. Ante Pavelić, v. r.

Broj: CXIX-249-Z. p.-1941.

Ministar pravosuđa:
Dr. Mirko Pak, v. r.

¹ Narodne novine od 26. svibnja 1941. br. 38.

— 551 —

Banovine Hrvatske može samo povećati na temelju plebiscita u preostalomu dijelu Bosne i Hercegovine, Srijema i zapadne Bačke, što nije točno. Sporazum naime nije predviđao proširenje nego smanjenje područja Banovine Hrvatske izdvajanjem iz njezina sastava pojedinih općina i sela, koje nemaju hrvatsku većinu.

No, zbog upornog zahtijevanja da jugoslavenske vlade priznaju sporazum Cvetković-Maček, može se s pravom tvrditi, da su granice Banovine Hrvatske u

teritorijalnom pogledu cilj, za koji se Hrvatska seljačka stranka u to vrijeme borila. Jugoslavenske vlade u izjeglištvu često su dolazile u krizu, pa i padale, jer nisu htjele priznati sporazum Cvetković-Maček, dakle ni granice Banovine Hrvatske. Osnivanjem Šubašićevih vlada, u kojima su, kako je već rečeno, dominantan utjecaj imali predstavnici Hrvatske seljačke stranke, nitko od njih, ni oni u vladi ni oni izvan vlade, nije zahtijevao priznanje sporazuma Cvetković-Maček, pa ni granica Banovine Hrvatske za hrvatsku federalnu jedinicu. Kao da taj sporazum više nije ni postojao. I ne samo to. Ovlašteni, službeni predstavnici te stranke, kako oni u domovini, tako i oni u inozemstvu, ne samo da su prihvatili politiku sporazumijevanja s Titom, nego su prihvatili i Odluku o izgradnji Jugoslavije na federativnom principu, donesenu na Drugomu zasjedanju AVNOJ-a u Jajcu 29. studenoga 1943., kojom je utvrđeno, da će se Jugoslavija sastojati od šest federalnih jedinica, među kojima je i Bosna i Hercegovina (169), što znači teritorijalno smanjenje Banovine Hrvatske. Iz toga slijedi, da ni granice Banovine Hrvatske nisu **bile** za Hrvatsku seljačku stranku cilj, od kojega ona nikako ne odustaje.

U svomu oportunizmu Hrvatska seljačka stranka nije imala granica. HSS je očekivao, da će ga Tito prihvatiti kao partnera i s njim dijeliti saveznu vlast u Jugoslaviji i autonomnu vlast u Hrvatskoj. U tim očekivanjima stalno se pozivao na izborne rezultate iz 1938., ne vodeći računa, da se je političko raspoloženje hrvatskoga naroda od tada temeljito izmijenilo. U ratu se narod polarizirao na pristaše hrvatske državne nezavisnosti i na njezine protivnike. Prvi su se okupljali oko dr. Ante Pavelića i Ustaškoga pokreta, a drugi oko Josipa Broza Tita i partizanskoga komunističkog pokreta. Za Hrvatsku seljačku stranku, koja je cijelo vrijeme rata sjedila u zapečku, tu nije bilo mjesta. Stoga su i njezina očekivanja bila nerealna. Komunisti ne žele dijeliti vlast ni s kime, pa ni s onima jačim od sebe, a kamoli sa slabijima. Želeći se prikazati kao moćan politički čimbenik, Hrvatska seljačka stranka u domovini i inozemstvu je uporno tvrdila, da je najjača politička snaga u hrvatskomu narodu i daje Hrvatsko domobranstvo na njezinoj strani. Neupućeni su JOJ vjerovali. S tim tvrdnjama je dr. Ivan Šubašić u

lipnju 1944. na Visu izišao u pregovorima s Titom. Naravno, Tito i jugoslavensko komunističko vodstvo su znali pravo raspoloženje u domobranstvu, koje je u pravilu bilo lojalno hrvatskoj državi. **Vladimir Bakarić**, sudionik događaja, piše, da su zapitali Šubašića, "s kojim snagama kraljevska vlada misli da raspože u Jugoslaviji, da bismo mogli nekako utvrditi principe i osnovicu suradnje. On se malo motao, govorio o domobranstvu, na što smo se mi počeli smijati. Rekli smo mu da bi im on ipak morao komandirati,

kad ih smatra svojim ljudima, jasno - ako to može. Na to se i on počeo smijati i tako napustio tu stvar" (170).

Hrvatska seljačka stranka uspjela je zavrbovati i uplesti u svoju političku mrežu stanovit broj domobranskih Časnika. Dio njih je sudjelovao u poznatoj aferi Lorković - Vokić pa su bili pozatvarani. Ali zbog toga se u domobranstvu nisu osjetili nikakvi potresi, nije se, kako kažu, ni list na grani pomaknuo, ono je ostalo stabilno uz svoje državno vodstvo. Dakle, kao cjelina ostalo je izvan utjecaja Hrvatske seljačke stranke, što govori u kojoj je mjeri njezina promidžba bila lažna.

Dok je Šubašić još pregovarao s Titom, napadaji na **dr. Vladka Mačeka** i Hrvatsku seljačku stranku u partizanskim novinama su se pojačavali. Partizanski pokret je pokazivao sve izrazitije srpsko i totalitarno obilježje. Partizanska vlast, koja se

osnivala na zaposjednutim područjima, bila je sastavljena isključivo od komunističkih elemenata. Hrvatska seljačka stranka je iz nje bila isključena. Nakon tri tjedna, kako je došao u partizane, Košutić je bio uhićen i ostao je u zatvoru do 6. rujna 1946. Represivne mjere primijenjene i prema **Božidaru Magovu**, koji nije pripadao struji Hrvatske seljačke stranke oko Mačeka. On je još 31. svibnja 1943. pobjegao u partizane, bio je izabran za podpredsjednika NKOJ-a, ali je htio sačuvati identitet Hrvatske seljačke stranke i protivio se napadajima na Mačeka. Zbog toga je 22. kolovoza 1944. morao dati ostavku na svoj položaj u partizanima, a krajem kolovoza iste godine bio je interniran na Visu, gdje je ostao do kraja rata, kada je prebačen u Zagreb.

Za sve je ovo znao Šubašić, ali se po Krnjeviću misljenju nije zauzeo, da se zaštite probitici Hrvatske seljačke stranke i njezini ljudi. Zbog toga je među njima došlo najprije do zahtjevanja, a zatim u listopadu 1944. i do prekida osobnih odnosa. Nezadovoljan takvim razvitkom političkih događaja, Krnjević je 26. prosinca 1944. uputio Churchillu i kralju Petru II. Karadorđeviću opsežno pismo, a prijepis je poslao veleposlanstvima Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskoga Saveza. U pismu je tvrdio, da u pregovorima, koji se u zadnjih šest mjeseci vodili o budućnosti naroda Jugoslavije nisu sudjelovali zakoniti predstavnici hrvatskoga naroda, da se u Jugoslaviju uvodi komunistički totalitarni sustav, da se u praksi guše demokratska prava građana, napada Hrvatska seljačka stranka i dr. Maček (171). Nema ni govora o genocidu, koji su partizanske postrojbe već tada sustavno provodile nad hrvatskim narodom, razarajući njegova sela i gradove i ubijajući nevino stanovništvo. Čovjek, koji je nekada ustajao u obranu

tobože nevinoga srpskoga naroda, sada je šutio o zločinima nad vlastitim narodom. Njegovo pismo je u stvari kritika partizanskoga režima, ali koje i dalje ostaje čvrsto u okviru Jugoslavije. Zbog toga pisma ga je 15. siječnja 1945. posebnom izjavom datenom londonskomu dopisniku TANJUGA napao njegov stranački drug i dojučerašnji suradnik dr. Rudolf Bičanić. U izjavi je Bičanić predbacio Krnjeviću, da o svomu pismu nije obavijestio ni maršala Tita ni dr. Šubašića, da su njegovo stajalište i postupak protivni politici i pro-

gramu Hrvatske seljačke stranke, da se stavi na stranu reakcije u ime nametnutoa Ustava i da će njegovo pismo potaknuti "samo još jače okupljanje stranačkih pristaša i zbijanje stranačkih redova u Narodnooslobodilačkom pokretu"(172). Tako su se predstavnici Hrvatske seljačke stranke u izbjeglištvu podijelili između kralja Petra II. i Josipa Broza Tita, ali ni jedan nije ustao u obranu hrvatskoga naroda i njegove državne nezavisnosti.

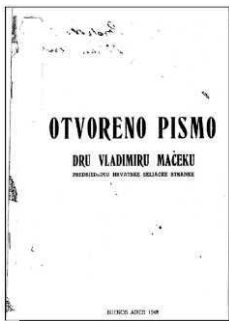
No, događaji su išli dalje svojim uhodanim slijedom. Kralj Petar II., videći da je i sam žrtva britanskoga makijavelizma, poslao je 29. prosinca 1944. Churchillu pismo, u kojemu pravno vrlo dobro obrazloženim argumentima odbacuje sporazum Tito-Šubašić, pogotovo odredbe, koje se odnose na prijenos kraljevske vlasti na kraljevsko namjesništvo. No, izvrnut raznim pritisicima, ubrzo je promijenio svoje stajalište i 29. siječnja 1945. donio odluku o prijenosu kraljevske vlasti na kraljevsko namjesništvo. Dana 4. ožujka 1945. priopćeno je, daje kralj Petar II. za namjesnike imenovao **dr. Srdana Budisavljevića, dr. Antu Mandića i ing. Dušana Srneca**. To namjesništvo dalo je mandat za sastav jedne jedinstvene jugoslavenske vlade Josipu Brozu Titu. Tito je sastavio vladu 7. ožujka 1945. Kao predstavnici Hrvatske seljačke stranke u njoj su bili dr. Ivan Šubašić, ministar vanjskih poslova, i dr. Juraj Šutej(173). Kad mu više nisu trebali, Tito je odbacio i Šubašića i Šuteja. Šubašić će, kao i mnogi drugi prvaci Hrvatske seljačke stranke, koji su vjerovali u Titovu Jugoslaviju, doživjeti sudbinu sličnu Košutićevoj i Magovčevoj.

Subverzivna djelatnost Hrvatske seljačke stranke

Uspostavom Nezavisne Države Hrvatske bitno se pogoršao politički položaj Hrvatske seljačke stranke. Do tada je ona sudjelovala u jugoslavenskoj vlasti, dakle u vlasti Hrvatima tuđe države, a sada se s svojim izborom - našla izvan vlasti u vlastitoj, nacionalnoj državi. Svojom djelatnošću bila je u stalnom sukobu s hrvatskom državotvornom idejom i hrvatskom državnom politikom, pa je njezino vodstvo bilo neprekidno pod redarstvenom paskom i povremeno zatvarano. Narod joj je uskratilo povjerenje i plebiscitarno prihvatio Nezavisnu Državu Hrvatsku, a mnogi dužnosnici, članovi i pristaše su je napustili i pristupili Us-

taškomu pokretu ili, kasnije, partizanima.

Odredbom o političkim društvima koja rade na istim ciljevima kao i Hrvatski ustaški pokret, objavljenoj u "Hrvatskomu narodu" 24. lipnja 1941., raspustene su političke stranke u tek stvorenoj hrvatskoj državi. Ta je Oredbna pogodila i Hrvatsku seljačku stranku, kojaviše nije mogla legalno djelovati ni javno iznositi svoja stajališta. Dr. Vladko Maček, koji je u stranci uživao neosporan autoritet, već 11. travnja 1941. povukao se na svoje imanje Kupinec, gdje je ostao do 15. listopada

1941. Za to vrijeme nije davao javne izjave, iako je održavao susrete sa svojim suradnicima i pristašama, ali i s drugim političkim ličnostima. Dana 15. listopada 1941. zatočen je. U zatočeništvu (Jasenovac, Kupinec, Zagreb) ostao je do 5. svibnja 1945., kada je, kao i mnogi drugi Hrvati, pred partizanima emigrirao. Kroz cijelo to vrijeme bio je odvojen od svojih najbližih suradnika i pristaša i nije mogao davati političke upute. Unatoč tomu rad stranke nije posve zamro, ali se odvijao u bitno otežanim uvjetima, pogotovo u odnosu na rad njezinih predstavnika u izbjeglištvu. Dr. Juraj Krnjević i njegovi stranački sudrugovi u inozemstvu slobodno su iznosili svoja jugoslavenska stajališta, dok su prvaci Hrvatske seljačke stranke u domovini Često morali s tim taktizirati, kako zbog raspoloženja naroda, tako i zbog mogućih represija vlasti. U Mačekovoj odsutnosti Hrvatsku seljačku stranku u domovini faktično su vodili ing. August Košutić, **prof. Ljudevit Tomašić**.

dr. Ivanko Farolfi i dr. Tomo Jančić-ović. U tome su se svojom djelatnošću naročito isticali Farolfi i Jančić-ović. Farolfi je obavljao dužnost glavnoga tajnika, vodio ilegalnu mrežu stranačkih povjerenika, izdavao ilegalna stranačka glasila i povezavao se s pojedinim domobranskim časnicima. No, to nije bilo od članstva izabrano ili na drugi ovlašten način postavljeno stranačko vodstvo, koje bi zauzimalo dosljedna i obvezna politička stajališta u radu te stranke. Ono je na ostale djelovalo samo snagom autoriteta. Zbog toga se susreću stanovite, ali nebitne, razlike u političkim stajalištima između prvaka Hrvatske seljačke stranke u domovini i onih u inozemstvu, kao i između samih prvaka u domovini. Ali obnova Jugoslavije bitna je značajka svih njihovih političkih nastojanja.

BILJEŠKE:

149. A. Pavelić: Govori od 12. 10. 1941. do 12. 4. 1942., Zagreb, 1974., str. 72.
150. F. Jelić-Butić, nav. dj, str. 239.
151. Isto, str. 240.
152. B. Petranović, nav. dj., str. 330.- 331.
153. Isto, str. 350.
154. Isto, str. 423.
155. Isto, str. 335.-336.
156. D. Šepić, nav. dj., str. 193.-194.; B. Petranović, nav. dj., str. 349.-350., drukčije.
157. D. Šepić, nav. dj., str. 214.
158. B. Petranović, nav. dj., str. 365.- 366.
159. Isto, str. 400.-401.
160. Isto, str. 411.-412.
161. D. Šepić, nav. dj., str. 151.
162. Isto, str. 208.
163. D. Šuljak, nav. dj., str. 441.- 442.
164. Isto, str. 440. i 462.
165. F. Jelić-Butić, nav. dj., str. 252. i 253.
166. D. Šepić, nav. dj., str. 118.- 119.
167. F. Jelić-Butić, nav. dj., str. 337.
168. Lj. Boban, nav. 4J., str. 237.
169. Jovan Stefanović: Ustavno pravo FNR Jugoslavije, sv. I., Zagreb, 1956., str. 176.
170. F. Jelić-Butić, nav. dj., str. 252.
171. D. Šepić, nav. dj., str. 360.-362.
172. F. Jelić-Butić, nav. dj., str. 254.
173. D. Šepić, nav. dj., str. 414.

(nastavit će se)

PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA (X.)

537. BEZJAK, Marica (Tomo) - rođ. 01.01.1905. u Koprivnici. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZPND čl.11. UVS čl.7. na 1 god. zatvora.

538. BIAGOJ, Bara (Tomo) - rođ. 27.11.1915. u D.Fedrovcu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog Narodnog suda Bjelovar po čl.3.t.7. na 1 god. zatvora.

539. BIČAKČIĆ, Fadila (Zajim) - rođ. 01.01.1917. u Belišću. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Beograd po ZPND čl.3.t.3. na 8 god. zatvora.

540. BIČANIĆ, Kata (Mile) - rođ. 07.12.1928. u Rokovcima. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Brod po ZPND čl. 3. t. 3. na 3 god. zatvora.

541. BIČANIĆ, Jaga (Nikola) - rođ. 16.04.1924. u Smoljancu. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Karlovac po ZKPND čl.3.t.14. na 6 god. zatvora.

542. BIČANIĆ, Mara (Jure) - rođ. 13.10.1923. u Smoljancu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Karlovac po ZPND čl.3.t.14. na 6 god. zatvora.

543. BIJUKLIĆ, Martin (Petar) - rođ. 01.01.1946. u Našicama. Osuđ. 1976. presudom Općinskog suda Našice po čl. 119/3 na 45 dana zatvora.

544. BIK, Ivana (Andrija) - rođ. 01.01.1908. u Donjem Miholjcu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Oblasti Slavonske Našice po UVS čl. 14. na 13 god. zatvora.

545. BILEN, Anka (Ivo) - rođ. 29.11.1926. u Vagancu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Ogulinskog Vojnog Područja po ZPND čl.11. na 6 god. zatvora.

546. BILETIĆ, Kata (Andrija) - rođ. 21.01.1918. u Metkoviću. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Juž. Dalmacije po UVS čl.14. na 3 god. zatvora.

547. BILIĆ, Božena (Lacko) - rođ. 12.09.1924. u Koprivnici. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Nar. suda Bjelovar po ZPND čl. 11. na 5 god. zatvora.

548. BILIĆ, Juraj (Ivan) - rođ. 01.01.1924. u Sl. Brodu. Osuđ. 1945. presudom Div. vojnog suda Sl. Požega po ZKPND čl.3. t. 7. na 16 god. zatvora.

549. BILIĆ, Mira (Đuro) - rođ. 14.02.1926. u Zagrebu. Osuđ. 1951. presudom Okružnog Narodnog suda Zagreb po KZ čl.117.st.2. na 2 god. zatvora.

550. BILOBRK, Marija (Anton) - rođ. 01.01.1921. u Splitu. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Rijeka po ZPND čl. 3. t. 3. na 1 god. 2 mjes. zatvora.

551. BILOBRK, Vesna (Đuro) - rođ. 13.12.1921. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl.9.t.1 i čl.11. na 16 god. zatvora.

552. BILOBRK, VESNA () - rođ. 13.12.1921. u Zagrebu. Osuđ. 14.10.1945. presudom VOJ. suda. Kom Zag. V. P, po ZPND čl. 9, t. 1. i čl. 11 na 2 god. zatvora.

553. BILOKAPIĆ, Tonka (Andrija) - rođ. 17.01.1908. u Zavidovićima, Zenica. Osuđ. 1946. presudom Okr. suda za Grad Zagreb po ZPND čl. 2, st. i, čl. 3. t. 2, 8. i 9. na 1 god. zatvora.

554. BILUŠ, BARICA () - rođ. 29.08.1923. u Mariji Bistrici. Osuđ. 1946. presudom Divizijskog vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 11 na 18 mjes. zatvora.

555. BILJAN, Bara (Đuro) - rođ. 18.09.1926. u D. Fodrovcu. Osuđ. 1947. presudom Okružnoga Narodnog suda Bjelovar po ZPND čl.3. t. 14. na 1 god. zatvora.

Priredio:

Jure KNEZOVIĆ

556. BILJAN, Vera (Tomo) - rođ. 07.01.1920. u Sl. Brodu. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Brod po ZPND čl. 3. t. 3. na 3 god. zatvora.

557. BIONDA, Liza (Ivan) - rođ. 01.01.1909. u Mrzovićima. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Sl. Brod po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

558. BIONDIĆ, Marija (Marija) - rođ. 01.01.1904. u Svetom Jurju, kotar Senj. Osuđ. 1945. presudom Vojn. suda Sušak po UVS čl.14. na 2 god. zatvora.

559. BIONDIĆ, Marija (Stjepan) - rođ. 13.03.1900. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom V. S. Kom. Grada Zagreba po ZKPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.

560. BIRTIĆ, Anica (Šimo) - rođ. 29.12.1925. u St. Parkovcima. Osuđ. 1945. presudom Div. vojnog suda Sl. Požega po ZPND čl. 2. t. 3. čl. 3. t. 3 i čl. 9. na 2 god. zatvora.

561. BIRUŠ, Marica (Petar) - rođ. u Đurđevcu. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Bjelovar po ZPND čl. 4. st. 4. I čl. 8. st. 1. na 18 mjes. zatvora.

562. BIRUŠ, Roza (Martin) - rođ. 29.08.1898. u Gornja Petička, Bjelovar. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

563. BISKUP, Ana (Franjo) - rođ. 03.08.1927. u Tregavi, G. Polje. Osuđ. 1950. presudom Okr. suda Bjelovar po ZKPND čl. 3.t.14. na 1 god. zatvora.

564. BIŠČEVIĆ, Fakila (Alija) - rođ. 17.09.1948. u Bos. Petrovcu, B.Brod. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Sl. Brod po ZPND čl.3.t.3. na 2 god. zatvora.

565. BITVAJIĆ, Julia (Šimo) - rođ. 04.04.1903. u Poljani, Bjelovar. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 6 god. zatvora.

566. BIVAL, Ana (Aleksandar) - rođ. 09.12.1898. u Zagrebu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda za Grad Zagreb po ZPND čl.6. na 2 god. zatvora.

567. BIZJAK, Barica (Tomo) - rođ. 15.05.1915. u Zagrebu. Osuđ. 1958. presudom Okružnog suda Zagreb po KZ čl. 303. na 9 mjes. zatvora.

568. BIZJAK, Barica (Tomo) - rođ. 13.05.1915. u Zagrebu. Osuđ. 1961. presudom Okružnog suda Zagreb po KZ čl. 303. na 2 god. zatvora.

569. BJELAC, Kata (Ivan) - rođ. 01.01.1921. Osuđ. 21.06.1948. presudom Okr. Suda Sisak po ZPND čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora.

570. BJELIĆ, Gojko (Stanko) - rođ. 24.07.1939. u Oroliku, Vinkovci. Osuđ. 1974. presudom Okr. suda Osijek na 6 mjes. zatvora.

571. BJELOKAPIĆ, Marija (Mato) - rođ. 27.06.1903. u Dedinj, Rijeka. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Sl. Brod po ZPND čl.3.t.14. na 6 mjes. zatvora.

572. BLAGAJ, Bara (Đuro) - rođ. 03.12.1896. u Miholjcu. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 18 mjes. zatvora.

573. BLAGOJ, Bara (Martina) - rođ. 04.10.1921. u G.Fodrovcu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.7. na 18 mjes. zatvora.

574. BLAGOJ, Kata (Đuro) - rođ. 01.01.1911. u G.Fodrovcu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.3. na 5 god. zatvora.

575. BLAGUS, Marica (Mate) - rođ. u Hlebini. Osuđ. 1946. presudom Vojn. suda Bjelovar po ZPND čl.11. na 3 god. zatvora.

576. BLAGUS, Marija (Miško) - rođ. 07.09.1904. u Draškovicu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 13. i 14. na 3 god. zatvora.

577. BLAŠKOVIĆ, Agneza (Franjo) - rođ. 09.11.1885. u Ogulinu, Karlovac. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Kom. Grada Zagreba po UVS čl. 13. i 14. na 10 god. zatvora.

578. BLAŽEK, Anđelka (Mato) - rođ. 01.01.1900. u Otoku. Osuđ. 1946. presudom Okružnog suda Sl. Brod po ZPND čl.3.t.3. na 10 god. zatvora.

579. BLAŽEKOVIĆ, Kamila (Franjo) - rođ. 08.02.1888. u Osijeku. Osuđ. 1945. presudom suda Za Zaštitu Nacionalne časti Hrvata i Srba po čl. 2. t. 1,2,8. i 9. na 1 god. zatvora.

580. BLAŽEKOVIĆ, Marica (Ivan) - rođ. 12.06.1898. u Slav. Brodu. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Osijek po ZPND čl.8.st.1. na 2 god. i 6 mjes. zatvora.

581. BLAŽEKOVIĆ, Štefica (Ivan) - rođ. 23.11.1923. u Hrgovljanima. Osuđ. 1945. presudom Okr. suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

582. BLAŽEKOVIĆ, Ana (Karlo) - rođ. 09.04.1909. u Novskoj. Osuđ. 1946. presudom Vrhovnog suda Zagreb po ZPND čl.3.t.14. na 8 god. zatvora.

583. BLAŽEVIĆ, Dalija (Karlo) - rođ. 01.01.1904. u Trstu. Osuđ. 1945. presudom Vojn. suda za Dalmaciju u Splitu po UVS čl.14. na 4 god. zatvora.

584. BLAŽEVIĆ, Ivo (Luka) - rođ. 01.01.1934. u Našicama. Osuđ. 1976. presudom Opć. suda Našice po čl. 119/3 na 45 dana zatvora.

585. BLAŽEVIĆ, Ljubica (Stanko) - rođ. 24.06.1915. u Rešetarima, Sl. Brod. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Požege po ZPND čl. 11 na 1 god. 6 mjes. zatvora.

586. BLAŽEVIĆ, Marija (Mijo) - rođ. 17.05.1904. u Zagrebu. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl.3.t.2 i 14. na 3 god. zatvora.

587. BLAŽEVIĆ, Marta (Ilija) - rođ. 10.04.1913. u Rajevu Selu. Osuđ. 23.01.1946. presudom Vojnog suda Osijek po ZKDPND čl. 3. t. 12 na 10 god. zatvora.

588. BLAŽEVIĆ, Marta (Ivan) - rođ. 01.01.1926. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Sl. Brod po ZPND čl. 3. na 3 god. zatvora.

589. BLAŽEVIĆ, Niko (Marijan) - rođ. 01.01.1923. u Dri-novcima. Osuđ. 1980. presudom Okr. suda Osijek po čl. 134/2 na 8 mjes. zatvora.

590. BLAŽIČEVIĆ, Danica (Stjepan) - rođ. 22.09.1899. u Sisku. Osuđ. 1946. presudom Okr. suda Sušak po ZPND čl. 10. čl. 3. t. 14. na 8 god. zatvora.

591. BLAŽIĆ, Alicia (Stjepan) - rođ. 01.01.1922. u Bjelovaru. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 10 god. zatvora.

592. BLEČIĆ, Ruža (Ivan) - rođ. 23.04.1905. u Rijeki. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Istarsko-Riječke Komande po UVS čl. 14. na 8 god. zatvora.

593. BLEDŠNAJDAR, Božena (Grazijan) - rođ. 26.06.1906. u Karlovcu. Osuđ. 1946. presudom Okr. suda Karlovac po ZKPND čl. 9. na 2 god. zatvora.

594. BOBINAC, Amalija (Ivan) - rođ. 28.08.1912. u Zagrebu. Osuđ. 1946. presudom Div.vojnog suda Zagreb po ZPND čl.11. na 2 god. zatvora.

595. BOBINAC, Pavao (Pavle) - rođ. 08.04.1930. u Selcima, Osijek. Osuđ. 1961. presudom Kotarskog suda Đakovo po KZ čl. 142. t. 2. na 4 mjes. zatvora.

596. BOBINAC, Ruža (Mile) - rođ. 01.01.1887. u Čadevici. Osuđ. 1947. presudom Kotorskog suda Otočac na 18 mjes. zatvora.

597. BOBOVČAN, Ferdinand (Mijo) - rođ. 17.01.1929. u Marijancima, Našice. Osuđ. 1960. presudom Okružnog suda Osijek po KZ čl. 303. st. 2. na 1 god. zatvora.

598. BOCE, Etelka (Ivan) - rođ. 27.07.1910. u Laslovu. Osuđ. 1946. presudom Okr. Nar. suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 14. na 6 god. zatvora.

599. BOGAT, Mira (Rudolf) - rođ. 06.09.1913. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Komande Grada Zagreba po ZPND čl.11. na 4 god. zatvora.

600. BOGDAN, Ana (Stjepan) - rođ. 22.06.1928. u Malom Ludovcu, Mostišće. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Varaždin po ZPND čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora.

601. BOGOVIĆ, Marija (Mijo) - rođ. 19.07.1894. u Slav. Brodu. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Slav. Brod po ZPND čl.3.t.3. na 5 god. zatvora.

602. BOGUMOLEC, Slava (Mijo) - rođ. 20.12.1932. u S. Moste, Bjelovar. Osuđ. 1952. presudom Brod Okružnog suda Radovljica po KZ čl. 303. st. 1. na 2 god. i 10 mjes. zatvora.

603. BOGUNOVIĆ, Manda (Adam) - rođ. 01.10.1902. u Osuđ. 25.08.1946. presudom Div. Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

604. BOIĆ, Katica (Mato) - rođ. 01.01.1919. u Gospiću. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Zagreb po čl.3.t.3. na 3 god. zatvora.

605. BOJ, Josip (Ivan) - rođ. 01.01.1923. u Belom Manastiru. Osuđ. 1960. presudom Okružnog suda Osijek po KZ čl. 303. st. 2. na 6 mjes. zatvora.

606. BOJAN, Anica (Božo) - rođ. 01.10.1927. u Osijeku. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Osijek po UVS čl. 14. na 8 god. zatvora.

607. BOJANIĆ, Stanka (Ilija) - rođ. 01.01.1926. u Primišlju, Slunj. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Karlovac po ZPND čl. 3. t. 2. na 18 mjes. zatvora.

608. BOJKO, Anica (Petra) - rođ. 01.01.1928. u Budimpešti, Stalni boravak Maribor. Osuđ. 1949. presudom Vojnog suda Zagreb po ZKPND čl. 29. st. 4. na 2 god. zatvora.

609. BOLTEK, Slava (Marko) - rođ. 01.01.1924. u Varaždinu. Osuđ. 1945. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 10. i 11. na 5 god. zatvora.

610. BONAČIĆ KESIĆ, Neda (Stjepan) - rođ. 17.10.1929. na Braču. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Split zbog "širenja lažne propagande" na 18 mjes. zatvora.

611. BONIĆ, Lucija (Josip) - rođ. 01.01.1921. u Posušju. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda vojne Oblasti za Slavoniju po UVS čl. 14. na 3 god. zatvora.

612. BORČIĆ, Katica (Juraj) - rođ. 23.09.1913. u Svetom Roku. Osuđ. 1945. presudom Višeg Vojnog suda NOV i POJ Jugosl. zbog "prokazivanja i suučesništva" na 10 god. zatvora.

613. BORČIĆ, Marija (Mile) - rođ. 07.05.1913. u Feričancima, Našice. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Osijek po UVS čl. 14. na 6 god. zatvora.

614. BORGODAN, Kata (Anton) - rođ. 01.01.1892. u G. Selnici. Osuđ. 1947. presudom Div. Vojnog suda Bjelovar po ZKPND čl.3.t.14. na 14 mjes. zatvora.

615. BORIĆ, Katica (Joso) - rođ. 01.01.1886. u Brinju. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Gospić po čl. 3. t. 3. na 2 god. zatvora.

616. BORIĆ, Zora (Marko) - rođ. 01.01.1921. u Zabrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Komande Grada Zagreba po UVS čl. 13 i 14. na 20 god. zatvora.

617. BOROŠ, Jagica (Jura) - rođ. 01.01.1921. u Oreh. Brestovcu. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 10 mjes. zatvora.

618. BOROVIČAK, Štefica (Ladislav) - rođ. 19.09.1931. u Virovitici. Osuđ. 1952. presudom Kotarskog suda Virovitica po KZ čl.174. na 1 g. i 10 mjes. zatvora.

619. BOSANAC, Julijana (Matija) - rođ. 16.02.1896. u Voloderu. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 11. na 9 god. zatvora.

620. BOSIĆ, Ivka (Josip) - rođ. 14.03.1910. u Tomašincima. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Požege po ZKDPND čl. 11. na 4 god. zatvora.

621. BOSNIĆ, Franka (Franko) - rođ. 24.11.1906. u Korčuli. Osuđ. 1950. presudom Okr. suda u Splitu po ZKPND čl. 3. t. 14. na 3 god. zatvora.

622. BOSNIĆ, Marica (Kuzman) - rođ. 08.12.1901. u Vinkovcima. Osuđ. 1947. presudom Okr.suda Sl. Brod po ZKPND čl.3.t.14. na 2 god. zatvora.

623. BOŠNJAK, Marija (Jure) - rođ. 23.05.1897. u Sinju. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Knin po ZPND čl.3.t.8. na 3 god. zatvora.

624. BOŠNJAK, Rozalija (Mate) - rođ. 25.03.1881. u Osijeku. Osuđ. 1946. presudom Okružnog Narodnog suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 6. na 13 mjes. zatvora.

625. BOŠNJAKOVIĆ, Ivka (Mato) - rođ. 27.12.1923. u Sredancima. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Osijek (Požege) po ZPND čl. 11. na 1 god. zatvora.

626. BOŠNJAKOVIĆ, Roza (Mijo) - rođ. 27.10.1926. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Osijek po ZPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.

627. BOŽIČEVIĆ, Slava (Ivan) - rođ. 07.03.1896. u Kutini. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. i čl. 8, na 8 god. zatvora.

628. BOŽIĆ, Anica (Stjepan) - rođ. 10.02.1923. u Čajkovcima. Osuđ. 1945. presudom Div. Vojnog suda Požege po ZPND čl. 3. t. 7. na 1 god. zatvora.

629. BOŽIĆ, Matilda (Jandro) - rođ. 12.03.1924. u Hiklavcu, Čakovec. Osuđ. 1945. presudom Komande Bjelovarskog Vojnog Područja po ZPND čl. 11. na 1 god. zatvora.

630. BOŽIĆ, Paula (Mijo) - rođ. 29.06.1922. u Zagrebu. Osuđ. 24.05.1946. presudom Div.vojnog suda Zagreb po ZPND čl.3.t.14. na 8 mjes. zatvora.

631. BOŽIĆ, Štefica (Josip) - rođ. 06.12.1928. u Podgori. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 14 mjes. zatvora.

632. BRAČIĆ, Marija (Marko) - rođ. 07.05.1921. u Zabrebu. Osuđ. 1946. presudom Okružnog Narodnog suda Šibenik po ZPND čl.3.t.6. i čl.3 t.3. na 4 god. zatvora.

633. BRAČIĆ, MARIJA () - rođ. 29.10.1924. u Zagrebu. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZPND čl.3.t.7. na 2 god. zatvora.

634. BRADARIĆ, Mara (Fabijan) - rođ. 22.01.1904. u Virju, Đurđevac. Osuđ. 1945. presudom Komande Bjelovarskog Vojnog suda po ZPND čl. 11. na 1 god. zatvora.

635. BRAJDIĆ, Ankica (Mato) - rođ. 03.07.1921. u Bjelovaru. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 11. na 1 god. zatvora.

636. BRAJER, Ana (Vaclava) - rođ. 20.09.1895. u Osijeku. Osuđ. 1946. presudom ONS Osijek po čl. 9. na 2 god. zatvora.

637. BRAJER, Marija (Adam) - rođ. 22.06.1923. u Đakovu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda po ZPND čl. 3. t. 3. na 3 god. zatvora.

638. BRAJKOVIĆ, Anka (Marko) - rođ. 01.01.1926. u Kruševu, Sinj. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Split po ZKPND čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora.

639. BRAJKOVIĆ, Iva (Marko) - rođ. 11.11.1923. u Krušvaru. Osuđ. 1945. presudom Div. vojnog suda Split po ZPND čl. 11. na 2 god. zatvora.

640. BRANIŠA, Franciska (Andrija) - rođ. 24.03.1908. u Pribislavcu, Čakovec. Osuđ. 1952. presudom Kotarskog suda Čakovec po KZ čl. 303. st. 3. na 3 god. 1 mjes. zatvora.

641. BRANKOVIĆ, Miroslav (Mihajlo) - rođ. 06.09.1923. u Draginji. Osuđ. 1949. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl.3.t.14, na 2 god. i 6 mjes. zatvora.

642. BRAOVIĆ, Manda (Mato) - rođ. 01.01.1906. u Vrbanji. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZKPND čl.3. t. 4. na 3 god. zatvora.

643. BRATOVIĆ, Marija (Blaž) - rođ. 15.07.1928. u Kirmenjaku, Poreč. Osuđ. 1954. presudom Kotarskog suda Sežana po KZ čl. 303. st. 1. na 11 mjes. zatvora.

644. BRAUN, Ana (Anton) - rođ. 06.08.1923. u Apatinu. Osuđ. 1952. presudom Kotorskog suda Radovljica po KZ čl. 303. na 5 mjes. zatvora.

645. BRAUN, Barbara (Tomo) - rođ. 20.10.1901. u Srem. Mitrovici. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Komande Grada Zagreba po UVS čl. 13. na 5 god. zatvora.

646. BRAVIĆ, Vita (Josip) - rođ. 02.01.1927. u Vrbanji. Osuđ. 1948. presudom Okr.suda Slav. Brod po ZKPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.

647. BREGOVIĆ, Alojzija (Josip) - rođ. 05.06.1918. u Vratnu, Varaždin. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Varaždin po ZPND čl. 3. t. 14, na 3 god. zatvora.

648. BRELJAK, Zlata (Andro) - rođ. 01.01.1920. u Hlebina. Osuđ. 1946. presudom Div.vojnog suda Zagreb po ZPND čl.11. na 1 god. zatvora.

649. BREZENCI, Kata (Andrija) - rođ. 01.01.1927. u Kunovečkim Bregima. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 11. na 1 god. zatvora.

650. BREZOVIĆ, Jela (Ivan) - rođ. 15.02.1926. u V. Bistri. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Za Okrug Zagreba po ZKPND čl.3.t.14. na 3 god. zatvora.

651. BREZOVIĆ, Ruža (Jura) - rođ. 01.01.1925. u Nuštru. Osuđ. 1945. presudom Suda Za Zaštitu Nacionalne časti Hrvata i Srba po čl. 1. i 2. t. 2. i 9. na 6 god. zatvora.

652. BREŽNJAK, Anica (Kalma) - rođ. 01.01.1916. u Osijeku. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 3. na 5 god. zatvora.

653. BREŽNJAK, Anica (Franjo) - rođ. 11.12.1920. u Vukovaru. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Osijek po ZPND čl.3.t.7.,čl.13.t.1. na 3 god. zatvora.

654. BRITIČEVIĆ, Marija (Stjepan) - rođ. 28.01.1929. u Postirama. Osuđ. 1950. presudom Okr. suda Split po ZPND čl. 3. t. 3. na 3 god. zatvora.

655. BRKANOVIĆ, Anka (Stjepan) - rođ. 26.04.1925. u Ruševu. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 2 G. 6 mjes. zatvora.

656. BRKIĆ, Agneza (Ivan) - rođ. 10.05.1926. u Novoj Bukvici. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZPND čl.11. na 3 god. zatvora.

657. BRKIĆ, Janja (Vid) - rođ. 11.04.1906. u Čapljini. Osuđ. 1954. presudom Vojnog suda Zagreb na 3 god. i 8 mjes. zatvora.

658. BRKLJAČIĆ, Aleksandra (Aleksandar) - rođ. 01.01.1927. u Hrvatskoj Kostajnici. Osuđ. 1945. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZPND čl.11. na 2 god. zatvora.

659. BRKLJAČIĆ, Evica (Rato) - rođ. 02.02.1927. u Garešnici. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.

660. BRKLJAČIĆ, Marija (Josip) - rođ. 15.08.1915. u Zagrebu. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 6. na 10 god. zatvora.

661. BRKLJAČIĆ, Marijana (Petar) - rođ. 01.01.1927. u Otoku, Vinkovci. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Oblasti za Slavoniju po UVS čl. 14. na 2 god. zatvora.

662. BRKLJAČIĆ, Milan (Ivan) - rođ. 22.08.1902. u Sisku. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Zagreb po ZKPND čl.3.t.8. na 3 god. zatvora.

663. BRKOVIĆ, Marija (Mate) - rođ. 23.01.1924. u Zaboku, Daruvar. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Varaždin po ZPND čl.3.t.14. na 5 god. zatvora.

664. BRLEČIĆ, Vid (Đuro) - rođ. 10.05.1897. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojn. suda Komande Grada Zagreba na 7 god. zatvora.

665. BRLEK, Katica (Vid) - rođ. 01.01.1913. u Zagrebu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

666. BRLEK, Štefica (Valent) - rođ. 01.01.1924. u Čakovcu. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 4. t. 1,2,5 i 9. na 6 god. zatvora.

667. BRLOBAŠ, Alojzija (Josip) - rođ. 25.05.1901. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Komande Vojnog Područja po ZPND čl.11. na 6 mjes. zatvora.

668. BRNAD, Marija (Ivan) - rođ. 01.01.1923. u Hračaju. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Sisak po ZPND čl. 3. t. 14. na 10 god. zatvora.

669. BRNELIĆ, Marija (Luka) - rođ. 01.01.1921. u Jelenju. Osuđ. 1952. presudom Kot. suda Rijeka po KZ čl. 303 na 10 mjes. zatvora.

670. BROBANAC, Mara (Vinko) - rođ. 12.12.1902. u Daruvaru. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14 na 3 god. zatvora.

671. BRODAR, Kata (Franjo) - rođ. 01.01.1895. u Selni, Slunj. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZKPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.

672. BRODAREVIĆ, Marija (Nikola) - rođ. 29.01.1927. u Jazavici. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Daruvar po ZKPND čl.3.t.14. na 6 god. zatvora.

673. BROZINČEVIĆ, Marija (Juraj) - rođ. 01.10.1917. u Brinju. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14. na 3 god. zatvora.

674. BROZOVIĆ, Ljubica (Kane) - rođ. 03.03.1920. u Musulinskom Polaku, Ogulin. Osuđ. 1946. presudom Okr. suda Karlovac po KPND čl. 3. t. 14. na 3 god. zatvora.

675. BROŽ, Božena (Ivan) - rođ. 06.11.1921. u Brezi, Varaždin. Osuđ. 1945. po ZPND na 7 god. zatvora.

676. BRSTILO, Ankica (Vid) - rođ. 18.09.1922. u Karlovcu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda 4. Vojne Oblasti po UVS čl.14. na 7 god. zatvora.

676. BRTVIĆ, Čila (Luka) - rođ. 22.11.1899. u Garešnici. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14, na 1 god. zatvora.

677. BRUCIĆ, Branka (Dragutin) - rođ. 01.01.1925. u Hrašćini, Trgovište. Osuđ. 1946. presudom Okružnog Narodni suda Varaždin zbog "širenja protudržavne propagande" na 1 god. i 6 mjes. zatvora.

678. BRUCIĆ, Marija (Vjekoslav) - rođ. 29.04.1909. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb zbog "suradnje s okupatorom" na 1 god. zatvora.

SVE HRVATSKE RIČI

Kad sam bija mali, učila me

mati

govoriti lipo, sve hrvatske riči.

Tako bi mi rekla: di si sinko bija,

ča si jopet nešto ružno

učinija.

A u školi, drugo, sasvim drugo

se govori.

Učitelji kažu: "Reci lijepo, a ne lipo,

to je učenije, zvuči ljepše i

otmjenije".

A ja jopet, neću, govorit tako,

već onako k'a i moja mati

ča me je učila lipo govoriti:

bija i tija,

u me usadila sve hrvatske riči.

Sićaju me lipo sve hrvatske riči

matere moje, koja bidna nije ni

slutiti mogla

da ću za svoj jezik robijati puno,

boriti se i učiti dicu i svoju i tuđu,

koliko su vridne sve hrvatske riči.

Takve riči nisu samo riječi i slova,

iz njih duša grije, srce kuca, prkos buja.

Po njima sam Hrvat, one su u meni

Domovina moja,

moj cilj i moj znamen.

BRUNO ZORIĆ

PROPOVIJED NA ZADUŠNICI ZA UBIJENE U OSIJEKU 25. LISTOPADA 1945.

Svaka smrt je teška i ostavlja najbliže u tuzi, osobito ako izgube hranitelja obitelji oca. Ako je takva smrt nasilna i uz to potpuno nepravdna, ostaju rane koje se teško zacijeljuju. Ako su posljedice na njihovu obitelj i djecu obilježnost i šikaniranje kroz dugi niz godina, možemo si samo zamisliti što su u svojim dušama proživljavali. Upravo to se dogodilo kad je nepravdno, mučenički ubijeno između 50 i 60 naših sugrađana jednoga posljednoga dana prije točno 47 godina na današnji dan 25. listopada 1945. u dvorištu današnjega okružnog

P. Ivan MATIĆ

Oni koji su drukčije mislili - u većini slučajeva samo zato što su voljeli svoj narod i svoju domovinu, bili su proganjani i ubijani. Možda je najgore bilo to što im se za grob nije smjelo znati a njihova imena i uspomena na njih tek se smjela šaputati unutar najužeg kruga obitelji i najbližih. Jedina utjeha je bila vjera u Boga, vjera u ovo evanđelje o blaženstvima u

ubili, kao ni oni koji su donosili nepravedne osude, poput onoga koji je nepravedno osudio i bl. Stepinca, a koji je cijeli život tražio nekakvu crvenu nit, nije pokajao za svoj zločin a to nisu učinili niti njihovi politički i ideološki potomci, onda je ljudski gledano misao na oprostjenje mnogo teža.

Mnogi bi bili zadovoljni da se sve jednostavno zaboravi i ne spominje, da im se ne odaje nikakva počast. Znamo i u najnovije vrijeme za proteste iz međunarodne zajednice zbog svečanog pokapanja i odavanja počasti žrtvama domovinskog rata. Ako znamo da se u hrvatski pravosuđni sustav prima jedan sudac koji je abiliran zbog agresije na državu u čijem bi sudstvu trebao raditi, onda se pitamo, ne ponavlja li se povijest ponovno? Apсурно je da se za sve poslove u državnoj službi traži potvrda da netko nije osuđivan niti pod istragom, a za onoga tko bi trebao donositi pravdne presude se zna daje bio pod istragom ne za bezazlene protuzakonite prekršaje. Nismo li pretjerali s opraštanjem, s aboliranjem? Ne će li na kraju takvo ponašanje voditi prema nepravdi?

Osječka postaja Križnog puta

zatvora. Drugi svjetski rat je već pet mjeseci završen i Europa je pomalo liječila ratne rane i pokušavala koliko toliko normalno živjeti, u teškim prilikama i velikom siromaštvu, ali barem s jednom sigurnošću da je najteže iza njih, te da barem ne moraju više strepiti za vlastite živote. Kod nas je, naprotiv, i dalje vladala nesigurnost i strah, za velik broj Hrvata i gori strah nego dok je trajao rat. Ne bez krivnje i ondašnje tzv. međunarodne zajednice, ratne strahote su se nastavile, s tom razlikom što se na pružanje nekakvog otpora nepravdi nije moglo ni pomisliti.

kojem Isus proglašava nepravedno progonjene i tugujuće blaženima, vjera u Božju pravdu i milosrđe. To je bilo ono što je davalo okrepku njihovim obiteljima, djeci, najbližima.

Dakako da se kao vjernici susrećemo s pitanjem praštanja, s Isusovim pozivom na herojsku krepost ljubavi prema neprijateljima. No, da bi se došlo oprostjenje, za njega treba moliti te priznati nepravdu i zločin. Kad znamo da našim sugrađanima nije čak bio omogućen niti nekakav montirani proces, na kojem bi ipak koliko toliko mogli iznijeti svoju obranu a da ne govorimo da se nitko od onih koji su ih

Kao vjernici, ponovno se moramo tješiti i pozivati na sud vječne pravde i sudišta Božjeg o kojem sv. Pavao govori, jer svaka ljudska pravda je nesavršena. Ne želimo mrziti, jer svaka mržnja pogada i onoga tko mrzi. Želimo slijediti Isusov nauk i primjer. Od sami sebe i uz Božju pomoć želimo oprostiti, ali ne zaboraviti, ne u smislu pamtili da se jednom osvetimo, nego pamtili plemenitu žrtvu naših sugrađana koja nije bila uzaludna, koja je njihovoj djeci i najbližima bila nadahnuće ne na mržnju prema nekome drugome, nego na ljubav prema svome narodu i svojoj domovini i na zahvalnost za put koji su im pokazali.

SPOMEN OBILJEŽJE ŽRTVAMA ČETNIČKO-PARTIZANSKOG POKOLJA 1942. U DABILU, RAKITNO

Dana 6. listopada ove godine otvoreno je Spomen-obilježje žrtvama četničko-partizanskog pokolja počinjenog prije 60 godina, tj. 6. listopada u mjestancu Dabilu u Rakitnu, u općini Posušje.

Spomen-obilježje podigli su svojim vlastitim sredstvima bliža i dalja rodbina žrtava i mještani po projektu fra Vendelina Karačića, franjevca hercegovačke provincije. Radove oko podizanja toga obilježja vodio je Odbor mještana sa svojim poduzet-

Piše:

Josip Jozo SUTON

s 8 celebranata - fra Markom Dragičevićem, don Stjepanom Ravličem, don Ilijom Drmićem, don Tadijom Pavlovićem, fra Vendelinom Karačićem, fra Jozom Pejićem, fra Antom Penavom i fra Šimunom Romićem.

(J. S. Fra Leonardo Hrkač bio je nazočan misnom slavlju i obredu blagoslova i otvaranja spomen obilježja, ali nije sudjelovao među celebrantima).

U tijeku obreda msgr. Luka Pavlović održao je dojmljivu i poučnu prigodnu propovijed.

Pri završetku obreda govorio je i Jozo Suton, član Hrvatskoga žrtvoslovnog društva i auctor knjige Posuški žrtvoslov. On se osvrnuo nešto šire i konkretnije o počinjenom zločinu u Dabilu, o žrtvama koje simbolizira podignuti spomenik, te o značenju obilježavanja stratišta, grobišta i spomen-obilježja žrtvama II. svjetskog rata i poraća na području općine Posušje.

Na kraju euharistijskog obreda i obavljenog čina otkrivanja spomen obilježja, Stojan Šarić, predsjednik Odbora za podizanje otkrivenog obilježja u spomen žrtvama, pozvao je sve nazočne u neposrednu blizinu na Šarića poljanu na zakusku i druženje. Po tomu pozivu svi su nazočni prešli s mjesta obreda na mjesto upriličeno za zakusku i druženje. Uz obilatu zakusku u kojoj nije izostavljena ni janjetina s ražnja i domaći pršut, pjevala se ganga, guslilo se, diplilo se, svirilo se, igralo kolo i druge pučke igre, pa se zametnulo i bacanje kamena s ramena i tako redom. Eto, to se sve zbilo na Šarića poljani, na kojoj su četničko-partizanske horde izvršile pokolj nedužnih ljudi i tu kraj njihovih mrtvih i iskasapljenih tjelesa zanočili, slavili svoj krvavi pir i mirno spavali.

Druženje je zaista bilo dostojanstveno. Trajalo je sve do predvećernih sati. Svemu tomu su i vremenske prilike bile naklonjene.

Na kraju, mještani Dabila su doista zavrijedili, za sve učinjeno oko podizanja spomen obilježja svojim žrtvama, zasluženu pohvalu i zahvalnost svih štovatelja žrtava palih za Hrvatsku.

nim čelnikom Stojanom Šarićem.

U nedjelju na dan otvorenja okupilo se kod mjesnog groblja na mjestu podignuto obilježja nekoliko stotina bliže i dalje rodbine žrtava, mještana, uzvanika i štovatelja žrtava. Tu je među okupljenima i mjesni župnik s desetak pristiglih svećenika.

Točno po programu u 12,30 sati oglasilo se zvono s groblja i najavilo početak obreda u čast žrtvama. Uz podignuto Spomen-obilježje, oko improviziranog žrtvenika, stajalo je desetak svećenika obučenih u misno ruho. Za početak obreda mjesna je mladež otpjevala hrvatsku himnu, a potom je mjesni župnik don Stjepan Ravlič pozdravio sve nazočne, te osvježio sjećanje na žrtve i na njihovo mučeništvo, koje simbolizira podignuto znamenje. Zatim je pozvao fra Marka Dragičevića da blagoslovi i otvori to vječno znamenje žrtvama Dabila.

Fra Marko je jedini preživio pokolj i spaljivanje fratara u širokobriješkom samostanu 7. veljače 1945. On je kao očevidac još uvijek živi svjedok toga stravičnog zločina. Fra Marko dobro poznaje ratna zbivanja za vrijeme II. svjetskog rata i poraća na hercegovačkom području, pa, dakako, dobro pamti i četničko-partizanski zločin počinjen u Dabilu. Zato se on i osvrnuo, kao živi svjedok toga vremena, i na taj zločin, na žrtve toga zločina i na njihovo mučeništvo. Potom je blagoslovio i otvorio podignuto Spomen-obilježje. Iza blagoslova i otvorenja, položeni su vijenci i zapaljene svijeće, nakon čega je uslijedilo euharistijsko slavlje.

Euharistijski obred predvodio je msgr. Luka Pavlović, generalni vikar i izaslanik mostarsko-duvanjskog biskupa,

PROPOVIJED NA ZADUŠNICI ZA UBIJENE U OSIJEKU 25. LISTOPADA 1945.

Svaka smrt je teška i ostavlja najbliže u tuzi, osobito ako izgube hranitelja obitelji oca. Ako je takva smrt nasilna i uz to potpuno nepravedna, ostaju rane koje se teško zacijeljuju. Ako su posljedice na njihovu obitelj i djecu obilježnost i šikaniranje kroz dugi niz godina, možemo si samo zamisliti što su u svojim dušama proživljavali. Upravo to se dogodilo kad je nepravedno, mučenički ubijeno između 50 i 60 naših sugrađana jednoga posljednoga dana prije točno 47 godina na današnji dan 25. listopada 1945. u dvorištu današnjega okružnog

P. Ivan MATIĆ

Oni koji su drukčije mislili - u većini slučajeva samo zato što su voljeli svoj narod i svoju domovinu, bili su proganjani i ubijani. Možda je najgore bilo to što im se za grob nije smjelo znati a njihova imena i uspomena na njih tek se smjela šaputati unutar najužeg kruga obitelji i najbližih. Jedina utjeha je bila vjera u Boga, vjera u ovo evanđelje o blaženstvima u

ubili, kao ni oni koji su donosili nepravedne osude, poput onoga koji je nepravedno osudio i bl. Stepinca, a koji je cijeli život tražio nekakvu crvenu nit, nije pokajao za svoj zločin a to nisu učinili niti njihovi politički i ideološki potomci, onda je ljudski gledano misao na oprostjenje mnogo teža.

Mnogi bi bili zadovoljni da se sve jednostavno zaboravi i ne spominje, da im se ne odaje nikakva počast. Znamo i u najnovije vrijeme za proteste iz međunarodne zajednice zbog svečanog pokapanja i odavanja počasti žrtvama domovinskog rata. Ako znamo da se u hrvatski pravosuđni sustav prima jedan sudac koji je aboliciran zbog agresije na državu u čijem bi sudstvu trebao raditi, onda se pitamo, ne ponavlja li se povijest ponovno? Apsurdno je da se za sve poslove u državnoj službi traži potvrda da netko nije osuđivan niti pod istragom, a za onoga tko bi trebao donositi pravedne presude se zna daje bio pod istragom ne za bezazlene protuzakonite prekršaje. Nismo li pretjerali s oprastanjem, s aboliciranjem? Ne će li na kraju takvo ponašanje voditi prema nepravdi?

Osječka postaja Križnog puta

zatvora. Drugi svjetski rat je već pet mjeseci završen i Europa je pomalo liječila ratne rane i pokušavala koliko toliko normalno živjeti, u teškim prilikama i velikom siromaštvu, ali barem s jednom sigurnošću da je najteže iza njih, te da barem ne moraju više strepiti za vlastite živote. Kod nas je, naprotiv, i dalje vladala nesigurnost i strah, za velik broj Hrvata i gori strah nego dok je trajao rat. Ne bez krivnje i ondašnje tzv. međunarodne zajednice, ratne strahote su se nastavile, s tom razlikom što se na pružanje nekakvog otpora nepravdi nije moglo ni pomisliti.

kojem Isus proglašava nepravedno progonojane i tugujuće blaženima, vjera u Božju pravdu i milosrđe. To je bilo ono što je davalo okrepu njihovim obiteljima, djeci, najbližima.

Dakako da se kao vjernici susrećemo s pitanjem praštanja, s Isusovim pozivom na herojsku krepost ljubavi prema neprijateljima. No, da bi se došlo oprostjenje, za njega treba moliti te priznati nepravdu i zločin. Kad znamo da našim sugrađanima nije čak bio omogućen niti nekakav montirani proces, na kojem bi ipak koliko toliko mogli iznijeti svoju obranu a da ne govorimo da se nitko od onih koji su ih

Kao vjernici, ponovno se moramo tješiti i pozivati na sud vječne pravde i sudišta Božjeg o kojem sv. Pavao govori, jer svaka ljudska pravda je nesavršena. Ne želimo mrziti, jer svaka mržnja pogada i onoga tko mrzi. Želimo slijediti Isusov nauk i primjer. Od sami sebe i uz Božju pomoć želimo oprostiti, ali ne zaboraviti, ne u smislu pamtili da se jednom osvetimo, nego pamtili plemenitu žrtvu naših sugrađana koja nije bila uzaludna, koja je njihovoj djeci i najbližima bila nadahnuće ne na mržnju prema nekome drugome, nego na ljubav prema svome narodu i svojoj domovini i na zahvalnost za put koji su im pokazali.

SPOMEN OBILJEŽJE ŽRTVAMA ČETNIČKO-PARTIZANSKOG POKOLJA 1942. U DABILU, RAKITNO

Dana 6. listopada ove godine otvoreno je Spomen-obilježje žrtvama četničko-partizanskog pokolja počinjenog prije 60 godina, tj. 6. listopada u mjestancu Dabilu u Rakitnu, u općini Posušje.

Spomen-obilježje podigli su svojim vlastitim sredstvima bliža i dalja rodbina žrtava i mještani po projektu fra Vendelina Karačića, franjevca hercegovačke provincije. Radove oko podizanja toga obilježja vodio je Odbor mještana sa svojim poduzet-

Piše:

Josip Jozo SUTON

s 8 celebranata - fra Markom Dragičevićem, don Stjepanom Ravličem, don Ilijom Drmićem, don Tadijom Pavlovićem, fra Vendelinom Karačićem, fra Jozom Pejićem, fra Antom Penavom i fra Šimunom Romićem.

(J. S. Fra Leonardo Hrkač bio je nazočan misnom slavlju i obredu blagoslova i otvaranja spomen obilježja, ali nije sudjelovao među celebrantima).

U tijeku obreda msgr. Luka Pavlović održao je dojmljivu i poučnu prigodnu propovijed.

Pri završetku obreda govorio je i Jozo Suton, član Hrvatskoga žrtvoslovnog društva i auctor knjige Posuški žrtvoslov. On se osvrnuo nešto šire i konkretnije o počinjenom zločinu u Dabilu, o žrtvama koje simbolizira podignuti spomenik, te o značenju obilježavanja stratišta, grobišta i spomen-obilježja žrtvama II. svjetskog rata i poraća na području općine Posušje.

Na kraju euharistijskog obreda i obavljenog čina otkrivanja spomen obilježja, Stojan Šarić, predsjednik Odbora za podizanje otkrivenog obilježja u spomen žrtvama, pozvao je sve nazočne u neposrednu blizinu na Šarića poljanu na zakusku i druženje. Po tomu pozivu svi su nazočni prešli s mjesta obreda na mjesto upriličeno za zakusku i druženje. Uz obilatu zakusku u kojoj nije izostavljena ni janjetina s ražnja i domaći pršut, pjevala se ganga, guslilo se, diplilo se, svirilo se, igralo kolo i druge pučke igre, pa se zametnulo i bacanje kamena s ramena i tako redom. Eto, to se sve zbilo na Šarića poljani, na kojoj su četničko-partizanske horde izvršile pokolj nedužnih ljudi i tu kraj njihovih mrtvih i iskasapljenih tjelesa zanočili, slavili svoj krvavi pir i mirno spavali.

Druženje je zaista bilo dostojanstveno. Trajalo je sve do predvećernih sati. Svemu tomu su i vremenske prilike bile naklonjene.

Na kraju, mještani Dabila su doista zavrijedili, za sve učinjeno oko podizanja spomen obilježja svojim žrtvama, zasluženu pohvalu i zahvalnost svih štovatelja žrtava palih za Hrvatsku.

nim čelnikom Stojanom Šarićem.

U nedjelju na dan otvorenja okupilo se kod mjesnog groblja na mjestu podignuto obilježja nekoliko stotina bliže i dalje rodbine žrtava, mještana, uzvanika i štovatelja žrtava. Tu je među okupljenima i mjesni župnik s desetak pristiglih svećenika.

Točno po programu u 12,30 sati oglasilo se zvono s groblja i najavilo početak obreda u čast žrtvama. Uz podignuto Spomen-obilježje, oko improviziranog žrtvenika, stajalo je desetak svećenika obučenih u misno ruho. Za početak obreda mjesna je mladež otpjevala hrvatsku himnu, a potom je mjesni župnik don Stjepan Ravlič pozdravio sve nazočne, te osvježio sjećanje na žrtve i na njihovo mučeništvo, koje simbolizira podignuto znamenje. Zatim je pozvao fra Marka Dragičevića da blagoslovi i otvori to vječno znamenje žrtvama Dabila.

Fra Marko je jedini preživio pokolj i spaljivanje fratara u širokobriješkom samostanu 7. veljače 1945. On je kao očevidac još uvijek živi svjedok toga stravičnog zločina. Fra Marko dobro poznaje ratna zbivanja za vrijeme II. svjetskog rata i poraća na hercegovačkom području, pa, dakako, dobro pamti i četničko-partizanski zločin počinjen u Dabilu. Zato se on i osvrnuo, kao živi svjedok toga vremena, i na taj zločin, na žrtve toga zločina i na njihovo mučeništvo. Potom je blagoslovio i otvorio podignuto Spomen-obilježje. Iza blagoslova i otvorenja, položeni su vijenci i zapaljene svijeće, nakon čega je uslijedilo euharistijsko slavlje.

Euharistijski obred predvodio je msgr. Luka Pavlović, generalni vikar i izaslanik mostarsko-duvanjskog biskupa,

PROLJEĆARSKA RAŠOMONIJADA (III.)

Sadašnji su mediji Hrvatsko proljeće na tendenciozan način pretvorili u svojevrsno povijesno "samoposluživanje", u koje svatko može slobodno posegnuti kako bi njegove krhotine politički eksploatirao za vlastitu promociju. Sveprisutna erozija javnog morala ovu je pojavu dopunski razmahala do upravo grotesknih razmjera. Dio sudionika iskoristio je obilježavanje tridesete obljetnice Hrvatskog proljeća za megalomansko, razmetljivo i nekritično hiperboliziranje minorne vlastite uloge, a neki su, oslanjajući se na tradicionalnu hrvatsku nacionalnu sklonost kolektivnoj amneziji, pokušali javnosti ponuditi ublaženo-retuširani verziju vlastitog političkog životopisa i bliske hrvatske prošlosti.

Medijska prezentacija obilježavanja 30. obljetnice "Hrvatskog proljeća"

Narastaju današnjih 50-godišnjaka još su uvijek u živom sjećanju hladnoratovske humorističko-propagandne emisije radio Moskve, Pekinga i Tirane emitirane za građane bivše Jugoslavije na srpskom jeziku. Sadržaj dokumentarnih materijala o 1971., koje posljednjih mjeseci proizvodi velikosrpsko-komunistička agit-prop kuhinja na Prislavju, u pogledu perfidije u krivotvorenju istine nadilazi prije spomenute povijesne marksističko-lenjinističke krugovalne uzore, pri čemu još samo nedostaje tradicionalno emitiranje pjesme

Dr. Zoran BOŽIĆ

"Istok se crveni". Emitiranje te pjesme dostojno je zamijenio, a obilježavanje obljetnice upotpunio prigodni orjunaski cirkus Hrvatske "narodne" stranke u Hrvatskome narodnom kazalištu, praćen prezentacijom nesumnjivo autentične junakinje Maspoka, Vesne Pusić, koja bi Hrvatsko proljeće onda najvjerojatnije utopila u žlici vode.

U "parastos" Hrvatskom proljeću daleko se bolje uklopio međunarodni šumadijsko-iseljenički znanstveni dernek pod pokroviteljstvom Savjeta SDP-a, s visokim gostovanjem "proljećarskih" prvopričesnika **Ive Banca i Latinka Perović**. Zahvaljujući pregalaštvu imenovanih afirmiranih svjetskih mislilaca, Hrvatsko je narodu nakon 30-godišnje neizvjesnosti konačno znanstveno objašnjeno što gaje to 1971. ustvari snašlo. Većina eufemiziranih novinskih napisa i HTV-ovih jubilarnih "dokumentaraca" pokušava stvoriti dojam daje 1971. bila godina neke vrste salonskoga komunističkog nadmetanja i nadmudrivanja u kojem je poražena partijska frakcija uvrijedeno napustila poprište borbe, a studenti su je u povijest SKJ isprtili pjevajući "Lijepu našu".

Od ovog općeg trenda svojom tragičnom dimenzijom odudara "dokumentarni" agitprop TV pamflet "Savka -

ruža hrvatska" autorskog tandema **Romana Rožić & Ozana Hasić**, očigledno proizveden za promidžbene potrebe tzv. Hrvatske "narodne" stranke i njezine predsjednice, koja na kraju potresne kolektivne ispovijedi obitelji **Dabčević-Kučar** iznosi politički zaključak i poučak. Kako je javni odjek pamfleta bio ispod očekivane razine, TV pionirke Romana & Ozana bile su prisiljene pojačati njegov dojam simultanim intervjuom danim Večernjem listu od 22. veljače 2002., u kojem su suzdržano razotkrile istinu "da je Savka genijalna", te da "danas nema na našoj političkoj sceni osobe vrijedne tolikog divljenja". Romana se stoga pred Savkom "sva tresla" od strahopoštovanja.

O krvavim milicijskim nasiljima, te brutalnome komunističkom pogromu nad Hrvatskim narodom prije 30 godina i dalje se kontinuirano šuti. Najznačajnije filmske zapise događaja iz 1971., posebno one na kojima se mogu prepoznati lica bivših SUP-ovih batinaša i kerovodaca "u akciji", MUP i velikosrpsko-prisavski TV stožer i nadalje brižno čuvaju od javnog prikazivanja.

Ukupno ocjenjujući, sa žaljenjem moram konstatirati da se obilježavanje Hrvatskog proljeća pretvorilo u svojevrsnu "proljećarsku rašomonijadu", u kojoj su istinski svjedoci događaja i stvarne žrtve tadašnjih nasilja dobili najmanje medijskog prostora, a uopće nitko nije spomenuo iznimno značajna pitanja osobne odgovornosti i povijesnih pouka koja je za sobom povukao taj hrvatski narodni poraz. Medijima definitivno dominiraju jednostran pristup i tendencija perfidne povijesno-političke komercijalizacije Hrvatskog proljeća. Kako je koncem 1971. Hrvatska bila teško poražena, trideseta obljetnica uistinu nije prigoda za bilo kakvo slavlje, nego prije svega dostojanstveno obilježavanje ovog neuspjeha, koji za novostasali naraštaj Hrvata predstavlja nažalost nezanimljivu jednosatnu školsku lekciju iz nacionalne povijesti.

Hrvatsko proljeće i ustav iz 1974.

Istinskom "rašomonijadom" možemo nazvati razmah medijskih sukoba bivših "proljećarskih prvoboraca" oko javnog priznavanja autorskog prava i

Budiša, Čičak, Paradžik

tobožnih zasluga za donošenje poznatog ustava iz 1974., što ujedno implicira pitanje može li se ovaj državopravni akt smatrati značajnom tekovinom Proljeća ili ne? U svojem provokativnom izlaganju objavljenom u "Nedjeljnoj Dalmaciji", izvrsno informirana "drugarica" **Milka Planine** iznosi čvrsto utemeljenu tvrdnju da je glavni pokretač spornog ustava ustvari bio osobno **Josip Broz Tito**, što je nesumnjivo točno.

Ustav iz 1974. neosporno je izraden i usvojen po osobnoj naredbi i uz osobni nadzor Josipa Broza s prvenstvenim ciljem da se uz pomoć unutrašnje političkog redizajna diktature, kao i niza drugih unutamopolitičkih i vanjskopolitičkih mjera, domogne Nobelove nagrade za mir. Ustav je, stoga, u prvom redu proizvod častohleplja senilnoga komunističkog diktatora sračunat na njegovu osobnu promociju, a ne rezultat navodnih ustupaka hrvatskomu i slovenskom partijskom vodstvu. Tito je ustavnim promjenama pokušao stvoriti vanjski privid uzornoga i posljednog poštovanja nacionalnih i građanskih prava u SFRJ, nudeći inozemstvu podvale zvane radničko samoupravljanje i regionalna autonomija. Jugoslavija je bila njegovo faktično vlasništvo i on je njezin ustroj prekrajao prema svojim osobnim potrebama. SFRJ ovim ustavom nije postala konfederacija, niti labava federacija, jer je istim dokumentom definirana kao faktično unitarna država s uspostavljenom diktaturom proletarijata u kojoj je SKJ osnovni pokretač i nosilac političke aktivnosti s ciljem razvijanja takvih društvenih odnosa u kojima će se ostvariti načelo komunizma. Društvenoekonomske i političke sistem, te drugi odnosi utvrđeni ovim ustavom isključivali su bilo kakvu mogućnost demokratskog korištenja prava na samoodređenje republika, koje je bilo formalno zacrtano u dokumentu.

Višekratno iznesena tvrdnja partijskih demagoga da je Tito, svjestan opasnosti po cjelovitost SFRJ koja je prijavljeno vrebala iz pojedinih ustavnih odredbi vrlo nevoljko prihvatio ovaj dokument, uopće nije točna. On se, naprotiv, pri zaštiti novoutemeljenoga ustavnog poretka oslanjao na prevarantski i lakrdijaški izborni sustav, koji je pristup svim javnim dužnostima omogućavao samo komunistima. Tašta čežnja "nemimara nesvrstanosti" da u povijest ude ovenčan Nobelovom nagradom očigledno je nad-

jačala sve unutrašnje političke rizike. Daljnja je sudbina ovog ustava vrlo zanimljiva s državnopravnog gledišta. U procesu raspada Jugoslavije dio CK SKJ predvođen **Slobodanom Miloševićem** nije priznavao pravovaljanost ovoga temeljnog državnog dokumenta, proglasivši ga pritom Titovom hoštaperskom ekshibicijom za osobnu vanjskopolitičku promociju. No, činjenica je da su upravo odredbe ustava iz 1974. dale spasonosan zakonski temelj za razdruživanje SFRJ u federalne jedinice, kako bi one referendumom izborile državnu neovisnost. Ovaj ustav definitivno nije bio proizvod pritiska, bilo rukovodstva SKH, bilo masovno probudene nacionalne svijesti Hrvatskog naroda tijekom Hrvatskog proljeća. Ukoliko je i postojala kakva veza između donošenja ustava i spomenutih čimbenika, ona je bila samo tangencijalna.

Povijesne pouke poraza Hrvatskog proljeća

Slom Hrvatskog bio je velik nacionalni poraz, čiji razmjeri postaju jasni tek kad se iz povijesne analize radikalno uklone mehanizmi rodoljubne mistifikacije i glorifikacije, koje sve do danas uporno potpaljuju sudonici tadašnjih zbljavanja. Većina ih na krajnje neodgovoran način i nadalje ne priznaje bilo kakav vlastiti propust ili pogrešnu procjenu događaja, što znači da iz cijele ove epizode nisu izvukli baš nikakvu povijesnu pouku. Glorifikacija poraza Hrvatskog proljeća predstavlja hrvatsku varijantu političkog mazohizma, sličnog svetosavskoskosovskom mentalitetu u Srba, koji je također sklon glorifikaciji i povijesnoj komercijalizaciji srpskih nacionalnih poraza.

Posljedice sloma Hrvatskog proljeća bile su iznimno teške. Čitav hrvatski nacionalno svjesni korpus trpio ih je na najtragičniji način sve do njihove kulminacije u raspadu SFRJ. Najteža posljedica sloma bila je velikosrpska agresija

STUDENTIMA I RADNIM LJUDIMA ZAGREBAČKOG SVEUČILIŠTA

U OVIM PRIJEPOJNIM TREKUCIMA KADA PROGRESIVNE SNAGE VOĐE BESKOMPROMISNU BORBU ZA REAFIRMACIJU TEMELJNIH SOCIJALISTIČKIH VREDNOTA SAMOUPRAVNOG SOCIJALIZMA U SFRJ, NABA BI PASIVNOST BILA RAVNA IZDAJSTVU!

ČUVAJEMO ŠMO PREMA SEBI I PREMA REVOLUCIONARNIM I SLOBODNIM TRADICIJAMA SVOG SVEUČILIŠTA I SVOGA NARODA I DUŽNI DA PONESEMO DIO BORBE ZA OŽIVOTVORENJE POLITIKE SKH, ODREDNICA U SJEDNICE CK SKH I PRVE KONFERENCIJE SKJ.

SUTRA, 4. TRAVNJA 1971. GODINE U 9 SATI ODŽRŽAVA SE 24. RODOVNA GODIŠNJA SKUPŠTINA SAVEZA STUDENATA FAKULTETA, AKADEMIJA, VISOKIH I VISIH ŠKOLA U ZAGREBU U VELIKOJ DVORANI STUDENTSKOG CENTRA, SAVAJSKA C. 25.

MOLIMO VAS DA SVOJOM NAZOČNOSTI I AKTIVNIM SUDELOVANJEM POKAZETE DA SU HRVATSKI SVEUČILIŠTARCI DOSLJEDNI U PROVEDENJU POLITIKE SKH I SKJ.

ORGANIZACIJSKI ODBOR
ZBORA STUDENATA OD
27. OŽUJKA 1971.

na Hrvatsku, praćena nevjerovatno barbarskim pustošenjem i genocidom nad našim narodom.

Pouke proistekle iz sloma Hrvatskog proljeća krajnje su jednostavne, a i danas aktualne. Naciju mogu kvalitetno predvoditi samo dobro educirane, zrele i pribirane osobe sa sposobnošću kritičke analize zbljbe. Projekt utemeljenja vlastite države zahtijeva zrelost i jedinstvo nacije u ključnim političkim odredjenjima. Nacionalna euforija i histerija štete su pojave jer ometaju, a često i kompromitiraju tih, sustavan i samozatajan politički rad neophodan za ostvarenje velikih povijesnih iščekivanja. Veliki nacionalni probitci ne mogu se ostvariti preko noći, već postupno, korak po korak. Politički ekstremizam uništava temelje zajednice, ugrožava elementarne narodne interese i naciju izvrgava međunarodnoj izolaciji. Rješavanje hrvatskoga državotvornog projekta nije moguće bez suradnje inozemnih političkih čimbenika, čiju podršku treba djelotvorno osigurati. Taj zadatak mogu obaviti samo profesionalci od formata, a ne nezavršeni studenti.

Posebno treba naglasiti da zbog nepostojanja jedinstvene političke platforme, te nepodudarnosti i nepovezanosti javnog djelovanja tada ključnih političkih čimbenika. Hrvatsko proljeće nije bila zrela politička pojava, već politogenetsko

KARCELI

Piše:

Slavko ČAMBA

nedonošće bez ikakve mogućnosti preživljavanja. "Proljećarsko" rukovodstvo SKH nije bilo doraslo kravoj komunističkoj areni u kojoj su metodologiju kadrovske politike činile perfidne denuncijacije, te političke čistke i umorstva. Nijedna komunistička diktatura nije decentralizirana uz pomoć javno upućenog zahtjeva vladodršcu da vodi "političku čistih računa", pa taj djetinjasti akademski eksperiment nije uspio ni profesorici Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, dr Savki Dabčević.

Hrvatsko proljeće bilo je daleko više pod hrvatskog srca, negoli uma, i stoga danas predstavlja spomenik jednomu junačkom razdoblju hrvatske povijesti. Ako pojavu Hrvatskog proljeća doživljavamo kao povijesni spomenik, to je u prvom redu spomenik mladenačkoj hrabrosti i bezkompromisnosti tadašnjeg naraštaja hrvatskih sveučilištaraca i daka u pružanju divljenja vrijednog nenasilnog otpora velikosrpsko-komunističkom genocidu. Mladi vode ovog pokreta nisu zaslužili neprimjereni teške kazne i životnu sudbinu koja ih je potom snašla, jer nisu zagovarali nasilje kao metodu političke borbe. Savjesti odraslog segmenta tadašnje Hrvatske i danas teško tereti "istočni grijeh" grube političke zloporabe i posljedničnoga neljudskog progona vlastite djece.

Iznimno zabrinjava Sto u sadašnjim prilikama u Hrvatskoj jasno prepoznajemo kasni recidiv 1971. Hrvatski narod i njegova mlada država najugroženiji su od stjecanja neovisnosti. Matica hrvatska je podjednako ugrožena kao i zimi 1971. Račan preko skupine lijevoorijentiranih literarnih orjunaša najavljuje odumiranje Maticice kao nepotrebnoga povijesnog anakronizma. Na HTV su vraćeni Kneževići velikosrpski komesari i uvedena je komunistička cenzura. Preko tiskovina koje su većinom u masonskim, srpskim i jugounitarističkim rukama vodi se specijalni rat protiv hrvatske države. Jedino tiražnije glasilo u hrvatskim rukama, tjednik "Hrvatsko slovo", pandan nekadašnjem "Hrvatskom tjedniku", jugonostalgijački kulturni komesar "čika Vujo" uporno pokušava uništiti. Sve navedeno potvrđuje istinitost aforizma koji kaže: "Narod koji je zaboravio svoju povijest, osuđen je proživjeti je još jednom".

1952 leto. Robijaški logor, Prentov Most leži vu predelu Bitola-Ohrid, Makedonija. Drevene barake ograđene z bodlikavem drotom, skrite so med bregi. Na turniče, izvidnicaj, čuvajo nas mitralejske straže. Vu dvoru logora snabdejavu nas škrto sisteme z vodom, od Prespanskoga jezera.

Stare barake pune so stenic koje nas v noči grizo. Pod nogami vojnički kufer, pod glavom šolja za jelo, trdolež nas žulja. Krej barak so smrdlivi WC-i. Oni so krvavi od popucani hemorodiov, lute paprike. Nuz drot žice, sjeverne strane, vu redu stoje "kazneno popravni karceli". Uprava logora je vu zidane hiže i zločesti stražari, nadzirатели, koji nas čuvajo na gradilištaj kamenoloma, gdje se dela pot Resen-Ohrid.

I toga kesnoga predbožičnoga jesenskoga cajta, imali smo vu logoru

"kokošje slepilo". (slabi vid očiju, nedostatak vitamina A.) Nadzirатели uprave nas testiraju s pitanjem: "Veruješ bre u Boga?" Naše odgovore pojedinačno biležili so vu knige. Mi koji smo dali odgovor "da", dobili smo štrafo sedem noči karcela.

Zaprtr, skrčen stojim vu karcelu (1 x 1 m. od daski) i študeram - zakaj, kaj sem komu kriv? Jer samo zato kaj sem rekel - da, vjerujem?! Još isto večer dobil sem odgovora kak i drugi moji pajdaši. Nadzirатели so raspirali karcele i s "narodnami palicami" po nami vudarali, nuz kletve i reči: "Banda vaticanovska, Klerikavci" kleli nam ustaško majko. To se je ponavljalo sedem noči, dokneje štrafa prešla. Aja sem s crnjavkami po tjelu, betežen skečal i sečal se dogo-dogo Titovi krvavi karcelov.

BETEŽNOM PAJDAŠU

Je, pajdaš, tak ti je to!

Se prejađa, dobro i zlo;

Veselje, križi, patne i leta,

hudi betegi - se nam sad smeta.

Negde smo prije kak drenek cveli

delali, brbrali, bežati šteli.

A denes, vre, na so nesrečo

srece bi štelo, a noge nečo!

Znal si mi skrtio namegnoti

ja te od šuba poslušoti.

Znali smo, neli, i vu kvar vuji

frkati pipe, spati obuti!

Jesi to morti, vre i pozabil

kak si bil v reštu, jedva se zvađil.

Dok te je udša naganjati znal

za Hrvatcko roboval, na sudu stal!

Tak je se prešlo, dragi pajdaš

nikaj ne pitaj, vidiš i znaš.

Stišni zobe, v semu se strpi

vu svom betegu - čkomi i trpi!

Slavko Čamba

IN TYRANNOS

"Znam da vaše strasti nad *Piše:*

osvetom svete,
Znam da jeste voljni svezat
usne moje,

Klonu usne vaše jer ih
munje slijepe,

A te munje prsi osvetnice goje.

Možete me stvoriti i žednim i gladnim,
Ali nikad, nikad izdajicom jadnim!"

(S. S. Kranjčević: In Tyrannos)

Već nekoliko dana ležim bez vrućice, tijelo klonulo, jedva mičem udovima, a svaka izgovorena riječ iziskuje napor. Moj suputnik Helmut, s kojim dijelim ležaj na slamarici, vidno se oporavio pa me hrabri i pomaže koliko može. Rodom je iz Austrije, a kod kuće u Klagenfurtu ostavio je mladu ženu kojom se oženio dok je bio na dužnosti u Gorici (Italija) i kako je pao u zarobljeništvo, a potom obolio od pjegavog tiflisa, nema od nje nikakvih vijesti. Ugodno mi je s njim razgovarati, ali mi moje nedovoljno poznavanje njemačkog jezika čini napor, pa na sve upite ni ne odgovoram, a on to shvaća.

Početak je srpnja, vani nesnosna žega, štono narod kaže "gori i drvo i kamen". No nije mnogo bolje ni u našoj baraki-bolnici, jer niotkud svježeg zraka. Oni malo pokretniji traže sklonište podno strehe, gdje sunce skrivaju masivne zidine srijemsko-mitrovačkog kazamata. Baraka je ograđena bodljikavom žicom, ali ne tako gustom da se čovjek kroz nju ne bi mogao provući, tim više što se stražar nalazi samo na ulazu. Uostalom njezini žitelji jedva stoje na nogama, pa je i svaki bijeg iluzoran.

Kad sam kako-tako ojačao, odlučih izići pred baraku, ali čim sam stupio na sunce, zavrti mi se u glavi, zateturam i časom izgubim svijest. Ne znam koliko sam dugo bio u nesvijesti, ali kad sam otvorio oči, ugledam Helmuta koji je već doveo liječnika, također zarobljenika, a on me blago pomiluje po čelu govoreći:

- Ne bojte se, dragi prijatelju, sve će biti u redu i sve ide svojim tijekom, s obzirom na prilike u kojima svi mi živimo, ipak malo sporije. Prebrzo ste izišli na jako sunce, držite se više hlada. Više od savjeta nije mi mogao dati, ali i lijepa riječ u takovim trenutcima mnogo znači. Upitah ga za ime, a on će:

- Ja sam samo liječnik i vršim svoju dužnost, a sve ostalo nije važno.

- Mnogo vam hvala, gospodine doktore - prozborim drhtavim glasom, a suze mi ovlažiše oči.

Istog časa kraj nas prolazi mladi partizanski časnik, nakratko se zaustavi, upita što se dogodilo, i dobivši odgovor, produži ravnodušno dalje, jer ni svakodnevno iznošenje mrtvih njega, vjerojatno, ne uzbuđuje, kamoli nesvjestica jednoga bezimenog zarobljenikatifusara.

Nakon par dana ponovo izidjem, ali sada opreznije i to u predvečerje kad žega jenjava. To učinih i sljedećih dana. Sjeo bih kraj ogradne žice kao u neko "gnijezdo" otkuda bih promatrao ostale bolesnike, koji su već kako-tako mogli šetati. Tuda se znao šepuriti po zlu poznati stražar Sima koji je imao neobičnu zabavu. Naime, džepove bi napunio jabukama, tzv. "petrovkama" i pomalo bi ih grickao. Napola izgrizene bi bacao među logoraše i uživao kako se ovi natjeruju da bi se domogli barem jednog ogriska, i to bi svakodnevno ponavljao.

Sjedeći tako u svom "gnijezdu", jednom mi pristupi mladi časnik koji je onomad prolazio kraj mene kad sam se onnesvijestio. Sjedne kraj mene i upita kako se sada osjećam. Nisam mu se požalio iako je bilo razloga, već odgovorim nešto neodređeno. Upitao me treba li mi Štogod.

- Ne, hvala, druže... oprostite ne raspoznajem vaše činove - ali mi on ne dopusti da dovršim rečenicu.

- Nije važan čin, zovi me Stojko, i ne oslovljavaj me sa Vi, jer smo po prilici istih godina, a koliko znam i ti si student kao i ja. - Zapita me otkuda sam, iako sam bio uvjeren da o meni ima sve podatke. Htio sam ustati i vratiti se u baraku, ali me on zamoli da još malo porazgovaramo. Pričao je o poteškoćama kroz koje prolazimo i davao nadu da će i tomu brzo doći kraj. Nezainteresirano sam ga slušao i nisam prihvaćao daljnji razgovor, pa na tren nastane muk.

- E, pa dovidjenja, nadam se da ćemo se još koji puta porazgovoriti.

Vrativši se u baraku, ispričah svoj razgovor sa Stojkom Helmutu, koji ništa ne odgovori. Te noći dugo nisam mogao usnuti, misleći na Stojka.

Sljedeći dan ponovno sam došao do svojega "gnijezda", ali Stojka nije bilo. Nije dolazio idućih par dana. Počeo sam osjećati da mi nedostaje, iako sam sumnjao u sve što mi je pripovijedao.

Žega ne prestaje, a u baraci sve zagušenije, jer je prenatrpana bolesnicima, a higijenski uvjeti nikakovi. Ono malo vode što stražari donesu svako jutro u baraku ne dostaje čak ni za piće, kamoli za ostale potrebe. Kako je i u mojem "gnijezdu" žega bila nesnosna, povukoh se više prema začelju nastambe, gdje ima malo više zraka i svježine, unatoč tomu što jaki zadah lizola iz susjedne latrine razara nosnice. I kad sam se najmanje nadao, otkud se pojavi Stojko, sjedne kraj mene, ali ne mogavši izdržati smrad, predloži da se povučemo malo prema stražarnici, kamo je inače nama logorašima pristup bio strogo zabranjen. Upita me kako se osjećam i iz džepova izvadi nekoliko lijepih jabuka i tutne mi ih u krilo.

- E, pa hvala, Stojko, nisi trebao, bit će mi neugodno pred drugima, ne znam što će misliti o meni.

- Pa, podijeli ih sa susjedima, bit će im bolje nego Simini ogrisci!

Razgovor je tekao nevezano, o svakodnevnim stvarima, i nije na ničem ustrajao što bi u meni pobudilo i najmanju sumnju. Pričao mi je o studiju, koga je prekinuo tijekom rata, i igrom sudbine našao se u partizanima. Kani nastaviti studij agronomije, vojnički život ga nimalo ne privlači, iako njegovi pretpostavljeni na tom polju od njega mnogo očekuju, i meni savjetuje da to učinim, a ako budem nakon izlaska iz logora imao poteškoća, on će mi rado pomoći.

- Hvala ti, Stojko, ali sada mislim samo na to kako se i kada izvući iz ovoga pakla, a tek onda dolazi u plan sve ostalo,

Nakon toga obojica zašutjesmo, ja ustanem, a Stojko me jednom rukom uhvati za moju i potapše po ramenu, i mi se rastadosmo.

Vrativši se u baraku, iz džepova izvadim jabuke, ponudim najprije Helmutu, on me odbije, ali u njegovim očima primijetim znak nepovjerenja i kao u šali dobaci:

- Pazi, prijatelju, i Eva je dala Adamujabuku. - Nisam u tomu vidio ništa što bi upućivalo na bilo kakvu sumnju.

Neki dnevni red u baraki nije postojao. Doduše, njemački liječnik, takodjer logoraš, obišao bi svako jutro bolesnike, sa svakim ponešto porazgovorio i to je bila jedina "terapija", jer ničim drugim nije raspolgao, ali i to je vrlo često koristilo.

Stojko nije nikada ulazio u baraku, već je uvijek nastojao da me kao "slučajno" sretno vani. Tada bi me zaustavio, i najprije bismo popričali u hodu, a nakon toga bi predložio da sjednemo. Pričali smo nevezano o svemu i svačemu i ja sam se pomalo, ali vrlo oprezno počeo otvarati vjerujući u njegovu iskrenost, ali bih se nakon prespavane noći ponovo počeo zatvarati, što je Stojko i primijetio, ali nije ništa rekao. Zapravo neke polemike i nije ni bilo, pa čak i onda kada su nam se kosila mišljenja. Ponekad bi mi donosio neke sitnice, ali oprezno kako to drugi ne bi primijetili.

Jedno jutro nakon doručka obrati mi se Helmut:

- Podjimo vani do tvojega "gnijezda" dokjoš sunce ne pripeče! Primijetio sam da mi ima nešto reći, a baraka nije najpovoljnije mjesto za to, jer kako su ono pri kraju rata Nijemci imali napisano posvuda "Feind hort mit" (Neprijatelj ima uši) - dobro je biti na oprezu!

- Čuj, onaj tvoj "prijatelj" čini mi se sumnjiv: doduše, fin je, pažljiv, čak i prema nama ostalima, a osim toga, otkad se počeo s tobom družiti više je u krugu logora. Imam više životnog iskustva od tebe, jer sam stariji i više sam toga prošao, pa bih ti savjetovao da budeš na oprezu.

Nisam mu ništa odgovorio, ali sam se malo zamislio. Pomislio sam da možda drugi više znaju, pa sam odlučio ubuduće koliko god budem mogao Stojka izbjeći. Helmut je sve manje sa mnom razgovarao, i kad je bio premešten u baraku za rekonvalescenat, nije mi se čak ni javio i nikada više za njega nisam čuo. Nedostajalo mi je njegovo društvo, a na ležaju i u duši nastala je neka praznina koja je boljela.

Stojko je ponovo počeo Češće dolaziti i prilikom jednog susreta zamolio sam ga da obavijesti moje roditelje o mojem boravku. Nije ništa odgovorio, no ja sam dobio dojam da će to učiniti, ali vrijeme je kasnije pokazalo da sam bio u krivu.

Kod sljedećeg susreta dao mi je do znanja da ću biti prebačen u logor na drugom dijelu grada, jer sam se vidno oporavio, i tamo ću se naći među mojim sunarodnjacima. Bilo mi je drago, jer je to bila prilika da prekinem susrete s njim, jer nakon Helmutova upozorenja crv sumnje nije mi dao mira, stalno sam na to mislio, a i noći su mi postajale nemirne.

Boravak u novoj sredini bio je dinamičniji, a osim toga oslobodio sam se i Stojka. Doduše, nije mi on mnogo dosadivao, dapače bio je vrlo pažljiv, činilo mi se da se baš ne zanima o mojim osobnim stvarima i nisam imao dojam znatiželjnog sugovornika. Od poznatih nisam našao nikoga, iako je sve vrjelo kao ukosnici. "Promet" neobično živ, i stanovnici baraka su se često mijenjali, jedni su odlazili, a drugi dolazili, tako da nijedan ležaj ni jedne noći nije bio prazan. Na žalost, bilo je priličan broj i onih koje bi ujutro iznosili na vječni boravak. Kako je to učestalo, nije kod stanovnika izazivalo neku naročitu zbunjenost.

Na moje veliko iznenađenje, jednog dana poslije ručka ugledam Stojka. Ugledavši me nije se nimalo iznenadio, ali nije pokazivao volju za razgovor. Ne znam na kakvoj je dužnosti bio, ali među logoraše je rijetko zalazio, a ako bi nekoga trebao, po stražaru ga je pozvao k sebi u ured, koji se nalazio kraj ulaza u logor. Moji kontakti s njim bili su sada rijetki, što mi je i odgovaralo.

Jednu večer kad samo već bili na svojim ležajima, prozove me stražar i povede sa sobom. Slijedio sam ga i začas se nadjosmo pred uredom zapovjednika logora. Ostavio me pred vratima, a on je ušao i dugo se nije pojavljivao: bile su to mučne minute, pune straha i neizvjesnosti. Napokon stražar izidje, a iza njega se pojavio Stojko, pruži mi ruku i reče da udjem.

- Sjedni tu kraj mene, nismo se dugo vidjeli, znaš, poslovi na novoj dužnosti, a i politička situaciji malo zapetljana, i sam čuješ da je vani nemir.

Izvana dopire snažno skandiranje omladinaca:

- Druže Tito, ljubičice,
Ne daj Trsta ni Gorice! -

Naime, tih dana Saveznici su ultimativno tražili od Jugoslavije da se povuče s teritorija za koji su oni strateški bili zainteresirani.

- No, pustimo to po strani, neka to drugi rješavaju. Želim ti donekle u povjerenju reći, iako će to vrlo brzo biti objavljeno, da je ovih dana AVNOJ donio uredbu, po kojoj će jedan dio zarobljenika biti pušten, naravno onih koji nisu počinili neki zločin, a među kojima bi se mogao naći i ti. Ovih smo dana raspravljali o kriterijima i tvoje ime nije se spominjalo u negativnom smislu. Bio si u vrijeme rata još premlad, jesi li prigrješio u odabiru, to možeš sam zaključiti.

Ovo posljednje nisam shvatio, ali nisam htio pitati, no pretpostavljam da je Stojko mislio na to da sam bio na krivoj strani.

No, Stojko mi je i daljnjem razgovoru postajao sve zagonetniji i imao sam dojam da mi nešto važno ima reći, ali ne zna kako, ili to čuva za posljednji naš sastanak kod eventualnog rastanka.

Uto na vrata pokuca stražar vodeći sa sobom drugog logoraša. Videći da Stojko nije sam, htjede se povući, ali mu on rukom dade znak da udje. Mene otpusti takoreći upola razgovora i ja krenem prema svojoj baraci. Moji su drugovi već spavali i ja se uvučem u svoj ležaj, ali san nikako na oči. Zašto me Stojko toliko muči, zašto mi direktno ne kaže što zahtijeva od mene ili se meni samo sve to pričinja. No, bilo kako bilo, moj nemir bivao je svakog dana sve jači.

Bio je 8. kolovoza 1945. Ujutro prije doručka udje u baraku stražar držeći u ruci neki popis. Zamoli za tišinu i počeo čitati imena logoraša, pročitao je i moje ime. Nisam se iznenadio, jer mi je u prošlom razgovoru Stojko to dao naslutiti. Čudno sam se osjećao, nisam se radovalo kako sam to često u dugim besanim noćim mislio, a ne mogu reći niti da sam bio ravnodušan, nešto neodređeno. Stražar je naglasio da se poslije doručka sakupimo na prostoru ispred barake, gdje ćemo dobiti daljnje upute.

Oko osam sati pred sakupljene stupi komesar, nasmijan, nimalo mrk kakovog smo ga dosad doživljavali, podigne ruku u znak tišine i počeo:

- Drugovi, evo došao je čas koga, vjerujem, svi željno očekujete. Nismo mi osvetnici, kao što nas nastoje prikazati neprijatelji naše revolucije, mi znamo i praštati, ali isto tako očekujemo i od vas da to znate cijeniti, ne traži se mnogo od vas. Želimo da se uključite u naše novo socijalističko društvo, i da skupa s nama pomognete na obnovi i izgradnji ratom porušene domovine. Ne ćemo činiti nikakovu razliku, zaboravit ćemo sve ono što nas je dijelilo, ali znajte, svakoj sabotaži znat ćemo se energično suprotstaviti. Za ovo morate biti zahvalni našem slavnom vodji drugu Titu.

Na riječ "Tito" netko iz grupe snažno poviče: - Živio drug Tito! -, a ostali, već od sada izdresirani, istom snagom odvrte: Živio drug Tito!

Sada je počeo poimenično prozivati i uručivati otpusnice, svakom čvrsto stisnuo ruku i zaželio sretan put. Kad je došao red na mene, pogleda me u oči i reče da se javim u ured drugu Stojislavu koji će mi dati otpusnicu. Ponovi nemir i neizvjesnost, minute se pretvaraju u sate. Došavši pred Stojkov ured, nadjem vrata otvorena, a Stojko se nagnuo na neke papire i ugledavši

me, ništa ne reče, samo mi rukom pokaže stolicu, i nastavi dalje listati i čitati. Onda me pogleda, nasmiješi se i sjedne kraj mene.

- Tvoja otpusnica je kod mene, želio sam ti je sam osobno uručiti i još se malo s tobom porazgovoriti, jer tko zna kada ćemo se opet vidjeti. Osim toga htio bih ti prije odlaska nešto i reći. U vrijeme tvo boravka u ovom logoru stekao sam u tebi prijatelja, pa je red da se prijateljski i rastanemo.

Stojko ustane dohvati bocu pića, natoči obojici i nazdravi a ja nenavikao na piće, iz pristojnosti malo liznem. Čekam da uruči otpusnicu, a on nekako oklijeva stalno nešto želi reći, ali nikako da započne. Još smo o koječemu čavrljali, a onda će on:

- Koliko znam, ti želiš najprije završiti studij, a tek si takoreći na početku, pa bih ti nešto predložio. Mislim da imam mogućnosti da ti pomognem, jer znam da ti roditelji teško spajaju kraj s krajem. Mogao bih ti pomoći da dobiješ stipendiju uz minimalne uvjete. Uvjerio sam se u tvoju sposobnost i danas-sutra možeš biti od velike koristi zajednici, a ni ti ne ćeš biti uskraćen. Promisli malo. Nadam se da smo se razumjeli!

Nisam se nimalo začudio njegovoj "brizi" za mene, jer sam to i u dosadašnjem razgovoru s njim naslućivao, pa bez obzira na posljedice to odbijam.

- E, moj Stojko, davno smo se mi već razumjeli, čak od početka našeg druženja. Susreti s tobom, čemu tajiti, bili su mi dragi, ali u njima je uvijek bio prisutan crv sumnje, pa tako i ovaj današnji razgovor nije ništa novo, samo je to još jednom, a nadam se i posljednji puta, potvrdio. Ja sam spreman i dalje ostati ovdje, a ti čini što hoćeš i možeš. -

On se začudo samo nasmiješi, pruži mi otpusnicu, čvrsto me zagrlj i reče:

- Pa, sretan ti put i sve dobro, a evo ti i moje adrese i bit će mi drago da ne prekinemo vezu. -

Isprati me do vrata, još jednom stisne ruku:

- Dovidjenja i sretno ti! -

Nakon nekog vremena dobio sam od njega razglednicu iz Beograda i budući da službeno putuje u Pulu, želi se sa mnom sastati i zamoli da mu to udovoljim. Nisam mu odgovorio, a tako daleke 1950. slučajno sam doznao da mu se kao pristalici Informbiroa izgubio svaki trag.

PRIJATELJI

*Htio bih da su uvijek kraj mene
i sav izgorim u svojoj želji,
a ti kroz smiješak bezbrižno kažeš
obični da smo - prijatelji.*

Tomislav Pećarina

BESĚDE - RÎČI

*Slāžen besēde, bēseri, sūho zlāto
s njēman se škercān, sulacān,
a ōnē sve živahnēje, veselēje i mēlije
jēnā od drūge plemenitēje.*

*Poznīvān ih i nšsin ih u srcu
i na jazēku krj māterinu slēku;
jēnā je krj dūša mēka
māterina je i svēta,
a no slātko "ča" ča odzvānja
krj da ōcŕ mōga pozdrāvlja,
ōnā ūmilna je rīč mōga dēda
ča zvēči do na krāj svīta.*

*Blāga krj misēčēna,
krj rūke mātere mōje,
krj zvēk ūmilne rñdeoske trūblje
lipótā zvūnka se čūje,
vēnami i mžžjanima nāšin brūje.*

*Nēkad ēspod barjāka
hrāstava i lažljēva je svŕka
ņpora i tvrda na ūsnici siromāha
krj gōzje silīnun na neprāvdu pādo.*

*Besēdo slātka i mēla
za svŕgda būdi na ūsnicami dice mōje
nčka pŕiče iz davnīne
mūžiku nān svētu pñje.*

Tomislav Maričić Kuključanin

NAGRADA A. B. ŠIMIĆ ANDRIJI VUČEMILU

Bivši urednik Političkog zatvorenika i član Vijeća HDPZ-a **Andrija Vučemil** dobio je, skupa s **Nenadom Borozanom**, ovogodišnju nagradu A. B. Šimića za zbirku pjesama *Glas (na)glas za glas* (izd. Graftrade - Riječki nakladni zavod, Rijeka, 2001.). Prigodom dodjele nagrade u Mostaru, 15. studenoga 2002., književnik **Miljenko Stojić** održao je prigodno slovo pod naslovom "Odlučnost na dlanu", koje u cijelosti objavljujemo:

Što čovjeka tjera napisati pjesmu? Naravno da to najprije najbolje zna on sam. Naše zajedničko ljudsko iskustvo uči nas da poticaj za takvo nešto dolazi poglavito zbog želje za lijepim. Pisali su o tome mnogi, ne samo stari Grci i Rimljani, već mnogi pišu i danas. Spomenimo samo Steigera, slavnog teoretičara književnosti fra Kvirina Vasilja, slavnoga hrvatskoga filozofa. Vremena se mijenjaju, pravci u književnosti i mišljenju, ali uvijek ostaje ljepota i onostranost.

Andrija Vučemil, o Čjoj knjizi "Glas (na)glas za glas" govorimo, zacijelo nije razbijao glavu ovakvim razglabanjima kada je pisao prve stihove donesene u ovoj knjizi. On je tada razbijao glavu nečim drugim. Jednostavno je gledao kako preživjeti, kako se oti zlohudom vremenu. Zbog svoga uvjerenja i svoje odlučnosti živjeti to uvjerenje dospio je na zloglasni Goli otok. Tadašnji poklonici "svijetle budućnosti" pretvorili su taj otok u prostor gdje sadašnjost i budućnost postaju crni kao gluho doba noći. I još crnji. Stoga je bilo za očekivati da Andrija krikne crnim stihovima, kada mu se već pjeva u takvim uvjetima. Međutim, on je kriknuo stihovima nevinosti što privlače svojim stavom i svojom životnošću. Čitamo na kraju Sonetnog glasa (na)glasa da ga je počeo pjevati na Golom otoku o Uskrsu 1962., a dovršio u Rijeci na Svi svete 2000. Za mene su ovi stihovi ključ za očitavanje svih kasnijih Vučemilovih stihova. Zrcale životnost i nesalomljivost. Nije stoga čudno da im prethodi slika dječaka Martina za kojega pjesnik u posveti kaže da je svojim dolaskom na svijet donio toliko radosti.

Znam da se s ovakvim govorom neće suglasiti bukači u današnjoj hrvatskoj književ-

nosti. Za njih je govor o vjeri, životnosti, odlučnosti, ljepoti i tomu slično govor iz duboke mračne prošlosti. No, nećemo puno o njima. Radije ih prepustimo Ivanu Aralici koji ih naziva "fukarama" i Dubravku Horvatiću koji ih pak časti pridjevom "čergari". Recimo samo da tražeći prostor za sebe, trebaju ga dati i drugima u istoj mjeri. Vučemil stupa takvim tragovima. Spomenimo samo njegovu pjesmu "Jedne rujanske večeri u Zagrebu, u Močvari". Nije se složio s onim što je vidio tamo, izrekao je o svemu svoj sud i krenuo svojim putem bez želje da nekoga uvrijedi. Kao da poručuje da svatko sam plaća

Andrija Vučemil

GLAS

(NA)GLAS

ZA

GLAS

Riječki nakladni zavod

GLAS (NA)GLAS ZA GLAS

*Spokojno kao molitvu govorim
u rano jutro, u kasne večeri
ne čuje se zvonjenje
ni angelus
ni ave marija
pitaju me ptice što se to događa
u vrijeme punog zaborava
i kratkog pamćenja
čitavog jednog naroda*

glas (na)glas

*po ne znam koji put vičem
za glas
iznad trošnih krovova
koji ni u snu nisam gradio
dok su mimo mene*

*i mimo nas prolazile
mnoge povorke
gladnih i nemoćnih
opečenih gorkom sudbinom
koju po svojim grijesima nisu zaslužili
nečija ih je zloba
na dugi put uputila
i njihov vapaj /kao i onog u pustinji/
niko ne čuje*

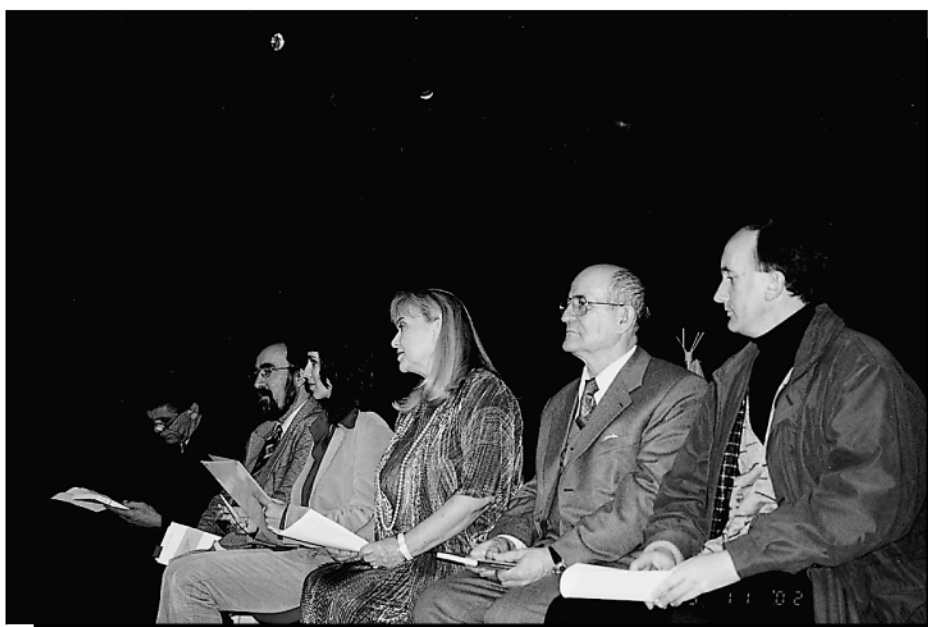
glas (na)glas za glas praštanja
*trebalo je progovoriti
mada će me neki posve sigurno
s mjesta posve visokog
prokleti zašto uznemirujem
njihove vode posve smirene.*

račun za svoje postupke. Nemoguće je odmaknuti se od zbiljnosti, ona nas uvijek čeka. *Ako u močvari tražiš istinu, / (šapnu mi jedna mlada dama sasvim ozbiljno) / kako ćeš se blata osloboditi / i sveg ovog gliba prapovijesnog / u koji si upao, / tko će isprostiti isop / a tko će nas poškopiti / ako se kao ovi ovdje previše zaglubiš / u svakodnevnom odmaku od zbiljnosti.* (str. 51.)

Vučemil je svjesno u zbiljnosti do grla. Svojim stihovima razbija njezinu mrklinu i poručuje nam da trebamo biti svjesni borci. Progovorio je i o Vukovaru, i o pustolovima koji si umišljaju da nas trebaju naučiti životu, i o zaslužnim ratnim generalima koje tjeraju što dalje od sebe. U svim tim stihovima kao na dlanu prolama se odlučnost da se ne smije šutjeti, da se ne smije pokleknuti. Svjestan je zbunjenosti svoga naroda u određenim trenucima, njegove nemušnosti, ali stoji uz njega, vjeruje u njega. Teško mu je vidjeti kada ga varaju, ne daju mu uživati u slobodi koju je krvavo stekao. Još mu je teže kada to čine sinovi onih koji su ostali nekažnjeni za svoje davne grijeh. No, izdržati treba.

Bilo bi pogrešno zaključiti da Vučemil kroz svoje stihove nije samo neke svoje državotvorne bitke i ništa

više. Ne, on se samo ne boji osvrnuti oko sebe i progovoriti. *Moj Paule, oprosti / na ovakvu govoru / ali šutnja je opasnija / od ubojitog oružja u rukama* (str. 41. Kroz Paula Celana, kojemu je posvetio Fugu Vukovarianu iz koje su navedeni stihovi, progovorio je čitavome svijetu. Kada govori o svome, onda govori o svačijem, svaka ljudska bol naša je svojina. One druge izvan

Snimak sa svečane dodjele nagrade A. B. Šimić u Mostaru, Mala scena HNK 15. 11. 2002. S lijeva na desno Z. Kordić, predsjednik DHK HB, N. V. Borozan, Ivana K., voditeljica, Tatjana Feher, glumica, A. Vučemil i M. Stojić

* * *

*Ne mogu ti tek tako i glasno
govoriti o stvarima
tako tajnovitim
danas i ovdje
jer su vremena zamračena,
davno već proživljena,
slike davno već odgledane
pa ti tiho tihano
u uho šapućem
pričekaj jutro i neko novo
buđenje
u kojem ćemo zaista prepoznati
preobličene oblike
sebe i svoje namjere...
... a TV zaslon davno uključen
titra
i nudi svoje sličice
i uljuljava gledače
na milost i nemilost im prepuštene
da bi upili neke virtualne istine,
kažem
budi tiho
i čekaj da se nanovo probudim...*

svoga kruga ne doživljava kao neprijatelje, već kao prijatelje ako su ljudski kao on sam. Nisu li to, mogu se nazivati kako hoće, neće im otvoriti svoja vrata.

Nabrojimo sada naslove Vučemilovih ciklusa u ovoj zbirci, budući da sami za sebe puno govore: Sonetni glas (na)glas; Glas za Vukovar; Glas za susret; Glas za vrijeme; Glas za ljubav; Glas (na)glas za glas. Gledajući ih ovako poredane vidimo da to nije tek slučajno, pjesnik-ova nemoć smisliti nešto bolje. Od početka, sjećanja stižemo do sadašnjosti. A ona nije nebremenita, već zahtjevna. Preispituje našu povijest i naš hod. Pritom je namrgođena. Pa kako onda da pjesnik ne progovori stihovima: *glas (na)glas za glas praštanja / trebalo je progovoriti / mada će me neki posve sigurno / s mjesta posve visokog / prokleti zašto uznemirujem / njihove vode posve smirene* (str. 102.). Hod je to prema estetici življenja, o kojoj progovara Luigi Pareyson. Umjetnost izvire iz života, život izvire iz umjetnosti. Važan je sadržaj, stil, materija, oblikovanje, tumačenje, kontemplacija, komunikacija... da bi se sve povezalos drugim čovjekovim djelovanjima.

Promatrajući svijet oko sebe Vučemil se pobliže pita i o svojoj osobnoj sudbini, a ne samo o sudbini svoga naroda i ljudi dobre volje. Progovara o tome u ciklusu Glas za ljubav. No, ipak ni ovaj ciklus nije bez natruha drugih ciklusa i obratno. Bez obzira na sve životne nedaće, treba živjeti i ustrajno ići dalje. Zove nas na to glas za ljubav prema voljnoj osobi, glas za ljubav prema potomstvu, glas za ljubav prema okolišu u kojemu živimo, glas za ljubav prema običnim malim svakodnevnim stvarima, glas za ljubav prema... Tko bi sve nabrojio, ljubav je tako široka. Satkavši ove pjesme kao pjesme u prozi, na prvi pogled može nam to izgledati kao odudarajući potez od svega ostaloga. No, to je samo na prvi pogled.

Vučemil u ovoj knjizi koristi govor "ja" i "mi". Nije važno čega je više. Sve je on to i sve smo to mi. Time učvršćuje povezanost u zbirci i daje joj bogatstvo. Ona je raznorodna i životna. Predstavlja ogroman doprinos onoj današnjoj hrvatskoj književnosti koja se usuđuje biti i "staromodna" i "ovomodna", jednom riječju cjelovita. Sudjelujući u ocjenjivačkom odboru za dodjelu nagrade A. B. Šimić, o njoj sam zapisao: "U njoj susrećemo život u svoj njegovoj oprosti, ali s niti da se uspije unatoč svemu". Zar ima išta ljepše i išta pjesničkije od ovoga?

Miljenko STOJIC

* * *

*Rođen u tvojoj riječi
posađen u tvoje predjele
drukčiji ne mogu biti
nego ovakav kakvog me iznjedriše
Tvoja brda i Tvoje obale
ni govoriti ne mogu drukčije
nego ovakvim govorom
koji Te uporno traži i zazivlje
u grmlju i šašu
u predjelima posve spaljenim
pokušavam otkriti
i neka druga skrovita značenja
(o pepelu i feniksu ne bih ovom prigodom)
očito je danas posvuda
da nije sve
u šarenom cvijeću i pramaljeću
ni u tvrdnjama kako su se promijenili
sijači straha u našim kostima
zalog je odveć postojan
da ćemo Te ipak obraniti.*

PREDĆIRILOMETODSKO PODRIJETLO GLAGOLJICE I GLAGOLJSKOGA BOGOSLUŽJA (21.)

ĆIRIL I METOD NISU IZUMITELJI GLAGOLJICE

Svoje zauzimanje za gotsku teoriju Kerubin Šegvić platio je glavom. Osudom Vojnoga suda Komande grada Zagreba (Sud. broj: 290/45. od 29. VI. 1945.) osuđen je "na kaznu smrti strijeljanjem, trajan gubitak građanske časti i konfiskaciju imovine" zbog toga što je "propagirao svoje 'teorije', izdavanjem knjiga za vrijeme okupacije o gotskom porijeklu Hrvata" i što je "prikazivao Hrvate Gotima, a ne Slavenima". Istom osudom osuđen je "na kaznu smrti vješanjem, trajan gubitak građanske časti i konfiskacijom imovine" povjestnik Dr. Ivo Guberina zbog toga što je "u knjigama i brošurama napadao narodno-oslobodilački pokret, nazivajući ga komunističkim, a komunizam označujući kao neprijatelja čovječanstva" (Mato Marčinko, **Umrli su mučeničkom smrću**, "Politički zatvorenik" VII./br. 62., svibanj 1997., str. 16.). U prosvjedu od 21. srpnja 1945. zagrebački nadbiskup Dr. Alojzije Stepinac za Kerubina Šegvića kaže: "Primjer smrtno osude, izrečene profesoru KERUBINU ŠEGVIĆU mogao bi biti predočen kao dokaz za ovo, što je upravo navedeno. Iako je Maršal (Josip Brzo Tito) jasno izjavio, da će svećenicima, koji nisu okrvavili svoje ruke, nego su bili samo nerazboriti, biti oprosteno, starac od 79 godina, K. Šegvić, bijaše osuđen na smrt, iako nije naveden dokaz o njegovu zločinačkom ponašanju. On bijaše osuđen kao pristaša gotске teorije o porijeklu hrvatskog naroda... Prihvatanje ove znanstvene teorije prema zdravom razumu ne opravdava osudu na smrt. Ne može se dokazati, da je profesor Šegvić poticao ljude na zločine na račun svoje teorije" (**Bleiburška tragedija hrvatskoga naroda**, priredio Vinko Nikolić, Zagreb 1993., Knjiž. Hrv. Revije, str. 373.-374.).

DR. IVO GUBERINA, povjestnik-bizantolog (Šibenik, 14. XI. 1897. - Zagreb, 30. VI. 1945.) napisao je osobito važno povijestno djelo **Državna politika**

Piše:

Mato MARČINKO

hrvatskih vladara (sv. I. Zagreb 1944., sv. II. Zagreb 1945.). Pisao je o glagoljici i Ćirilu i Metodu. Sudjelovao je znanstvenim razpravama o podrijetlu Hrvata, koje su objavljivane u časopisima i tiskanim djelima. Slikar Jozo Kljaković rekao je za Dr. Ivo Guberinu, da je bio vrijedan svećenik i hrvatski povjestnik, koga su "objesili partizani, jer je bio veliki nacionalist hrvatski" (J. Kljaković, **U suvremenom kaosu**, Zagreb 1992., str. 293.).

Povjestnik Ferdo Šišić svojim člankom **Nova mišljenja o pravijeku Slavena, o seobi Hrvata i o postanku glagoljice** (Hrvatsko kolo, knj. VI., MH, Zagreb 1910., str. 111.-119.) potaknuo je nove promišljanje o podrijetlu glagoljice. U članku Šišić iznosi mišljenje poljskoga povjestnika Eduarda Romualda Boguslawskoga (1848.-1917.), koji o postanku glagoljice kaže ovo:

U doba kada su se Hrvati pod imenom **Karpa** (Herodot ih spominje pod imenom **Kallipide**, a drugi ih pisci god. 340. pr. Kr. nazivaju **Karpidi**) naselili u današnjim hrvatskim zemljama, već je obstojalo jedno glasovno pismo u Iliriji, a zvalo se **glagolsko**. Boguslawski zabacuje mišljenja, da je glagoljica pismo sv. Ćirila ili sv. Jeronima. On, dapače, smatra, da je glagoljica starija i od samoga sv. Jeronima. Po njemu glagoljica ne potječe ni iz grčkoga minuskulgoga i kurzivnoga pisma, kako tvrde Taylor i Jagić, a niti iz arbanaškoga kako je mislio Geitler, nego je posljedak nama inače nepoznatoga daljega razvoja i reformi, mijanjajući i dopunjujući svoj oblik kroz stoljeća. U glagoljici nalazimo još najviše **orientalnih** znakova, koji joj daju izvoran značaj, posve različit od grčkoga. Već na prvi pogled se vidi, da takvo pismo nikako nije moglo nastati u IX. st. po Kristu i da u

ono doba **upravo nikome takvi znakovi ne bi mogli pasti na pamet pored tadašnje grčke i latinske abecede**. Glagoljica je nesumnjivo srodna s gotskim pismom Ulfilnim, koje je sastavljeno oko god. 370. po Kristu. Nu pored svega toga, **ipak je glagoljica i od gotskoga pisma mnogo starija**. Za tu svoju tvrdnju nalazi Boguslawski jak dokaz u tomu, što kod glagoljice teče **brojčana vrijednost slova neprekidno**, dok se ćirilica i gotsko pismo ravnaju prema grčkomu pismu.

Temelj gotskomu pismu bile su **rune**, koje je Ulfila nastojao prilagoditi grčkomu alfabetu, ali imena njihova zadržao je i za svoj alfabet. Baš ova nam imena pokazuju srodnost između glagoljice i gotskoga pisma, jer veći dio imena glagoljskih slova jest onaj **runâ**, a tek manji grčki ili slavenski. Ovu pojavu tumači Boguslawski tako, da su neka glagoljska slova uzeta iz gotskoga u Dalmaciji između god. 488.-536., to jest za iztočno-gotskoga vladanja. Kad se sve to uzme u obzir, zaključuje Bogustowski, dolazimo do izhoda, da sv. Ćiril nije nipošto izumitelj glagoljice, nego samo njezin preinačitelj, onako kao što je Ulfila to bio u Gota. Počeci glagoljskoga pisma veoma su tamni i sežu daleko natrag u veliku starinu.

Godine 1918. dogodila se, na nesreću hrvatskoga naroda, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. Nju je kralj Aleksandar Aco Karadjordjević Krvavi, nakon atentata na Stjepana Radića usred Narodne skupštine u Beogradu 20. lipnja 1928., preimenovao 6. siječnja 1929. u Kraljevinu Jugoslaviju. Vodja hrvatskih vukovaca i bivši vodja madjaronske većine u Hrvatskomu državnomu saboru Dr. Tomislav Maretić priklonio se Beogradu tako nizko, da je počeo pisati ekavski. Kano i svi hrvatski vukovci, od madjaronskoga unionista postao je jugoslavenski unitarist. Jer ga više nisu trebali, Srbi mu cinično rekoše, da ne zna srbski. Nu hrvatska su djeca u školama u

Hrvatskoj još dugo učila po njegovim gramatikama i stilistikama hrvatskoga ili srbskoga književnoga jezika.

Glede prijevornoga pitanja o postanku glagoljice, hrvatski slavisti vukovci ostali su pri svomu motrištu o valjanosti ćirilometodske teorije. Potvrđuju to Đuro Šurmin i Stjepan Bosanac u petom izdanju svoje Čitanke iz književnih starina. Oni uztraju u tomu, da je dane "s priličnom vjerojatnom utvrđeno da je starije pismo glagolsko, a sastavio ga je sv. Ćiril". Opreza radi oni ponavljaju svoje dosadašnje motrište, da je "postanje slovenskoga (=slavenskoga) pisma (to jest glagoljice) još i sada pored sviju nastojanja nauke dosta zagonetno". Ne sumnjaju oni u to, daje izumitelj glagoljice sv. Ćiril. Nu kao liberalci nepovjerljivi su tek glede tvrdnje pisca Žitja Konstantina Ćirila, da su glagoljska slova s pomoću Božjom izpala iz Ćirilove glave kao helenska božica mudrosti i rata iz glave Zeusove. Stoga ponavljaju: "Bit će najvjerojatnije uzeti, da u glagoljskoj azbuci imade elemenata od više pisama, što su bila poznata Ćirilu. Najviše se zacijelo ugledao na grčku kurzivu, zatim je nešto uzeo iz samaritanškoga i jevrejskoga (= hebrejskoga, židovskoga) alfabeta" (D. Ćurnin i S. Bosanac, Čitanka iz književnih starina staroslavenskih, hrvatskih i srpskih za VII. i VIII. razred srednjih škola, V. izd., Zagreb 1923., str. 8. i 10.).

Tada se na glagoljskomu bojištu pojavio vez poznati nam Dr. Tomislav Maretić. U članku **Prvi spljetski sabor i glagoljica** on piše:

"Od svijuz izvora, što ih imamo o životu i radu sv. Ćirila (ili Konstantina) i Metodija, samo jedan sasvim jasno kaže, daje glagoljicu složio sv. Ćirilo. To je tzv. manja grčka legenda o životu sv. Klimenta.... Od toga svjedočanstva ne bismo mogli željeti boljša, kad bi izvor, koji ga donosi, bio vjerodostojan, - ali on to nikako nije, jer u toj legendi ima nekoliko tako krupnih historičkih pogrešaka da se ništa ne može dopustiti, e je napisana prije XIII. ili XIV. vijeka, dakle u vrijeme koje je vrlo daleko od vremena, u koje su živjeli slavenski apostoli, te o njima poznani pisac legende nije već ništa pouzdano znao. Premda ovaj izvor nije vjerodostojan, ali je dobro u njemu rečeno, da je sv. Ćirilo složio glagoljicu; tr poznata je stvar, da i sasma nepouzdan

izvori mogu donijeti po koju istinitu bilješku, kojoj će dakako oprezan istorik samo onda vjerovati, ako joj ima potvrde u vjerodostojnim izvorima. - **Drugi izvori, koji spominju postanje slavenskoga pisma, čine to tako nejasno i neodređeno, da se ne može sigurno zaključiti ni za glagoljicu ni za ćirilicu da je pismo Ćirilovo; dva između izvora ne znaju, da je slavensko pismo složio Ćirilo, već ga jedan pripisuje Metodiju, a jedan obojici slavenskih apostola (iztaknuto M.M.)...** Od svih izvora najviše o postanku slavenskoga pisma govori članak crnorisica Hrabra, za koji se članak može misliti da je pisan u jednom od prvijeh decenija X. vijeka. U tom se članku govori samo o jednom slavenskom pismu, a o kojemu upravu, da li o glagoljici ili o ćirilici, to se ne može razabrati, jer najvažnije mjesto za odgovor na to pitanje rdjavo je sačuvato u rukopisima, t.j. jedni imaju ovako, drugi onako. - Najvažniji izvori za život i rad slavenskih apostola jesu dvije staroslovenskim jezikom pisane tzv. panonske legende, jedna o Ćirilu, druga o Metodiju; obje su napisane po svoj prilici na početku X. vijeka. Jedna i druga izum slavenskoga pisma pripisuje Ćirilu kazujući, da je Bog Ćirila prosvjetlio za taj posao, ali nijedna ni druga jasno ne kaže, koje je pismo složio Ćiril. Bilo bi to vrlo smiono, kad bismo razložili: ćirilica je upravo grčko pismo osim nekoliko slova, koja su načinjena za osobite slavenske glasove, kojih nema u grčkom jeziku, a glagoljica je pismo, koje ni malo nije nalik na grčko i čini utisak posve novog i originalnog pisma; za ćirilicu dakle nije trebalo Božjeg prosvjetljenja, nju je mogao Ćirilo i sam složiti, ali da složiti glagoljicu, za to je bila nužna osobita pomoć Božja. Tko bi tako umovao, on bi smetao s uma, da se po shvaćanju pobožnih kršćana (kakovi su jamačno bili pisci obju panonskih legenda) za svaki i nezatni ljudski umni posao hoće pomoći i prosvjetljenja Božjeg. Isto bi tako bilo pre naglo, kad bi se iz grčkoga glagola **EKSEURISKO** i latinskih **invenire, reperire** zaključivalo, da su pisci tjem glagolima htjeli i mogli naznačiti samo izum glagoljice, tj. novoga i originalnog pisma, jer da se samo ono, što je novo i originalno može 'iznaći', a ne ono, što je od drugdje uzeto. Ja mislim, da je piscima, koji pomenute glagole upotrebljavaju, glavno bilo reći, da

slavenskog pisma prije Ćirila i Metodija nije bilo, a kako je i otkle je to pismo nastalo, to je njima bila uzgredica, oni su dakle i za ćirilicu mogli upotrebiti glagole, koji znače 'iznaći', a osobito ako se uzme na um, da u ćirilici ima 14 slova, koja su samostalno načinjena za osobite slavenske glasove" (Zbornik kralja Tomislava, JAZU, u Zagrebu 1925., str. 385-386.).

Ovim je riječima dr. Tomislav Maretić ne samo poljuljao temelje ćirilometodske teorije o postanku glagoljice, nego ih je pretvorio u prah i pepeo. Nu unatoč tomu Maretić ipak izum glagoljice pripisuje Ćirilu. Priznajući kako iz povijestnih izvora "ne možemo izvesti zaključak ni za glagoljicu ni za ćirilicu pa reći, daje prvo ih drugo pismo Ćirilovo", on je u prvom članku pokušao naći dokaze "u prilog glagoljici kao pismu Ćirilovu". Jedan su mu dokaz "dva t. zv. praška fragmenta pisana glagoljicom", drugi "t. zv. kijeviski fragment, koji je također pisan glagoljicom", a treći, poradi kojega je "ovaj člančić napisao", Maretić nalazi "u vijestuna, što ih imamo u prvom spjitskom crkvenom saboru". Svi ti dokazi, kratko rečeno, imaju istu vrijednost kao i oni "iz historičkih izvora", koje je Maretić u istomu tomu Člančiću - pretvorio u prah i pepeo.

Zašto je Maretić, u protuslovlju sam sa sobom, pokušao dokazati nedokazivo - daje Ćiril izumitelj glagoljice? Možda se odgovor krije u ideji, koju je on dijelio s Hrvatskom pučkom strankom, sastavnim dijelom Hrvatskoga katoličkoga pokreta. Taj je Pokret nastao na početku XX. st. na poticaj krčkoga biskupa dr. Antuna Mahnića. Pokret se kao i Hrvatska pučka stranka opredijelio za jugoslavensku državnu zajednicu u kojoj su vidjeli ostvarbu svih svojih narodnih i vjerskih ideala. Njihovo zalaganje za ujedinjenje svih Slovenaca, Srba i Hrvata "u jedno državno tijelo" temeljilo se na ekumenskoj **ćirilometodskoj ideji**. Poricati Ćirilu izum glagoljice značilo bi rušiti ili u najmanju ruku bitno oslabiti u ideju, a to znači i unitarnu zajednicu Srba, Hrvata i Slovenaca. Recimo unaprijed, da je u srbo-komunističkoj Jugoslaviji ćirilometodska ideja služila za učvrstbu bratstva i jedinstva "zbratimljenih jugoslavenskih naroda".

(nastavit će se)

NISMO SPREMNI ROBOVATI!

(Uz knjigu Bože Dugeča, Nismo spremni robovati, Zagreb, 2002.)

I kad prestanu pokušaji manipulacije javnošću, kojima smo ne tako davno bili svjedoci u Hrvatskome narodnom kazalištu, Hrvatsko će proljeće nesumnjivo još desetljećima zaokupljati povjesnike, politologe i sociologe. No, čini se da već danas postoji jasna i nepodijeljena svijest da je riječ o širokome narodnom pokretu koji je na različite načine, s različitim pobudama i motivima, okupio najrazličitije političke snage u Hrvatskoj.

Ako to mnogima nije bilo jasno iz sudbine *Hrvatskoga književnog lista*, naknadna priznanja hrvatskih komunističkih lidera, **Savke Dabčević-Kučar** i **Mike Tripala** (koji je 1990. negdje hrabro pronašao da nosi omraženo i politički negativno ime **Ante**) potvrđuju da X. sjednica CK KPH nije bila etapa na putu prema neovisnoj Hrvatskoj, nego pokušaj jugoslavenskih komunističkih reformista da liberalizacijom spase i Jugoslaviju i komunizam. Nasuprot sveučilištarcima koji su – kako i pristoji – plaćali dug svojoj mladosti i mladenačkom idealizmu, nesumnjivo težeći onomu za što su pali njihovi djedovi i očevi, intelektualnu jezgru Hrvatskog proljeća nedvojbeno je predstavljalo vodstvo Matice hrvatske, koje je imalo i, koliko očekivanu, toliko i zasluženu, potporu Crkve u Hrvata.

Iz Matičina vodstva, pa makar i ne spadao u prvi red, potekao je i **Božo Dugeč**, Drnišanin koji je u veljači 1971. postao predsjednikom novoosnovanog Matičina ogranka u Donjem Miholjcu, te članom njezina Upravnog odbora. Kad je nakon XXI. sjednice CK KPJ krenula hajka protiv svega što je hrvatski mislilo (pa je Matici, kako se – odajući u račanovsko doba svoju političku obješt – izrazio batinaš **Josip Vrhovec**, “obustavljen rad” a nije došlo do zabrane), Dugeč se otisnuo u emigraciju, strahujući zbog posljedica svojih vatrenih govora na osnivačkim skupštinama Matičinih ograna. Kao što nikad nije prestao čeznuti za domovinom, nikad nije prestao žaliti zbog odlaska u emigraciju. U Njemačkoj je dobio politički azil i postao istaknutim članom Hrvatske republikanske stranke, surađujući u njezinu časopisu *Republika Hrvatska*, vjerojatno najboljemu političkom časopisu kojega su Hrvati iza svjetskog rata imali. Umro je iznenada, 17. ožujka 1990., ne dočekavši obnovu hrvatske državnosti, ali vjerojatno svjestan da je ona na pragu. Pokopan je u Stuttgartu.

Piše:

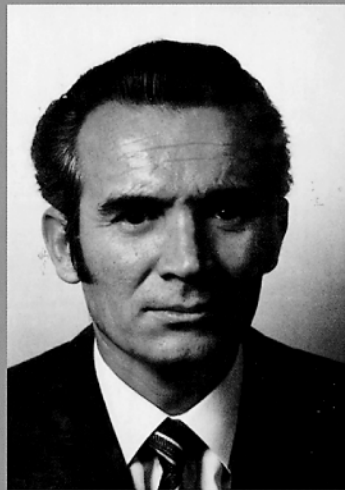
Tomislav JONJIĆ

U nakladi Hrvatske republikanske zajednice (kako se u Domovini naziva Hrvatska republikanska stranka), ove je godine objavljena zbirka govora i članaka Bože Dugeča, pod naslovom *Nismo spremni robovati*. Knjigu su uredili njegova supruga, pjesnikinja **prof. Malkica** i **prof. Kazimir Katalinić**. Katalinić je i pisac izvrsnog predgovora, u kojem osloncem na Dugečove tekstove valorizira Hrvatsko proljeće i njegove dosege i posljedice. Knjiga je podijeljena u šest cjelina. Nakon kratkog uvoda, slijedi cjelina posvećena Hrvatskom proljeću, koja obuhvaća dva Dugečova govora skinuta s magnetofonske vrpce, te izvadci iz još dva koja je Služba državne sigurnosti uvrstila u opsežan šapirografirani izvještaj pod naslovom “O kontroli zakonitosti rada Matice hrvatske”. Slijede dva analitička i vrijedna članka o Proljeću, objavljena u *Republici Hrvatskoj*, koja – osim zanimljivih zaključaka – karakterizira i specifičan, pitak i aforističan Dugečov stil.

Treći dio nosi naslov “Domovinski postkarađorđevićevski proces”. U nj su uklopljena tri politička eseja objavljena u istom časopisu. Četvrti je dio posvećen emigrantskoj borbi i okrenut buđenju vjere i aktivizma. Iz uvrštenih članaka izviru mnogi polemički tonovi, koji reljefno oslikavaju teškoće, probleme, pa i sporove među hrvatskim političkim emigrantima. Peti se dio bavi povijesnim temama, zapravo manipulacijom povijesću.

Dugeč analizira i uspoređuje jugoslavenski partizanski pokret s hrvatskom osloboditeljskom borbom, te na primjeru **Safveta bega Bašagića** ističe hrvatstvo bosanskohercegovačkih muslimana i potrebu da hrvatska politika Bosni i Hercegovini posveti posebnu pozornost. Posljednji, šesti dio, obračunava se s velikosrpskom mitologijom i njezinim pogubnim posljedicama.

Ima li se na umu da je poratna hrvatska politika emigracija još uvijek *tabula rasa* za hrvatsku znanost (ako se izuzmu udbaški pamfleti, kako oni vulgarni i grubi, pisani prije 1990., tako i oni nastali u novije doba i lukavo zamotani u trobojni celofan), zbirka članaka Bože Dugeča nije samo *hommage* jednomu hrvatskom političkom borcu, nego i vrijedan dokument o emigrantskom životu, pa samim time i značajan doprinos izučavanju suvremene hrvatske povijesti.

Božo Dugeč

NISMO SPREMNI
ROBOVATI

U SPOMEN

ŠIME KADIĆ

1929.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ-a - podružnica
Sisačko-moslavačka

U SPOMEN

SOFIJA BETLEHEM

preminula u 95. godini života.
Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ - podružnica
Koprivničko-križevačka

U SPOMEN

MARA ZELJKO

1923.-2002.

Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ Hercegovina

U SPOMEN

MARA ŠUNJIĆ

1925.-2002.

Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ Hercegovina

U SPOMEN

**DRAGUTIN
MIHALJEVIĆ**

1940.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ Hercegovina

U SPOMEN

DANICA TOPIĆ

1927.-2002.

Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ Hercegovina

U SPOMEN

ŠTEFICA KRALJEVIĆ

1927.-2002.

Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ Hercegovina

U SPOMEN

**TOMISLAV-TOMO
ŠAKOTA**

1936.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemljaj.
HDPZ Hercegovina

U SPOMEN

SLAVKO DEVEIJA

preminuo u 80. godini života.
Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

BLAŽ STOJIĆ

1924.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ Hercegovina

U SPOMEN

RUŽA GEORGIJEV

1912.-2002.

Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ Hercegovina

U SPOMEN

JOSIP BUTORAC

1927.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - podružnica Rijeka

U SPOMEN

MIHO-MILO CRNJAK

1926.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - podružnica Dubrovnik

U SPOMEN

MATO MATIJEVIĆ

1937.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ-a podružnica
Sisačko-moslavačka

U SPOMEN

SLAVICA POPOVIĆ

preminula u 91. godini života.
Laka joj bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

Prim. dr. sci. med.
JOSIP TONE ŠOJAT

preminuo u 84. godini života.
Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

NIKOLA JUKANOVIĆ

1921.-2002.
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

VIDE BAKETA

1921.-2002.
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

REZA ARSLANOVIĆ

1915.-2002.
Laka joj hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

LUKA STEVIĆ

1920.-2002.
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

VJEKOSLAVA GORETA

1922.-2002.
Laka joj hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

MARIJA DILBEROVIĆ

1916.-2002.
Laka joj hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

LJUDEVIT STARČEVIĆ

1913.-2002.
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

LJUBICA ČUBAK

1926.-2002.
Laka joj hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

ANA CRNKOVIĆ

1923.-2002.
Laka joj hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

ZLATA MILOŽIĆ

1926.-2002.
Laka joj hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

ZVONIMIR VERIĆ

1918.-2002.
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

MARICA BARIŠIĆ

1925.-2002.
Laka joj hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

JOSIP PAEN

1937.-2002.
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

IVAN HOVANČEK

1934.-2002.
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

MIHOVIL PAVIČIĆ

1909.-2002.
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

IVAN CERANIĆ

1925.-2002.
Laka mu hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

U SPOMEN

**MARIJA MAGDALENA
DIKLIĆ**

1928.-2002.
Laka joj hrvatska zemlja.
HDPZ Osijek

IN THIS ISSUE

A few years ago, a former Croatian political prisoner and the president of the Croatian Social Liberal Party, **Dražen Budiša**, made an alliance with **Ivica Račan**, the president of the Social Democratic Party of Croatia who commenced his career as a reputable Communist politician and chief of the Central Committee of the Alliance of Communists of Croatia just at the time that Budiša and his associates were being persecuted. The newly formed coalition partners won the parliamentary election on 3 January 2000 and Račan became the premier. After he failed at the presidential election, Budiša was soon to be appointed deputy premier. However, after he left the government, he became all the more critical of Račan and his associates. Most recently, he has openly accused them that they are uncritically servile to the so-called international community and also that they support the idea of the renewal of a Yugoslav integration. Budiša is right when he says that the new so-called pro-European government has in fact led us to a renaissance of old Yugoslav, Bolshevik personnel and their domination on the political, economic and cultural scene in Croatia. Croatianism is once again becoming unpopular and unfavourable. But Budiša has not bothered to ask himself, just how much did his short-sighted actions, contribute to such a state of affairs.

***

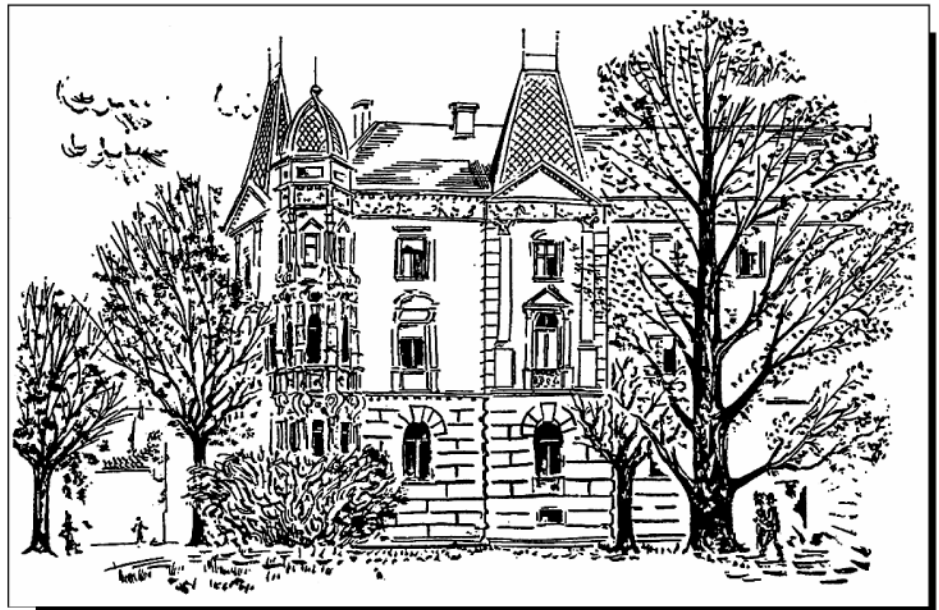
Under the fateful influence of German National Socialists during World War II, the Jews in Croatia too, experienced a horrific fate. Virtually, all their property was confiscated and most of them lost their lives in collection camps in Croatia and the Third Reich. Unfortunately, that painful page of Croatia's history and the history of the Jews is still not being described objectively. In this issue we give a succinct critical review released in *Glas Koncila*, the leading Catholic newspaper in Croatia, which reflects on a book written by **Dr. Ivo Godstein**, *Holokaust u Zagrebu* (*The Holocaust in Zagreb*). Without denying the serious calamities experienced by the Jews, *Glas Koncila* give a documented argument proving that in his book, Goldstein uses disinforma-

tion and half truths. Such an unscholarly presentation of the facts can only offend innocent victims and does not contribute to ascertaining the true perpetrators of the tragedy.

***

Eleven years ago, 18 November 1991, Serb-Yugoslav forces entered Vukovar, a Croatian town on the Danube. The three-month heroic resistance of brave young defenders was crushed due to the numeric and technical superiority of the aggressor and the inertness of the international community that in fact placed an embargo on the import of arms to Croa-

since the liberation of that town, enabled through the so-called peaceful reintegration (1997), a solemn commemoration is held in the town of Vukovar. In his article, **Josip Ljubomir Brdar**, gives a critical review of the behaviour of the country's president, **Stjepan Mesić**. The president namely did not go to Vukovar and made a public statement that his protocol could not arrange such a visit to fit around his visit to India and Sri Lanka. Nevertheless, the president's protocol functioned perfectly well and managed to organise his visits to events connected to the past celebrated by Yugoslav communists. And so, the president enhanced

Matrix Croatica (1842), the oldest Croatian cultural institution

tia. The Serbs occupied Vukovar singing in honour of **Slobodan Milošević**: "Slobodan, send us the salad, we have the meat, we will slaughter Croats"... Following the occupation of the town, the entire non-Serb population was expelled, while a large number of defenders, civilians and the wounded from the Vukovar hospital were mercilessly executed. Croatia still does not know the fate of almost 500 of its citizens.

Since then, Vukovar has become a symbol of Croatian strength and resistance as well as being a symbol of the insensitivity and hypocrisy of the international community. Each year,

a gathering of Yugoslav Communist Partisans who – as fighters - during World War II, stood up against the Croatian State and during the war and after it executed several hundred thousand Croats without a trial or court. At the encounter between the president and Partisans, he sang Partisan marches that entirely oppose Croatia's Western, democratic and European orientation. Brdar points out that this can only contribute towards sharpening the present division amongst the Croatian people and imprisoning us in topics that belong to the past and not the future.

IN DIESEM HEFT

Der ehemalige politische Häftling und Präsident der Kroatischen Sozial liberalen Partei **Dražen Budiša** schloss vor einigen Jahren ein Bündnis mit **Ivica Račan**. dem Präsidenten der Sozialdemokratischen Partei Kroatiens, der gerade zur Zeit der Verfolgung Budiša's und Kameraden, seine Karriere als führender kommunistischer Funktionär und Chef des Zentralkomitees des Bundes der Kommunisten Kroatiens begann. Auf den Parlaments wählen am 3. Januar 2000 siegten die neugeschlossenen Koalitionspartner und Račan wurde Premier. Nachdem Budiša die Präsidentenwahl verloren hatte wurde er zum Vizepremier ernannt. Kritisch gegenüber Račan und seinen Anhängern wird er erst nach Austritt aus der Regierung. In letzter Zeit beschuldigt diese, dass sie gegenüber der sogenannten Internationalen Gemeinschaft unkritisch ergeben und zugleich Fürsprecher der jugoslawischen Integration ist. Budiša bemerkt richtig, dass die neue sog. europäische Regierung in Wahrheit zur Wiedergeburt des alten jugoslawischen bolschewistischen Kader und ihrem Herrschen im politischen, wirtschaftlichen und kulturellen Leben in Kroatien, geführt hat. Das Kroatentum wird wieder unpopulär und unerwünscht. Budiša fragt sich aber nicht wieviel er mit seiner kurzzeitigen Politik zu dieser Entwicklung beigetragen hat.

***

Unter dem gewichtigen Einfluss der deutschen Nationalsozialisten haben Juden in Kroatien, während des 2. Weltkrieges, ein tragisches Schicksal erlebt. Alle wurden praktisch enteignet und eine überwiegende Mehrzahl verlor in den KZ in Kroatien und Deutschland ihr Leben. Über diesen schmerzhaften Abschnitt der kroatischen und jüdischen Geschichte wird, leider noch immer nicht objektiv, geschrieben. In diesem Heft übertragen wir in verkürzter Form, eine kritische Veröffentlichung des *Glas Koncila*, Zentralorgans der katholischen Kirche bei den

Kroaten, über das Buch von Prof. Dr. **Ivo Goldstein** *Holocaust in Zagreb*. Ohne schweres Leiden der Juden in Frage zu stellen beweist *Glas Koncila*, dass sich

Vukovar und sangen dem Führer **Slobodan Milošević**: "Slobodan, schick uns Salate, es wird Fleisch geben, wir kühlen die Kroaten..." Nach der Besetzung der Stadt wurden alle nichtserbischen Bewohner vertrieben und eine große Anzahl der Verteidiger, Zivilisten und Verwundeter aus dem Städtischen Krankenhaus in Vukovar, unbarmerzig umgebracht. Kroatien sucht immer noch nach dem Schicksal ihrer fast 1.500 Staatsbürger.

Ab dieser Zeit ist Vukovar das Symbol der kroatischen Kraft und Widerstand, aber auch das Symbol der Gefühllosigkeit und Hypokrisie der internationalen Gemeinschaft. Jedes Jahr, seit der Befreiung der Stadt innerhalb sog. friedlichen Reintegration (1997), werden in Vukovar feierliche Kommemorationen abgehalten. Über den diesjährigen Vorgang des Präsidenten der Republik **Stjepan Mesić**, schreibt in seinem Artikel **Josip Ljubomir Brdar**. Der Präsident zeigte sich nicht in Vukovar. Er ließ der Öffentlichkeit mitteilen, dass sein Protokoll den Besuch Indiens und Sri Lanka mit dem nach Vukovar nicht übereinstimmen konnte. Das Protokoll des Präsidenten funktionierte aber reibungslos, als es um die Huldigung der jugoslawischen kommunistischen Vergangenheit ging. So ehrte der Präsident ein Treffen der jugoslawischen kommunistischen Tito-Partisanen, die - als Kämpfer für ein kommunistisches Jugoslawien - im Laufe des Zweiten Weltkrieges gegen den eigenen

kroatischen Staat aufstanden, und während des Krieges, aber vor allem nach dem Krieg, mehrere hunderttausende Kroaten umgebracht haben. Auf diesem Treffen sang er mit den Partisanen deren Lieder, die nach Inhalt und Geist, gegen die kroatische prowestliche, demokratische und europäische Orientierung sind. Damit trägt man, betont Brdar, nur der weiteren Spaltung in der kroatischen Gesellschaft bei und beschäftigt sich mit Themen, die der Vergangenheit und nicht der Zukunft angehören.

Kroatischer Kulturverein "Napredak" (1902) in Sarajevo

Goldstein in seinem Buch, Desinformationen und Halbwahrheiten bedient. Mit solchen unwissenschaftlichen Darstellungen der Geschehnissen beleidigt man unschuldige Opfer und trägt nicht zur Findung der wahren Schuldigen der Tragödie bei.

***

Vor elf Jahren drangen am 18. November 1991 serbisch-jugoslawische Kräfte in die kroatische Stadt Vukovar an der Donau ein. Nach dreimonatiger heldenhaften Verteidigung mutiger Verteidiger brach die Abwehr wegen der Überzahl der Angreifer, technischer Überlegenheit und inerten Haltung der internationalen Gemeinschaft, die dem angefallenen Kroatien ein Embargo auf Einfuhr der Waffen auferlegte. Die Serben besetzten

Zagreb, dne 3 ožujka 1944.

MINISTARSTVU ZA OSLOBODJENE KRAJEVE
/na ruke Ministra Gosp. Dra Bulata/

Z a g r e b

Po dolasku Njemačkih oružanih snaga na otok Korčulu 22.12. 1943 Njemci su u internaciju odveli iz mjesta Blata i sela Čara ove osobe:

1/ Protić Gardenal Josip pk.Ivana	iz Blata
2/ Žuvela Panceta Franko	"
3/ Žuvela Panceta Kuzma	"
4/ Marinović Čafranko Care Antun	"
5/ Sardelić Kraljević Božidar	"
6/ Laus Jaka ž.Marka	iz Čare Opć.Blato
7/ " Mara Markova	"
8/ " Kata ž.Mileta	"
9/ Krajančić Marko Jakova	"
10/ Tasovac Masura Nikola p.Marka	"
11/ Tomić Zore Ivan pok.Antuna	"
12/ Petković Raba Jakov Jakovljević	iz Blata.

Svih dvanaest navedenih lica su bili pristaše HSS i glasali osim žena za listu HSS izbora 1935/38.

Onaj pod 1/ bio je član mjesnog odbora i kotarskog HSS. Onaj pod 2/ bio je član općinske Uprave u Blatu HSS. Ovaj je Žuvela bio partizanski načelnik, ali nije bio u šumi niti se je toga položaja dobrovoljno primio, već je za načelnika postavljen iz obzira, pošto su mu talijani ubili u sred dana njegova sina studenta polovicom 1942 u Blatu. Onaj pod 3/ i 4/ dobri su Hrvati i glasali svih godina za HSS. Onaj pod 5/ je student i Hrvat, ali glasovao nije, jer nije imao godina. Oni pod 6/ do uklj.12/ su obični seljaci i Hrvati, pa je začudno kako su odvedeni.

Na otoku Korčuli ima još izvjestan broj ljudi po šumi, koji su se htjeli vratiti svojim kućama, ali radi gornjeg slučaja, odustali su, jer se boje internacije.

Radi svega toga potpisani su mišljenja, da bi Ministarstvo za oslobodjene krajeve, pozivom na Poglavnikovu zakonsku odredbu o odmetnicima, čim prije poradilo, da bi sa strane Njemaca svi gore navedeni bili pušteni svojim kućama, jer su svi seljaci i nijesu bili u šumi a najmanje su partizani odnosno komunisti.

U interesu sredjivanja prilika na otoku Korčuli, nadama se, da će ovoj našoj molbi biti udovoljeno na čemu u ime svoje i njihovih obitelji najtoplije zahvaljujemo

Za Poglavnika i Dom spremni!

/Povjerenici Ministarstva za oslobodjene krajeve/

/I. Telenta nadporučnik PTB-Ivan Bačić živo/

Telenta Ivan *Bačić Ivo*

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO ZA OSLOBODJENE KRAJEVE

Prilazno, dne

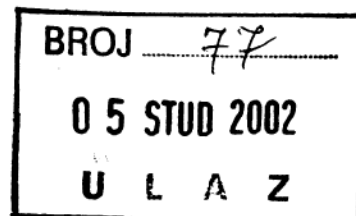
1944

Radna jedinica	1360.
----------------	-------

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

Klasa:612-10/02-01-62
Urbroj:532-03-1/17-02-181

Zagreb, 24.10.2002

Hrvatsko društvo političkih
zatvorenika
10000 Zagreb
Trg Petra Krešimira IV, 3

Poštovani,

Vijeće za knjigu i nakladništvo razmotrilo je ponude pristigle na Javni poziv Ministarstva kulture za otkup knjiga i potporu izdavanju knjiga u 2002. godini, te u skladu s kriterijima nevedenim u natječaju, predložilo ministru kulture otkup naslova za narodne knjižnice u Hrvatskoj. Obavještavamo Vas da sljedeći naslov koji ste ponudili nije otkupljen:

Prcela, Živić: Hrvatski holokaust

Ministarstvo kulture osigurava knjižnicama i namjenska sredstva za popunu knjižnih fondova pa stoga svoja izdanja možete ponuditi izravno knjižnicama.

S poštovanjem

Pomoćnik ministra:

Branko Maleš